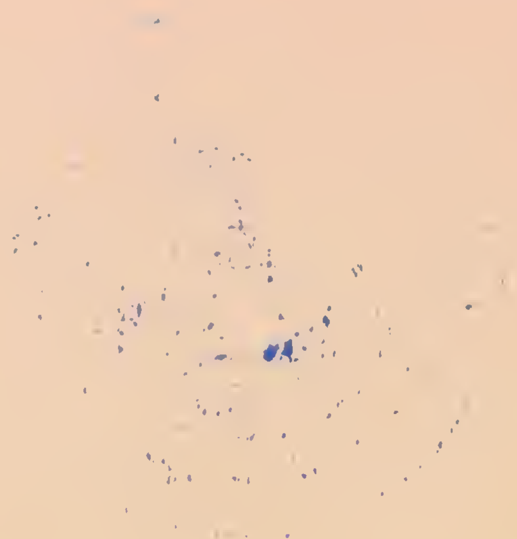
การพระราชทานเพลิงศพ

หลวงจุตตริตตภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร)

ณ ฌาปนสถาน วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันอาทิตย์ที่ ๑ มกราคม 2512

การพระราชทานเพลิงศพ

หลวงจุตตรจิตตาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร)

ณ ฌาปนสถาน วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันอาทิตย์ที่ 19 มกราคม 2512

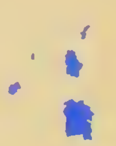

เจ้าภาพขอขอบพระคุณท่านที่ได้ร่วมในการกุศล และให้เกียรติมาร่วมในงานพระราชเพลิงศพครั้งนี้

หากการรับรองขาดตกหรือบกพร่อง ไม่เรียบร้อยด้วยประการใด ขอประทานอภัยด้วย

คำนำ

มรณกรรมของคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) ได้ยังให้เกิดความสังเวชและอาลัย เพราะได้เป็นมิตรคุ้นเคยสนิทสนมกันมาช้านาน คุณหลวงเป็นคนมีอัธยาศัยดี และได้ทำประโยชน์ไว้มาก ทำราชการก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับ ซึ่งผู้ใหญ่ยกย่องว่าใช้อะไรก็ทำได้ผลสำเร็จเสมอ เพราะคุณหลวงเป็นคนชอบใฝ่หาความรู้ประกอบหน้าที่ มรณกรรมของคุณหลวงนี้เป็นไปด้วยพยาธิเมื่อแก่เฒ่าชราตามอายุขัยของชีวิตสังขาร ท่านจัดอยู่ในประเภทตายดี

คุณอารี ปาณิกบุตร ทายาทได้มาชี้แจงการบำเพ็ญกุศลพระราชทานเพลิงศพ อยากได้พิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนา เพราะคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล เป็นผู้ศรัทธาและมีคติธรรม ประพฤติธรรมอยู่เสมอ ได้ตกลงเลือกเรื่องทำวัตร ไหว้พระ และสวดมนต์ภาวนา พิมพ์รวมกับตำรายาไทยที่จารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ) เป็นเล่มเดียวกัน ในส่วนสวดมนต์ภาวนานั้น ข้าพเจ้าเป็นผู้รวบรวมเริ่มด้วยเมื่อ ๒๕๐๕ ท่านเจ้าคุณพระยาราชเสนา (ศิริ เทพหัสดินทร ณ อยุธยา) ไปเยี่ยม ท่านปรารภว่าชาวบ้านสวดมนต์หรือฟังพระสวดมนต์ไม่รู้เรื่อง ไม่รู้ความหมาย จึงอยากได้หนังสือสวดมนต์แปลแจกชาวบ้านให้ได้รู้ความหมายบ้าง แต่ขอให้แปลอย่างแปลเอาความ ไม่ใช่แปลยกศัพท์อย่างหนังสือเรียนบาลี และได้เลือกบทง่าย ๆ ที่ชาวบ้านท่องจำไว้ได้ หรือได้ฟังพระสวดมนต์อยู่เสมอ ๆ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "อิติปิ โส พาหุง มหาการ ฯ" คือถวายพรพระ ๓ บท นั่นเอง ข้าพเจ้าพิมพ์มงคลคาถาแปลออกแจกเป็นธรรมทานอยู่ก่อนแล้ว ก็

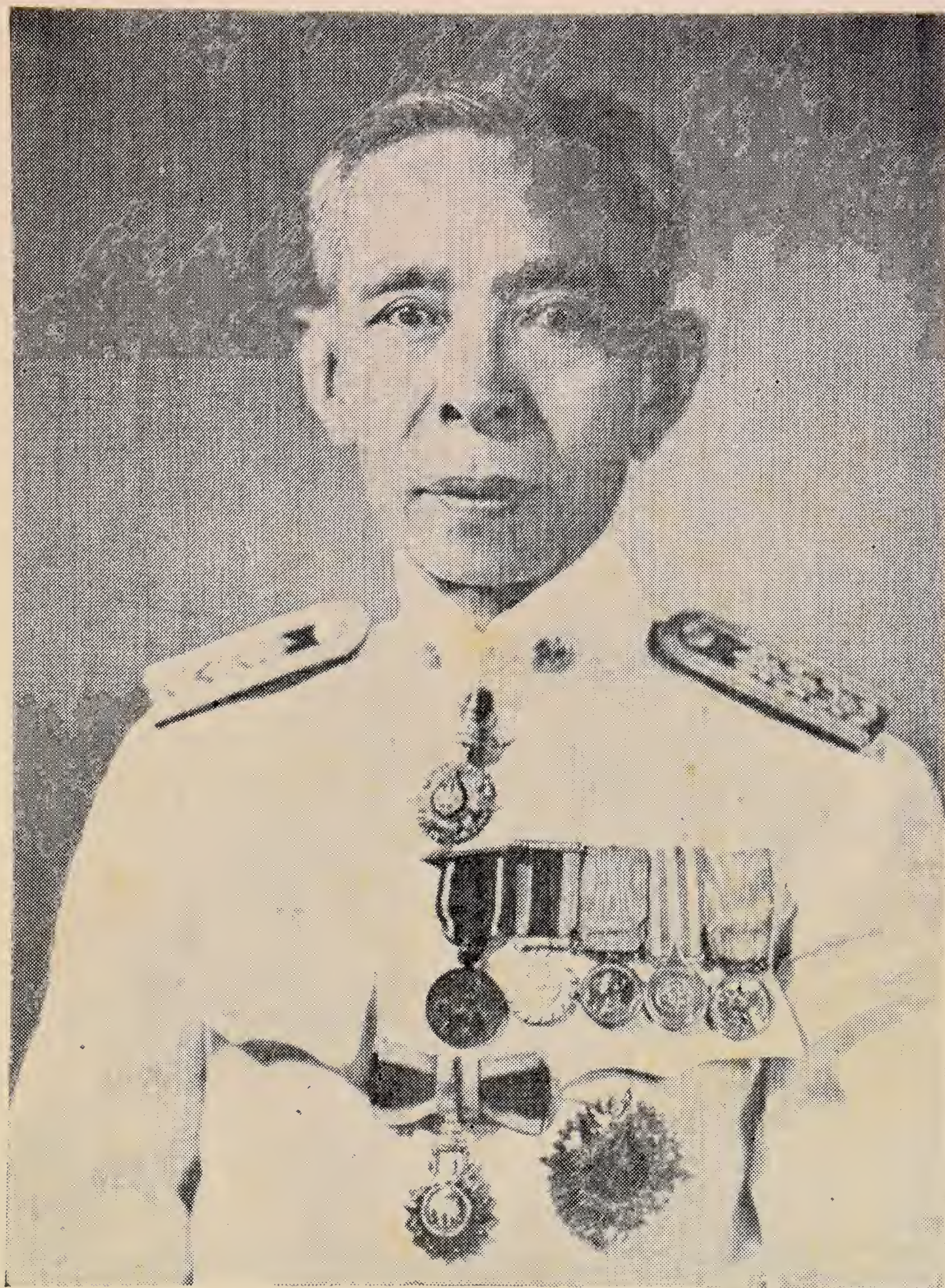
เอามารวมไว้อีกบทหนึ่ง และเห็นว่าสิงคาลสูตรเป็นคิหิปฏิบัติที่คฤหัสถ์ครองเรือนพึงรู้พึงปฏิบัติ จึงได้รวมเข้าเป็นเล่มเดียวกันนับเป็น "คัมภีร์ธรรมประจำบ้าน" นำถวายท่านเจ้าอาวาสตรวจพิจารณาเห็นชอบและอนุญาตให้ใช้ตราวัดเบญจมบพิตรกำกับหนังสือเล่มนี้ เพราะความจริงข้าพเจ้าไม่ได้แต่งหรือเรียบเรียงเป็นแต่เพียงรวบรวมเอาพระบาลีและคำแปลมารวมไว้เพื่อสะดวกแก่ชาวบ้านจะได้ประโยชน์บ้างเท่านั้น ความคิดเห็นของข้าพเจ้าก็ได้แยกเป็นคำชี้แจงไว้ต่างหาก เมื่อพิมพ์ครั้งแรกแจกไปแล้วมีผู้มาขอพิมพ์แจกเป็นธรรมทานอีกหลายครั้ง และครั้งที่ ๕ เมื่องานหล่อพระร่วงโรจนฤทธิ์ที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ ครั้งนี้จึงเป็นครั้งที่ ๖ ก็ได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบ้าง ข้าพเจ้าได้เคยบอกไว้แล้วว่าหนังสือเล่มนี้ไม่ได้หวงลิขสิทธิ์ ท่านผู้ใดมีกุศลศรัทธาจะพิมพ์แจกเป็นธรรมทานก็พิมพ์ได้โดยไม่ต้องผ่านข้าพเจ้า

บุญกุศลซึ่งทายาทเจ้าภาพร่วมกันกระทำเพื่อเป็นการสนองคุณ ด้วยความกตัญญูกตเวทีขอให้รวมเป็นพลวปัจจัยอุทิศให้ถึงคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) ได้รับสุคติยิ่งขึ้นในสัมปรายภพเทอญ ท่านผู้ร่วมการกุศลได้รับหนังสือนี้ไปเป็นที่ระลึกก็ขอได้อนุโมทนาและอุทิศส่วนกุศลให้คุณหลวงด้วย

พระภิกษุ หลวงบรรณสารประสิทธิ์

วัดเบญจมบพิตร

๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๑

หลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร)

ชาตะ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๓๘

มรณะ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๑

ประวัติ

หลวงอุตตรดิตถาภิบาล ต.ช., ท.ม.

หลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๘ ณ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นบุตรหลวงประจิตรัฐกรรม (ตู๋) กับนางนารถ ปาณิกบุตร

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เข้าศึกษาอยู่ในโรงเรียนวิทยานุกูล ณ มณฑลอุดร ศึกษาอยู่ ๖ ปี สำเร็จประถมอย่างเก่า

พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้ศึกษาต่อเพื่อเรียนภาษาฝรั่งเศส ณ โรงเรียนเมืองเวียงจันทร์ เรียนอยู่ ๓ ปี สอบไล่ได้ชั้น ๓

พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เข้าโรงเรียนเพื่อศึกษาวิชาปกครองชั้นปลัดอำเภอที่จังหวัดอุดรธานี ศึกษาอยู่ ๑ ปี สอบไล่ได้วิชาปกครองชั้นปลัดอำเภอ

พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้รับการอบรมมหาดไทยและสอบไล่สำรองนายอำเภอได้ที่กระทรวงมหาดไทย

หลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) ได้อุปสมบท ณ วัดเหนือ จังหวัดสกลนคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒

ชีวิตราชการ

หลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) ได้เริ่มเข้ารับราชการในกองอำเภอเมืองนครพนม กระทรวงมหาดไทย เป็นครั้งแรกในตำแหน่ง

สำรองเสมียน เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๕๗ ได้รับการเลื่อนชั้นและโยกย้ายดังต่อไปนี้

๑ พฤษภาคม ๒๔๕๘ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเสมียน แผนกอัยการ จังหวัดอุดรธานี

๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๙ เลื่อนตำแหน่งเป็นอักษรเลข จังหวัดหนองคาย

๑ พฤษภาคม ๒๔๖๒ เป็นจ่าจังหวัด จังหวัดหนองคาย

๑๙ สิงหาคม ๒๔๖๓ เป็นปลัดขวา อำเภอหมากแข้ง จังหวัดอุดรธานี

๑๗ ตุลาคม ๒๔๖๕ เป็นเลขานุการมณฑลพิษณุโลก

๑๙ มีนาคม ๒๔๖๖ เป็นนายอำเภอบางโพ จังหวัดอุตตรดิตถ์

๑ กรกฎาคม ๒๔๗๕ ย้ายไปเป็นนายอำเภอท่าหลวง จังหวัดพิจิตร

๗ เมษายน ๒๔๗๖ เป็นนายอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๗ สิงหาคม ๒๔๘๐ ย้ายมาประจำกรมมหาดไทย

๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๐ เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดอุตตรดิตถ์

๑๘ เมษายน ๒๔๘๒ เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดลำปาง

๔ พฤษภาคม ๒๔๘๔ เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดปทุมธานี

๒๘ สิงหาคม ๒๔๘๗ เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดระนอง

๖ มกราคม ๒๔๘๘ เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดชุมพร

๗ กรกฎาคม ๒๔๘๘ เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดอุทัยธานี

๒๗ กรกฎาคม ๒๔๘๘ ย้ายมาประจำกระทรวงมหาดไทย เพื่อปฏิบัติงานพิเศษ

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๙ ได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดอุทัยธานีตามเดิม

๒๒ ธันวาคม ๒๔๙๐ เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดชลบุรี

๒๕ มีนาคม ๒๔๙๒ ออกจากราชการรับบำนาญ เหตุรับราชการนาน

ยศ

๑ มกราคม ๒๔๖๖ รองอำมาตย์ตรี

๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๖๗ รองอำมาตย์โท

๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๗ นายหมวดตรี (เสือป่า)

๙ พฤศจิกายน ๒๔๗๓ รองอำมาตย์เอก

๓ มกราคม ๒๔๙๒ ผู้กำกับเอก

บรรดาศักดิ์

๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๑ ขุนอุตตรดิตถาภิบาล

๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๔ หลวงอุตตรดิตถาภิบาล

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

๕ ตุลาคม ๒๔๖๙ เหรียญบรมราชาภิเศก ร. ๗

๕ เมษายน ๒๔๗๕ เหรียญที่รฤกงานฉลองพระนคร ๑๕๐ ปี

๗ ตุลาคม ๒๔๘๐ จตุราภรณ์ช้างเผือก

๒๗ กันยายน ๒๔๘๓ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

๒๗ กันยายน ๒๔๘๓ เหรียญจักรพรรดิมาลา

๑๑ กรกฎาคม ๒๔๘๔ เหรียญชัยสมรภูมิ

๑๔ กันยายน ๒๔๘๔ ตริตาภรณ์ช้างเผือก

๕ ธันวาคม ๒๔๙๑ ทวิติยาภรณ์มงกุฎไทย

๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ เหรียญบรมราชาภิเศก ร. ๙

ราชการพิเศษ

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๔ ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางโพ จังหวัดอุตตรดิตถ์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการร่วมกับพระยาวิเศษภักดี ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นกรรมการในเรื่องบูรณะหลักเขตต์แดนระหว่างอุตตรดิตถ์กับเมืองหลวงพระบาง

๒๗ กรกฎาคม ๒๔๘๘ เมื่อกระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งย้ายจากข้า-หลวงประจำจังหวัดอุทัยธานีมาประจำกระทรวงมหาดไทยนั้น เป็นการย้ายมาเพื่อปฏิงานพิเศษที่จังหวัดจำปาศักดิ์ตามที่ทางสำนักนายกรัฐมนตรีขอตัวมา

ราชการพิเศษของหลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) ในฐานะที่เป็นข้าราชการฝ่ายปกครอง และมีใจเป็นนักสู้ จึงเป็นผู้ซึ่งปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ซื่อสัตย์สุจริต หวังผลงานเป็นที่ตั้งปกครองผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาโดยความโอบอ้อมอารีและความเป็นธรรม และในการเข้ารับราชการตั้งแต่ตำแหน่งเสมียนจนกระทั่งเป็นข้าหลวงประจำจังหวัด และต้องโยกย้ายไปยังอำเภอและจังหวัดต่าง ๆ อยู่เสมอ จึงทำให้มีราชการพิเศษต่าง ๆ มากมายทั้งงานในหน้าที่และนอกเหนือจากหน้าที่ปกติหลายประการ

เช่น เคยเป็นเสรีไทย เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดชุมพร เป็นต้น

ชีวิตครอบครัว

หลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) ได้สมรสกับนางอรุณวรรณ ปาณิกบุตร บุตรีของ พระสรรพจำนง (มณเฑียร ยุวกิติ) และนางพิศ มีบุตรธิดา ๒ คน คือ

๑. แพทย์หญิงกาญจนา ปาณิกบุตร

๒. นายอารี ปาณิกบุตร

หลวงอุตตรดิตถาภิบาลมีโรคประจำตัวอยู่บ้าง ที่ต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อรับการผ่าตัดรักษา คือ

พ.ศ. ๒๔๗๔ ผ่าตัดตาซ้ายเนื่องจากถูกแขนงไผ่ตีตา

พ.ศ. ๒๔๘๑ ตัดลำไส้ เพราะไส้ตันอักเสบถึงแตก

พ.ศ. ๒๔๙๓ ผ่าตัดไตข้างขวาเนื่องจากเป็นมะเร็ง

พ.ศ ๒๔๙๘ ผ่าตัดกะเพาะปัสสาวะเนื่องจากเป็นมะเร็ง

พ.ศ. ๒๕๑๑ ผ่าตัดลำไส้ใหญ่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ครั้งนี้เป็นที่น่าวิตกมาก เพราะมีอายุมากแล้ว หลังจากทำการผ่าตัดได้ ๕ วัน ก็ต้องเข้าห้องผ่าตัดใหม่เนื่องจากลำไส้ไม่ทำงาน พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช ๑ เดือน แพทย์อนุญาตให้กลับบ้านได้จึงมารักษาตัวอยู่ที่บ้านจนถึงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๑ เวลาประมาณ ๒๒.๔๕ น. จึงถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบ รวมอายุได้ ๗๓ ปี ๑๒ วัน

คำไว้อาลัย

ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) ผู้ซึ่งเป็นบิดาของ คุณอารี ปาณิกบุตร คุณหมอกาญจนา ปาณิกบุตร ข้าพเจ้าจึงใคร่จะขอเขียนคำไว้อาลัยไว้ ณ ที่นี้สักเล็กน้อย เพื่อให้ถูกต้องตามความประสงค์ของลูกท่าน

การจากไปของคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล ซึ่งเป็นเสมือนญาติที่เคารพสูงของข้าพเจ้า ย่อมเป็นที่เศร้าโศกเสียใจอย่างสุดซึ้ง สำหรับภรรยา บุตร ธิดา รวมทั้งตัวข้าพเจ้าทั้งสองด้วย แต่ทุกคนจะหนีความตายไม่พ้นในโลกมนุษย์นี้ ถ้าสังเกตกันให้ดี ทุกวันจะต้องมีการเกิดการตายแน่นขนัดไปหมด แต่การเกิดและการตายนั้นมันก็มาตามกรรมที่ได้สร้างสมมาในภพแรกและภพหลัง ฉะนั้นทุกคนก็จำต้องเป็นไปตามกรรมของแต่ละบุคคล บางคนถึงกับปรารภว่า คนทำไมทำชั่วได้ดี ทำดีกลับไม่ได้ดี ความจริงแล้วคนทำชั่วได้ดีนั้น เพราะเขาสร้างความดีไว้ในภพแรก ความดีในภพแรกก็มาสนองในภพหลัง ส่วนในภพหลังกำลังทำความชั่วอยู่นี่แหละ ถ้าบุคคลนั้นล่วงลับไปแล้วความชั่วจึงจะไปปรากฏในภพใหม่ของผู้นั้น ฉะนั้น ข้าพเจ้าขอร้องทุกท่านได้โปรดทำความดีไว้ตลอดชีวิตของท่านเถิด อย่าได้ริอ่านทำชั่วสร้างสมไว้เลย

สำหรับคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล ข้าพเจ้ากล้ายืนยันได้ว่าท่านหมดลมหายใจไปด้วยความดีที่ท่านได้สร้างสมไว้ และความดีนี้จะสนองติด

ร่างของท่านไปในภพใหม่ของท่าน ฉะนั้น ขอให้วิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติภพและหากว่าศาลในยมโลกมีจริง ก็ขอให้ตัดสินให้ท่านขึ้นไปสู่พรหมโลกด้วยเถิด

ด้วยความเคารพอย่างสูง

พรรณี โอสถานนท์

คำไว้อาลัยแด่คุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล

ตั้งแต่ข้าพเจ้าเป็นชีวิตมา ความสูญเสียที่ทำให้เกิดความสะเทือนใจและสลดหดหู่ใจมากที่สุดอีกครั้งหนึ่ง ถัดจากความสูญเสียมารดาสุดที่รักและเคารพของข้าพเจ้าก็คือ การจากไปสู่สุคติภพของคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๑

ครอบครัวเล็ก ๆ ของเรา คือ มารดาของข้าพเจ้า ภรรยาและบุตรเล็ก ๆ กับตัวข้าพเจ้าเองรวมด้วยกัน ๗ คน ได้ย้ายบ้านมาอยู่ในซอยสวนพลู ถนนสาธรใต้ พระนคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ อยู่ติดกับบ้านคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล ขณะนั้นท่านยังดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี ซึ่งนับว่าเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญมากจังหวัดหนึ่ง บ้านของท่านที่ซอยสวนพลู คงมีแต่บุตรีและบุตร ซึ่งเวลานั้นเป็นนิสิตแพทย์ที่ศิริราช และเป็นนักเรียนโรงเรียนอำนวยศิลป์ตามลำดับ กับคุณแม่ของคุณอรุณวรรณ ซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่า "คุณแม่" กับญาติสนิทอีก ๑ คนเท่านั้น ภารกิจในหน้าที่ผู้ว่าราชการจังหวัดที่สำคัญ ไม่เปิดโอกาสให้ท่านและคุณนายได้กลับมาบ้านที่กรุงเทพฯ บ่อยครั้งนัก แต่แม้กระนั้น ด้วยจิตใจอันมีเมตตากรุณาและอุปนิสสัยอันโอบอ้อมอารีของท่าน ก็ยังได้ให้ความเป็นกันเอง ไต่ถามความทุกข์สุข ความสะดวกสบายเกื้อกูลในสิ่งที่เห็นว่าเพื่อนบ้านผู้มาอยู่ใหม่ควรได้รับ สมาชิกในครอบครัวเล็ก ๆ ของเราค่อย ๆ เพิ่มทวีความเคารพรักท่านยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ต่อมา เมื่อท่านออกรับพระราชทานบำนาญแล้ว ท่านและคุณนายจึงมีโอกาสใช้ชีวิตที่บ้านของท่านมากขึ้น ระยะนี้เป็นต้นมาที่ทำให้ครอบครัวของเราและเพื่อนบ้านอื่น ๆ ได้ประจักษ์ยิ่งขึ้นในคุณงามความดีของท่าน

ประสพการณ์อันกว้างขวางจากชีวิตราชการของท่าน ในฐานะนักปกครองและนักพัฒนาอันเป็นที่ยอมรับนับถือกันโดยทั่ว ๆ ไป ทำให้ซอยเล็ก ๆ ของเราค่อยอุ่นหนาฝาคั่งขึ้น บ้านและบริเวณบ้านของท่านเป็นตัวอย่างของความสะอาดปราณีต บรรจงและความสวยงามเรียบร้อย หน้าวัวดี ๆ กล้วยไม้ที่หายาก ไม้ดอกไม้ใบที่สวยงาม รั้วต้นไม้ทุกแห่งทุกตอนได้รับการปรับปรุงตกแต่งอย่างน่าดู และเป็นตัวอย่างในทางสร้างวัฒนธรรมความงอกเงย เป็นครั้งคราวท่านจะออกมาดูแลความเรียบร้อยของทางเข้าออก ซึ่งท่านเองได้เป็นผู้วางรากฐาน ให้เกิดความสะดวกแก่ผู้สัญจรไปมาไว้ตั้งแต่สมัยที่ท่านยังอยู่ในราชการ โดยได้นำอิฐหักเป็นลำ ๆ เรือมาถมและทำไว้ให้ ยิ่งในระยะต่อมาเมื่อบุตรีคนเดียวของท่านสำเร็จการศึกษาออกเป็นนายแพทย์แล้ว บ้านของท่านตามความรู้สึกของพวกเรากลายเป็นเสมือนสถานีอนามัยชั้นหนึ่ง ที่ให้การบริการรักษาคนยากจนในอาณาบริเวณนี้ โดยมีท่านเป็นหัวหน้าให้ความอบอุ่นใจแก่ทุกคน โดยเฉพาะแก่ครอบครัวของข้าพเจ้า ลูก ๆ ทุกคนได้รับความเมตตาเอาใจใส่เลี้ยงดูคลุกคลีอยู่ในบ้านของท่าน เหมือนเป็นลูกเล็ก ๆ ของท่านเองเกือบตลอดเวลา ท่านได้กรุณาอบรมสั่งสอนแต่เล็ก ๆ จนกระทั่งเติบโตขึ้นก็ยังให้ความเอาใจใส่และแสดงความห่วงใยสม่ำเสมอ

ความเป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิดสนิทกัน ทำให้ได้ทราบเป็นอย่างดีถึงความรักและความเสียสละแก่ญาติพี่น้อง ช่วยเหลือทุกคนเมื่อมีทุกข์ร้อน สำหรับบริวารที่ท่านได้เคยอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษามาหลายรายท่านก็ได้ให้ต่อมาจนถึงขั้นลูก คุณธรรมทั้งหลายที่ท่านบำเพ็ญปฏิบัติตลอดมาจนถึงท้ายที่สุดแห่งชีวิต เป็นสิ่งที่พึงระลึกถึงด้วยความเทอดทูน

คุณสมบัติของท่านอันประทับใจข้าพเจ้าตลอดมา ซึ่งไม่ควรละเว้นที่จะกล่าวถึงก็คือ ความเป็นผู้ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ของบ้านเมืองและ

ของโลกอยู่เสมอ ท่านจะอ่านหนังสือพิมพ์วันละสองสามฉบับเป็นอย่างน้อย และมิใช่เป็นการอ่านอย่างผ่าน ๆ ไปเท่านั้น รายงานข่าวทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ทั้งทางโทรทัศน์ ทางวิทยุ และหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวหรือมีผลสะท้อนในทางเสียหายแก่บ้านเมืองของเรา ท่านจะปรารภถึงด้วยความห่วงใยและออกความเห็นอย่างน่าฟัง การสนทนากับท่านทุกครั้งในเรื่องเหล่านี้ ท่านมีความรอบรู้และให้ความคิดเป็นเหมือนเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า ประสพการณ์อันกว้างขวางของท่านตลอดมา นับแต่เริ่มรับการอบรมเพื่อเข้าเป็นข้าราชการฝ่ายปกครอง จนกระทั่งเป็นนายอำเภอมาหลายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดหลายจังหวัด ได้ให้ความรู้ความเข้าใจอย่างสำคัญแก่ผู้ที่ได้มีโอกาสสนทนากับท่าน ในวันสุดท้ายแห่งมรณกรรมของท่าน ทราบว่าท่านยังเก็บหนังสือพิมพ์อีกสองสามฉบับที่ยังไม่ได้อ่าน เข้าที่ไว้เรียบร้อยมิได้มีสัญญาณใด ๆ ที่แสดงถึงความผิดปกติเลย การจากไปอย่างกระทันหันเช่นนี้จึงเป็นที่เศร้าสลดและสะเทือนใจแก่ผู้ใกล้ชิดคุ้นเคย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ผู้ที่ท่านได้ให้อุปการะคุณล้นเหลือเช่นครอบครัวของข้าพเจ้า

ขอกุศลผลบุญที่ท่านได้บำเพ็ญตลอดมาชั่วชีวิต ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และอุปการคุณ ที่ท่านให้และกระทำไว้แก่ทุกคน ตลอดจนคุณงามความดีทั้งหลายทั้งปวงที่ท่านได้บำเพ็ญปฏิบัติมาแล้วแก่ประเทศชาติ จงดลบันดาลให้ท่านประสบความสมหวังทุกอย่าง ในสุคติภพชั่วกาลนิรันดร.

ยิ้ม เทียวประดิษฐ

มกราคม ๒๕๑๒

คำไว้อาลัย

แด่

หลวงอุตตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร)

ข้าพเจ้ารู้จักคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาลเมื่อครั้งรับราชการอยู่ทางภาคเหนือ ที่รู้จักนั้นเพราะเคยได้ยินชื่อเสียงและเกียรติคุณในการปฏิบัติราชการฐานะนักปกครองอาวุโสและอยู่ในกลุ่มชั้นนำด้วย ขณะนั้นข้าพเจ้ารับราชการเป็นปลัดอำเภอ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๒–๒๔๘๕ ได้ร่วมรับราชการอยู่ใต้บังคับบัญชาของคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล ท่านเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดลำปาง ข้าพเจ้ารับราชการตำแหน่งนายอำเภอเมืองลำปาง ในระยะเวลาที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของคุณหลวงอุตตรดิตถ์ ฯ ท่านได้ให้ความเมตตากรุณาทั้งในทางราชการและส่วนตัวในทางที่ถูกที่ควรหลายประการ งานที่สำคัญที่ท่านได้เป็นหัวหน้าจัดทำ อาทิเช่นการหาเงินสมทบทุนซื้ออาวุธให้แก่กองทัพไทยซึ่งสำเร็จด้วยดี การช่วยเหลือสงครามอินโดจีน ฯลฯ งานตรากตรำอื่น ๆ เช่นการช่วยเหลือราษฎรที่ถูกอุทกภัยในสมัยนั้นหลายครั้งหลายหน โดยการเตรียมป้องกันและแก้ไขเหตุการณ์ไว้พร้อมทำให้ภัยที่เกิดขึ้นไม่รุนแรงเสียหายเกินกว่าจำเป็น ฯลฯ นับว่าท่านเป็นนักปกครองที่ดี โดยมีคติในทางปฏิบัติเอาผลงานสร้างชื่อเสียงเกียรติคุณมากกว่าโฆษณา เช่นที่กล่าวแล้วข้างต้นคือข้าพเจ้ารู้จักชื่อเสียงและผลงานของคุณหลวงอุตตรดิตถ์ ฯ ก่อนที่จะรู้จักตัว และเมื่อข้าพเจ้าอยู่ใต้บังคับบัญชาก็เป็นผู้บังคับบัญชาที่ดีมีแนวทางปฏิบัติถือเป็นแบบอย่างได้หลายประการ

ในทางส่วนตัวก็ได้คอยดูแลทุกข์สุขแก้ไขอุปสรรคและแนะนำการดำเนินชีวิตให้ ท่านเคยสอนให้ข้าพเจ้าประหยัดเพื่อลูก ๆ ไม่ใช่ประหยัดเพื่อตัวเอง เพราะลูกยังเล็กอยู่ค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูยังไม่มาก ซึ่งเป็นความจริงเมื่อลูกข้าพเจ้าโตขึ้น ข้าพเจ้าก็เลี้ยงดูมาได้ตลอดระยะเวลาสงครามและหลังสงครามจนพึ่งตัวเองได้เพราะข้าพเจ้าทำตามคำสอนของท่านเป็นต้น

การสูญเสียคุณหลวงไปในครั้งนี้เสมือนข้าพเจ้าเสียพี่ชายที่มีอุปการะคุณไปจึงเสียใจมาก ขอให้คุณความดีของท่านจงดลบรรดาลให้ประสบสุขในสัมปรายภพตลอดไปเทอญ.

จรัส เทศวิศาล

ศาลากลางจังหวัดสมุทรสาคร

๓๐ ธ.ค. ๒๕๑๑

คำไว้อาลัย

คุณอารี ปาณิกบุตร ขอให้ผมเขียนคำไว้อาลัยเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือแจกเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณหลวงอุดตรดิตถาภิบาล

ผมเรียกคุณหลวงอุดตรดิตถาภิบาลว่า "ท่าน" ผมรู้จักท่านตั้งแต่ผมเริ่มเข้ารับราชการทางฝ่ายปกครอง แต่ก็เป็นการรู้จักท่านฝ่ายเดียว ขณะนั้นท่านและผมต่างรับราชการอยู่คนละจังหวัดห่างไกลกัน มีผู้เล่าให้ฟังว่าท่านเป็นนักปกครองที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในสมัยนั้น ท่านเป็นผู้มีความวิริยะอุตสาหะและมีความสามารถในการปราบปรามโจรผู้ร้ายตลอดจนการปฏิบัติงานในด้านอื่นของท่านเป็นที่นิยมนับถือของประชาชนและข้าราชการในบังคับบัญชา ควรถือเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ผมสนใจและใฝ่ฝันที่จะได้รู้จักและคุ้นเคยกับท่าน เพื่อศึกษาวิธีการทำงานของท่าน แต่แล้วก็ไม่เคยได้ร่วมรับราชการจังหวัดเดียวกับท่าน

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ผมไปสร้างบ้านอยู่ในซอยสวนพลู ตำบลทุ่งมหาเมฆ อำเภอยานนาวา วันหนึ่งขณะที่ผมคุมงานก่อสร้างอยู่ มีสุภาพบุรุษสูงอายุท่าทางสง่าผ่าเผยผู้หนึ่งไปที่บ้านผม บอกว่าบ้านของท่านอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านผม ท่านเคยเป็นข้าราชการฝ่ายปกครอง เมื่อทราบว่าผมเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองมามีบ้านอยู่ใกล้ ๆ กัน จึงได้มาเยี่ยมเยียน ถ้ามีสิ่งใดที่จะช่วยเหลือได้ ท่านยินดีให้ความช่วยเหลือ ท่านผู้นี้คือคุณหลวงอุดตรดิตถาภิบาล ซึ่งผมและครอบครัวไม่เคยวิสาสะกับท่านมาก่อนเลย การปฏิบัติของท่านแสดงให้เห็นว่า แม้ท่านจะพ้นจากราชการประจำรับพระราชทานบำนาญแล้ว

แต่จิตใจก็ยังมั่นอยู่ในความรักและอารีอารอบต่อพวกพ้องอาชีพเดียวกัน ทำให้ผมเชื่อมั่นว่ากิตติศัพท์ของท่านตามที่ผมได้ทราบมานั้นสมจริงทุกอย่าง

นับแต่นั้นมา ผมและครอบครัวได้สนิทสนมกับท่านตลอดจนบุคคลในครอบครัวของท่านมากขึ้น เราเคารพนับถือท่านอย่างญาติสนิทอาวุโส ท่านเป็นผู้ที่เจริญด้วยพรหมวิหารให้ความกรุณาและเอื้อเฟื้อแก่ผมและครอบ-ครัวอยู่เสมอ ลูกผมเรียกท่านว่าคุณลุง ใครเจ็บไข้ได้ป่วย คุณลุงมาเยี่ยมเสมอ หรือมิฉะนั้นก็กรุณาให้ คุณหมอกาญจนา ปาณิกบุตร หรือคุณอารี ปาณิกบุตร มาเยี่ยมแทน ลูก ๆ ผมจะไปต่างประเทศ คุณลุงก็ได้กรุณาไปส่งถึงท่าอากาศยาน ทั้ง ๆ ที่ท่านชราแล้วและสุขภาพไม่ดีนัก คราวใดที่ผมต้องย้ายไปรับราชการหัวเมืองและไปกราบลาท่าน ท่านได้เมตตาแนะนำตักเตือนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนพร้อมทั้งให้พรเสมือนผมเป็นลูกหลาน ท่านกล่าวย้ำอยู่เสมอว่า นักปกครองที่ดีจะต้องสนใจต่อทุกข์สุขของประชาชนให้มากที่สุด จะต้องมีความอดทนอดกลั้นและมั่นคงอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ เมื่อผมจะเดินทางมารับราชการ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน อันเป็นที่ทราบกันว่าเป็นจังหวัดชายแดนทุรกันดารห่างไกล ท่านได้กรุณาให้กำลังใจแก่ผม ผมยังจำคำพูดของท่านได้ว่า "ความทุรกันดารเป็นเรื่องเล็กสำหรับนักปกครอง ที่ไหนเป็นผืนแผ่นดินไทย ที่นั้นนักปกครองต้องอยู่ได้"

ก่อนหน้าท่านเริ่มป่วย ปรากฏว่าท่านเป็นผู้ที่ขยันขันแข็ง ชอบทำงานสารพัด ไม่ชอบอยู่นิ่ง ดูเหมือนการทำงานเป็นความสุขของท่าน โดยเฉพาะการปลูกต้นไม้และการบำรุงรักษา สังเกตว่าท่านชอบเป็นพิเศษ ระหว่างที่ท่านป่วย ผมและภริยาได้ไปเยี่ยมท่านทั้งที่บ้านและที่โรงพยาบาล

ได้เห็นท่านมีอารมณ์ดีแจ่มใสเป็นปกติ ท่านพยายามแสดงว่าไม่ได้เจ็บป่วยอะไรมาก คงพูดคุยได้มากเช่นเคย นับว่าท่านมีจิตใจเข้มแข็งเป็นพิเศษ

ผมและภริยารู้สึกสะเทือนใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้ทราบข่าวมรณกรรมของท่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ที่ไปถึงแม่ฮ่องสอน การจากไปของท่านทำให้เราสูญเสียญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือสนิทสนมเป็นกันเองมากไปอีกท่านหนึ่ง จึงทำให้เกิดความอาลัยอย่างสุดซึ้ง ทุกคนในครอบครัวของผมยังคงระลึกถึงความเมตตาปราณีและความเอื้อเฟื้อของท่านที่มีต่อเราอยู่เสมอและจะไม่มีวันลืม

ผมและครอบครัวขอตั้งจิตอธิษฐาน ขออำนาจแห่งกุศลผลบุญทั้งมวลที่ท่านได้สร้างสมไว้จงดลบันดาลให้วิญญาณของท่านประสบความสงบสุขในสัมปรายภพทุกประการ

เอี่ยม เกรียงศิริ

ศาลากลางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำไว้อาลัย

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพคุณหลวงอุดตรดิตถาภิบาล (เนื่อง ปาณิกบุตร) ณ วัดมกุฎกษัตริยาราม คุณอารี และ แพทย์หญิงกาญจนา ปาณิกบุตร ผู้ซึ่งข้าพเจ้าและภรรยารู้จักคุ้นเคยกันมาประดุจญาติ ได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยแด่คุณหลวง บิดาผู้จากไปโดยไม่มีวันกลับ ข้าพเจ้าเคยรู้จักกับท่านมานานตั้งแต่สมัยที่ท่านยังรับราชการในตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร ในระยะที่ข้าพเจ้าได้เคยติดต่อตั้งแต่ครั้งแรกตลอดมา รู้สึกว่าท่านเป็นผู้ใหญ่ที่น่าเคารพนับถือ มีน้ำใจเมตตากรุณาและทำงานโดยเด็ดขาดเข้มแข็งและตรงไปตรงมา มีการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว มูลเหตุที่ทำให้ข้าพเจ้าได้รู้จักกับท่านนั้น มีเค้าเรื่องพอที่จะบรรยายให้ทราบโดยสังเขปดังนี้

ในระยะที่ทหารญี่ปุ่นเข้ายึดครองประเทศไทยในครั้งนั้น ประเทศไทยอยู่ในฐานะจำยอมเข้าร่วมรบด้วย เพราะทุกอย่างอยู่ในอำนาจของทหารญี่ปุ่น คนไทยผู้รักชาติทั้งหลายได้คิดงานกู้ชาติขึ้นทั้งในและนอกประเทศ นักศึกษาในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้ตั้งหน่วยเสรีไทยขึ้น ได้ติดต่อและเดินทางเข้ามาปฏิบัติการต่อต้านร่วมกับคณะกู้ชาติในเมืองไทย โดยแบ่งทำงานเป็น ๒ สาย คือ สายเอมาจากประเทศอเมริกา และสายบีมาจากประเทศอังกฤษ

ข้าพเจ้าได้ร่วมงานกู้ชาติครั้งนี้กับ พ.ต. วิลาส โอสถานนท์ ผู้เป็นพี่ชาย ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนในเรื่องการเงิน เป็นค่าพาหนะและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการรวบรวมกำลังคนและสถานที่ ๆ เตรียมไว้รับอาวุธในภาคใต้ระหว่าง

ชุมพรและสุราษฎร์ธานี วันหนึ่งพี่ชายข้าพเจ้าได้นัดพบกับเสรีไทยอีกผู้หนึ่ง มีนามว่า ช่วย ชื่นบุญ ซึ่งถูกส่งตัวมาจากอเมริกาให้เข้ามาปฏิงานในด้านสื่อสาร ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้เป็นผู้พานายช่วย ไปหาสถานที่รับอาวุธจากเครื่องบินทางจังหวัดชุมพร–สุราษฎร์ธานี โดยนัดหมายให้พบกันที่สี่แยกตลาดชุมพร ในวันและเวลาที่กำหนดให้ไว้ ขอเล่าแทรกไว้ในที่นี้ว่า เมื่อได้รับการแนะนำให้รู้จักกับนายช่วย ก็ทราบว่าเป็นชื่อสมมุติ ตัวจริงนั้นคือนายเชื้อ หุ่นจำลอง เพื่อนนักเรียนโรงเรียนเทพศิรินทร์มาด้วยกัน เวลานี้รับราชการในตำแหน่งวิศวกรใหญ่ฝ่ายรถจักร การรถไฟแห่งประเทศไทย การได้พบกับเพื่อนเก่า และได้มาร่วมงานสำคัญในครั้งนี้โดยบังเอิญ จึงทำให้ข้าพเจ้าสะดวกใจมาก

เมื่อถึงวันกำหนดนัดหมาย ข้าพเจ้าเห็นนายช่วยเดินอยู่กับคณะตำรวจมี ร.ต อ.เฉียบ ชัยสงค์ ซึ่งถูกส่งไปเป็นรองผู้กำกับ เราต่างคนต่างไม่กล้าทักกัน ซั่งพอดีขณะนั้นมีเครื่องบินอเมริกันมาทิ้งระเบิดจังหวัดชุมพร ต่างคนต่างหาที่หลบ ข้าพเจ้าจึงฉวยโอกาสถามเรื่องราวจากนายช่วยหมอบหลบอยู่ข้างคันนา จึงได้ทราบว่าทางตำรวจได้รับมอบหมายให้ดูแลทั้งสายเอและสายบีไว้ทั้งหมด โดยมีแผนงานต่อต้านเช่นเดียวกัน เมื่อเรื่องเปลี่ยนแปลงไป ข้าพเจ้าจึงให้นายช่วยแนะนำตัวข้าพเจ้าและงานที่ได้รับมอบหมายมาให้ ร.ต.อ.เฉียบ ทราบ ในโอกาสนี้เองที่ ร.ต.อ.เฉียบ ได้นำข้าพเจ้าไปพบคุณหลวงอุตตรดิตถาภิบาล และปรึกษาวางแนวปฏิบัติต่อไป ข้าพเจ้าจึงได้ทราบว่า คุณหลวงท่านก็ได้ทำหน้าที่เสรีไทยด้วยเหมือนกัน คุณหลวงเป็นผู้มอบหมายให้ข้าพเจ้ารับผิดชอบพานายช่วยไปหาสถานที่รับอาวุธทางสุราษฎร์ธานี ข้าพเจ้าได้เดินทางไปบ้านดอนนำเรือประมงขนาดเล็กมารับนายช่วย

ออกหาที่รับอาวุธ ซึ่งต้องเป็นทุ่งกว้างและลับตาคน และสำรวจดูตามเกาะต่าง ๆ ทั่วไปด้วย ก็ยังหาที่ ๆ เหมาะสมไม่ได้ จึงต้องพากลับชุมพร

ข้าพเจ้าเคยเที่ยวสำรวจหาแร่ทางแถบนี้ ระลึกได้ว่าแถบเขาทะลุในอำเภอสวี จังหวัดชุมพร เป็นที่ห่างไกลจากหมู่บ้าน น่าจะพอหาเลือกที่เหมาะรับอาวุธได้ ประกอบเวลานั้น ร.ต.ท. ชุณห์ สันทรประสิทธิ์ เพื่อนนักเรียนเก่าร่วมชั้นของข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าสถานีตำรวจอำเภอสวี อีกทั้งคุณดวน (ลำดวน) วังษะวิบูลย์ (ถึงแก่กรรมแล้ว) ซึ่งข้าพเจ้าเคยรู้จักคุ้นเคยมา ก็เป็นนายอำเภอสวีด้วย จึงได้นำความคิดนี้ไปปรึกษาท่านก็ได้รับความเห็นชอบ เพราะคนทั้งสองทราบขบวนการเสรีไทยเป็นทุนอยู่แล้ว ครั้นได้โอกาสที่จะได้ปฏิบัติงานช่วยชาติอย่างจริงจัง จึงเข้าร่วมมืออย่างใจจริง ท่านได้เรียกประชุมให้คุณเฉียบ คุณด่วน และคุณชุณห์ มาปรึกษาถึงการที่สำรวจหาสถานที่รับอาวุธบริเวณเขาทะลุนี้ และปรารภถึงความปลอดภัยของนายช่วยซึ่งทำหน้าที่ส่งวิทยุติดต่อกับเดลฮี อยู่กลางเมืองชุมพรมีทหารญี่ปุ่นอยู่มาก ถ้าหากพลาดพลั้งถูกจับจะเสียการ จึงสั่งให้ย้ายไปอยู่สวีเสียเลย และจะได้ปฏิบัติงานสะดวก

ต่อมาก็ได้เข้าป่าสำรวจที่ ๆ จะรับอาวุธในบริเวณเขาทะลุ งานได้ดำเนินเป็นขั้นไป เมื่อนายช่วยต้องการอุปกรณ์การส่งวิทยุและอาวุธ ข้าพเจ้าก็ได้ติดต่อขนมาให้โดยใช้เรือยนต์ขนาดเล็กเดินทาง ๆ ทะเล ในการติดต่อกับนายช่วยนี้ข้าพเจ้าได้รายงานให้คุณหลวงทราบทุกระยะ ท่านให้คำแนะนำตักเตือนที่เป็นประโยชน์มาก สมกับที่ท่านได้มีประสพการณ์มาในชีวิตมากกว่าข้าพเจ้า จนทำให้ข้าพเจ้าได้คิดว่าถ้าหากมิได้ท่านเข้ามามีส่วนร่วมด้วยในครั้งนั้น งานที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายไปปฏิบัติอาจไม่สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

ด้วยโอกาสที่ข้าพเจ้าได้ติดต่อกับท่านดังบรรยายมาแล้ว จึงทราบผลการปฏิบัติและการสั่งงานเป็นอย่างดี ในระยะหลังนี้ ข้าพเจ้าได้พบกับท่านเสมอในกรุงเทพ ฯ ท่านได้คุยถึงเรื่องเก่า ๆ ที่ผ่านมาอย่างมีความสุขและภูมิใจ ได้เล่าถึงเรื่องที่ได้ช่วยเหลืองานสำคัญของทางราชการ ตลอดจนงานพิเศษที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติทางด้านจำปาศักดิ์ ซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถนำมากล่าวในที่นี้โดยละเอียด อย่างไรก็ดีในความทรงจำของข้าพเจ้ายังระลึกถึงคุณความดีของท่าน ในความเข้มแข็งและรักชาติเหนือสิ่งใด จนกระทั่งวาระสุดท้ายที่ท่านจากไปตามอายุขัย ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ด้วยคุณงามความดีและบุญกุศลที่ท่านได้สร้างไว้ในชาตินี้ คงดลบรรดาลให้วิญญาณของท่านขึ้นไปสู่สุคติภพเป็นแน่แท้

ทวีลาภ โอสถานนท์

๑๘๗ ซอยสันติคาม

สำโรงเหนือ

สมุทรปราการ

๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๑

ระลึกถึงคุณพ่อ

เมื่อยังเป็นเด็ก จวนโรงเรียนจะปิดเทอมทุกครั้ง ลูกมักจะตื่นเต้นดีใจ เพราะลูกจะได้เดินทางไปอยู่กับคุณพ่อ และคุณแม่ ซึ่งต้องย้ายไปประจำตามอำเภอและจังหวัดต่าง ๆ คุณพ่อรับราชการในหน้าที่เกี่ยวกับฝ่ายปราบปรามและการปกครอง ฉะนั้น ชีวิตของคุณพ่อส่วนใหญ่ จึงเป็นชีวิตที่ต้องระหกระเหินตามท้องที่ที่ธุรกันดาร หรือบางครั้งที่ที่ผู้คนไม่เคยเข้าไปถึง ทั้งนี้ก็เพื่อตามจับผู้ร้ายคดีอุฉกรรจ์

จากเหตุการณ์และท้องที่ที่คุณพ่อต้องออกปฏิบัติราชการต่าง ๆ นั้น คุณพ่อจึงมีเรื่องราวต่าง ๆ มาเล่าให้ลูกได้ฟังมากมาย เล่าถึงเรื่องชีวิตส่วนตัวและชีวิตทางราชการในสมัยเริ่มแรกตั้งแต่เริ่มเป็นเสมียนจนกระทั่งเป็นข้า-หลวง ว่าพยายามอาบเหงื่อต่างน้ำเพื่อให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี สำหรับชีวิตทางราชการนั้น ไม่ว่าในสมัยใด ๆ ก็มีลักษณะเหมือนกันไปทุก ๆ สมัย แต่คุณพ่อมีความตั้งใจและประสงค์ที่จะให้ลูกได้รู้ถึงชีวิตซึ่งจะต้องประสบพบเห็น คุณพ่อจะสอนและหัดให้ลูกรู้จักว่า เมื่อเรามีความอดทนต่อความยากลำบาก มีความมานะพยายาม ยึดมั่นอยู่ในความดี และประพฤติปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแล้ว ผลที่ได้รับจะเป็นอย่างไร คุณพ่อมักจะสอนลูกอยู่เสมอว่า คนเราถ้าจะจนก็ขอให้จนแต่ทรัพย์สมบัติ แต่เกียรติของความเป็นคนและวงศ์ตระกูลขออย่าให้จน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คุณพ่อยึดถือ และมีความตั้งใจเป็นอย่างมากที่จะให้ลูกเข้าใจและยึดถือในการดำเนินชีวิตทางส่วนตัวและทางราชการต่อไป

เมื่อคุณพ่อออกจากราชการแล้ว เรา พ่อ แม่ ลูก จึงได้มีโอกาสอยู่ร่วมกันอย่างพร้อมหน้าด้วยความอบอุ่นและเป็นสุข คุณพ่อจะเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้แนะนำชี้ทาง ปลอบใจในการปฏิบัติราชการให้แก่ลูกอยู่ตลอดเวลา คุณพ่อเป็นร่มโพธิให้ความร่มเย็น และบำเพ็ญตนเป็นที่พึ่งให้ความอบอุ่นแก่ครอบครัว และแก่ญาติพี่น้องตลอดมาโดยแท้

เพราะคุณพ่อต้องปฏิบัติราชการอย่างตรากตรำ จึงทำให้สุขภาพร่างกายทรุดโทรม ต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อให้แพทย์ทำการผ่าตัดและรักษาพยาบาล หลายต่อหลายครั้ง ทุกครั้งเมื่อมีใครมาเยี่ยมคุณพ่อก็มักจะคุยถึงเรื่องการเจ็บป่วยด้วยความสนุกสนาน กำลังใจของคุณพ่อยังดีมีใจสู้อยู่เสมอ จนในที่สุด คุณพ่อก็จากลูกไปด้วยอาการสงบ

คุณพ่อจากลูกไปแล้ว บ้านของเราที่เคยอบอุ่น เคยเห็นหน้ากันพ่อ แม่ และลูก ก็ขาดไป กลับจากทำงานจะเห็นคุณพ่อนั่งหรือนอนรอฟังข่าวคราวจากลูกก็ไม่เห็นอีกแล้ว ลูกหมดร่มโพธิที่เคยให้ความร่มเย็น ขาดผู้กระตุ้นให้มีความมานะอดทน เหลือแต่ความอาลัยรักและความเสียใจ ที่ไม่สามารถทดแทนพระคุณอันล้นเหลือของคุณพ่อให้สมกับที่ได้ตั้งใจไว้ ความตายเป็นของเที่ยงแท้ที่ไม่มีใครจะหลีกหนีได้ แต่ลูกก็อดคิดไม่ได้ว่าคุณพ่อเป็นผู้ที่รัก เคารพและเทิดทูนบูชา ได้มาด่วนจากเร็วเกินไป

กรรมดีของคุณพ่อที่ได้สร้างสมไว้ ไม่ว่าจะมีผู้รู้เห็นหรือไม่ก็ตาม ลูกถือว่าเป็นมรดกอันมีค่าน่าภูมิใจอยู่เสมอ ตลอดไป

ในโอกาสแห่งการพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ ลูกขอตั้งจิตอธิษฐานขออานิสงส์แห่งกุศลกรรมและคุณธรรมความดี ที่คุณพ่อได้สร้างสมมาในอดีต

ตลอดจนกุศลผลบุญราศีที่ลูกและบรรดาผู้อยู่หลังได้บำเพ็ญ อุทิศให้แก่คุณพ่อ ด้วยกตัญญูกตเวทีมาแล้ว และที่จะได้บำเพ็ญต่อไปอีกนั้น จงดลบันดาลให้วิญญาณของคุณพ่อประสพอิฏฐวิบูลมนูญผล ได้เสวยทิพยสุขในสัมปรายภพและขอให้ลูกได้เป็นลูกของคุณพ่ออีกในทุก ๆ ชาติ

จากลูก

สารบาญทำวัตร

โลกธรรม ๘ อย่าง

ลาโภ อลาโภ อยโส ยโส จ
นินฺทา ปสํสา จ สุขํ จ ทุกฺขํ
เอเต อนิจฺจา มนุเชสุ ธมฺมา
อสสฺสตา วิปริณามธมฺมา ฯ

อันลาภยศสรรเสริญเจริญศักดิ์
มีประจักษ์เสริญสุขทุกสมัย
เป็นเหตุให้สุขกายสบายใจ
ถ้าหลงไหลลืมตัวมักมัวเมา

แต่เสื่อมลาภยศฐานนินทาทุกข์
มลายสุขร้อนใจดังไฟเผา
เป็นเหตุให้สยบเศร้าซบเซา
ถ้าดูเบายึดมั่นมักหวั่นใจ

ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ดังชี้แจง
มีแจ่มแจ้งในมนุษย์ไม่สุดสัย
ไม่เที่ยงแท้แน่นอนแต่ก่อนไร
แปรผันไปในโลกเปลี่ยนโชคกรรม

ในบางครั้งบางคราก็ปรากฏ
สุขลาภยศขจรไกลไม่ถลำ
แต่บางครั้งพลั้งพลาดประมาททำ
ต้องตรากตรำทุกข์ยากลำบากใจ

เพราะฉะนั้น เมธีผู้มีศักดิ์
จึงควรจักใช้ญาณวิจารณ์ไข
ส่องดูเหตุและผลตัวกลใน
แล้วใฝ่ใจสุจริตเป็นนิจเทอญ ฯ

ท.ป.ส.

ทำวัตร

ทำวัตรเช้า

นั่งคุกเข่าประนมมือพร้อมกัน ผู้เป็นประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย เสร็จแล้วพึงกล่าวคำนมัสการนำให้ว่าตาม ดังต่อไปนี้

โย โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, สวากขาโต เยนะ ภะคะวะตา ธัมโม, สุปะฏิปันโน ยัสสะ ภะคะวาโต สาวะกะสังโฆ, ตัมมะยัง ภะคะวันตัง สะธัมมัง สะสังฆัง อิเมหิ สักกาเรหิ ยะถาระหัง อาโรปิเตหิ อะภิปูชะยามะ, สาธุ โน ภันเต ภะคะวา สุจิระปะรินิพพุโตปิ, ปัจฉิมาชะนะตานุกัมปะมานะสา, อิเม สักกาเร ทุคคะตะปัณณาการะภูเต ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

(คำนมัสการ)

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา, พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ.

(กราบลงหนหนึ่ง)

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ,

(กราบลงหนหนึ่ง)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ.

(กราบลงหนหนึ่ง)

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ปุพพะภาคะนะมะการัง กะโรมะ เส.

(ปุพพะภาคะนะมะการะ)

นโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ. (๓ หน)

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธาภิถุติง กะโรมะ เส.

(พุทธาภิถุติ)

โย โส ตะถาคะโต อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู, อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวา, โย อิมัง โลกัง สะเทวะกัง สะมาระกัง สะพรหมะกัง, สัสสะมะณะพราหมะณิง ปะชัง สะเทวะมะนุสสัง สะยัง อะภิญญา สัจฉิกัตวา ปะเวเทสิ, โย ธัมมัง เทเสสิ อาทิกัลยาณัง มัชเฌกัลยาณัง ปะริโยสานะกัลยาณัง, สาตถัง สัพยัญชะนัง เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทธัง พรหมะจะริยัง ปะกาเสสิ, ตะมะหัง ภะคะวันตัง อะภิปูชะยามิ ตะมะหัง ภะคะวันตัง สิระสา นะมามิ ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง)

(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมาภิถุติง กะโรมะ เส.

(ธัมมาภิถุติ)

โย โส สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก, โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ, ตะมะหัง ธัมมัง อะภิปูชะยามิ, ตะมะหัง ธัมมัง สิระสา นะมามิ ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง)

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆาภิถุติง กะโรมะ เส.

(สังฆาภิถุติ)

โย โส สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย, อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสะ, ตะมะหัง สังฆัง อะภิปูชะยามิ ตะมะหัง สังฆัง สิระสา นะมามิ ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง)

ต่อไปนี้นั่งพับเพียบ แล้วสวด ระตะนัตตะยัปปะณามะคาถา และสังเวคะปะริกิตตะนะปาฐะ ดังนี้

(นำ) หันทะ มะยัง ระตะนัตตะยัปปะณามะคาถาโย เจวะ สังเวคะปะริกิตตะนะปาฐัญจะ ภะณามะ เส.

(ระตะนัตตะยัปปะณามะคาถา)

พุทโธ สุสุทโธ กะรุณามะหัณณะโว,
โยจจันตะสุทธัพพะระญาณะโลจะโน,
โลกัสสะ ปาปูปะกิเลสะฆาตะโก,
วันทามิ พุทธัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,
ธัมโม ปะทีโป วิยะ ตัสสะ สัตถุโน,
โย มัคคะปากามะตะเภทะภินนะโก,
โลกุตตะโร โย จะ ตะทัตถะทีปะโน,
วันทามิ ธัมมัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,

สังโฆ สุเขตตาภะยะติเขตตะสัญญิโต,
โย ทิฏฐะสันโต สุคะตานุโพธะโก,
โลลัปปะหีโน อะริโย สุเมธะโส,
วันทามิ สังฆัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,
อิจเจวะเมกันตะภิปูชะเนยยะกัง,
วัตถุตตะยัง วันทะยะตาภิสังขะตัง,
ปุญญัง มะยา ยัง มะมะ สัพพุปัททะวา,
มา โหนตุ เว ตัสสะ ปะภาวะสิทธิยา ฯ

(สังเวคะปะริกิตตะนะปาฐะ)

อิธะ ตะถาคะโต โลเก อุปปันโน อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, ธัมโม จะ เทสิโต นิยยานิโก อุปะสะมิโก ปะรินิพพานิโก สัมโพธะคามี สุคะตัปปะเวทิโต, มะยันตัง ธัมมัง สุตวา เอวัง ชานามะ, ชาติปิ ทุกขา ชะราปิ ทุกขา, มะระณัมปิ ทุกขัง, โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ อัปปิเยหิ ทุกขา, สัมปะโยโค ทุกโข ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง, สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา, เสยยะถีทัง, รูปูปาทานัก ขันโธ, เวทะนูปาทานักขันโธ, สัญญูปาทานักขันโธ, สังขารูปาทานักขันโธ, วิญญาณูปาทานักขันโธ, เยสัง ปริญญายะ, ธะระมาโน โส ภะคะวา, เอวัง พะหุลัง สาวะเก วิเนติ, เอวัง ภาคา จะ ปะนัสสะ ภะคะวะโต สาวะเกสุ อะนุสาสะนี, พะหุลา ปะวัตตะติ, รูปัง อะนิจจัง, เวทะนา อะนิจจา, สัญญา อะนิจจา, สังขารา อะนิจจา, วิญญาณัง อะนิจจัง, รูปัง อะนัตตา, สัญญา เวทะนา อะนัตตา, อะนัตตา, สังขารา อะนัตตา, วิญญาณัง อะนัตตา,

สัพเพ สังขารา อะนิจจา, สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ, เต มะยัง, โอติณณามะหะ ชาติยา ชะรามะระเณนะ, โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ. ทุกโขติณณา ทุกขะปะเรตา, อัปเปวะนามิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยา ปัญญาเยถาติ จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง-อุททิสสะ อะระหันตัง สัมมาสัมพุทธัง, สัทธา อะคารัสมา อะนะคาริยัง ปัพพะชิตา, ตัสมิง ภะคะวะติ พรหมะจะริยัง จะรามะ, ภิกขูนัง สิกขา สาชีวะ-สะมาปันนา. (ถ้าสามเณรสวด พึงเว้นคำว่า ภิกขูนัง สิกขาสาชีวะสะมาปันนา) ตัง โน พรหมะจะริยัง อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุฯ (ถ้าคฤหัสถ์ สวดพึงว่า จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คะตา, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ตัสสะ ภะคะวะโต สาสะนัง, ยะถาสะติ ยะถาพะลัง มะนะสิกะโรมะ, อะนุปะฏิปัชชามะ, สา สา โน ปฏิปัตติ, อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ) ฯ

ทำวัตรเย็น

นั่งคุกเข่าประนมมือพร้อมกัน ผู้เป็นประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว พึงกล่าวคำนมัสการนำให้ว่าตาม ดังต่อไปนี้

โย โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, สะวากขาโต เยนะ ภะคะวะตา ธัมโม, สุปะฏิปันโน ยัสสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ตัมมะยัง ภะคะวันตัง สะธัมมัง สะสังฆัง, อิเมหิ สักกาเรหิ ยะถาระหัง อาโรปิเตหิ อะภิปูชะยามะ, สาธุ โน ภันเต ภะคะวา สุจิระปะรินิพพุโตปิ, ปัจฉิมาชะ-นะตานุกัมปะมานะสา, อิเม สักกาเร ทุคคะตะปัณณาการะภูเต ปะฏิคคัณ-หาตุ, อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

(คำนมัสการ)

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา, พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ.

(กราบลงหนหนึ่ง)

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ.

(กราบลงหนหนึ่ง)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ.

(กราบลงหนหนึ่ง)

(นำ) ยะมัมหะ โข มะยัง ภะคะวันตัง สะระณัง คะตา อะระหันตัง สัมมาสัมพุทธัง, ยัง ภะคะวันตัง อุททิสสะ ปัพพะชิตา, ยัสมิง ภะคะวะติ พรหมะจะริยัง จะรามะ, ตัมมะยัง ภะคะวันตัง สะธัมมัง สะสังฆัง ยะถาระหัง อาโรปิเตหิ สักกาเรหิ อภิปูชะยิตวา อะภิวาทะนัง กะริมหา, หันทะทานิ มะยัง ตัง ภะคะวันตัง วาจายะ อะภิคายิตุง, ปุพพะภาคะนะมะการัญเจวะ พุทธานุสสะตินะยัญจะ กะโรมะ เส ฯ

(ปุพพะภาคะนะมะการะ)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ หน)

(พุทธานุสสะตินะยะ)

ตัง โข ปะนะ ภะคะวันตัง เอวัง กัลยาโณ กิตติสัทโท อัพภุคคะโต, อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู, อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ.

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธาภิคีติง กะโรมะ เส.

(พุทธาภิคีติ)

พุทธะวาระหันตะวะระตาทิคุณาภิยุตโต,
สุทธาภิญาณะกะรุณาหิ สะมาคะตัตโต,
โพเธสิ โย สุชะนะตัง กะมะลังวะ สูโร,
วันทามะหัง ตะมะระณัง สิระสา ชิเนนทัง,

พุทโธ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง
ปะฐะมานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง,
พุทธัสสาหัสมิ ทาโสวะ พุทโธ เม สามิกิสสะโร,
พุทโธ ทุกขัสสา ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม,
พุทธัสสาหัง นิยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง,
วันทันโตหัง จะริสสามิ พุทธัสเสวะ สุโพธิตัง,
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง พุทโธ เม สะระณัง วะรัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุ สาสะเน
พุทธัง เม วันทะมาเนนะ ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ
สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา,

(หมอบกราบลงว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
พุทเธ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
พุทโธ ปฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทเธ. ฯ

(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.

(ธัมมานุสสะตินะยะ)

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก, โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ.

(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมาภิคีติง กะโรมะ เส.

(ธัมมาภิคีติ)

สะวากขาตะตาทิคุณะโยคะวะเสนะเสยโย,
โย มัคคะปากะปะริยัตติวิโมกขะเภโท,
ธัมโม กุโลกะปะตะนา ตะทะธาริธารี,
วันทามะหัง ตะมะหะรัง วะระธัมมะเมตัง.

ธัมโม โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง
ทุติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง,
ธัมมัสสาหัส๎มิ ทาโสวะ ธัมโม เม สามิกิสสะโร,
ธัมโม ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม.
ธัมมัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง.
วันทันโตหัง จะริสสามิ ธัมมัสเสวะ สุธัมมะตัง.
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง ธัมโม เม สะระณัง วะรัง,
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุ สาสะเน,
ธัมมัง เม วันทะมาเนนะ ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ,
สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา,

(หมอบกราบลงว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตสา วา,
ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,

ธัมโม ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม. ฯ

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.

(สังฆานุสสะตินะยะ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย, อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสะ.

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆาภิคีติง กะโรมะ เส.

(สังฆาภิคีติ)

สัทธัมมะโช สุปะฏิปัตติคุณาภิยุตโต,
โยฏฐัพพิโธ อะริยะปุคคะละสังฆะเสฏโฐ,
สีลาทิธัมมะปะวะราสะยะกายะจิตโต,
วันทามะหัง ตะมะริยานะ คะณัง สุสุทธัง.

สังโฆ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง,
ตะติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง.
สังฆัสสาหัสะมิ ทาโสวะ สังโฆ เม สามิกิสสะโร.
สังโฆ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม.
สังฆัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง.
วันทันโตหัง จะริสสามิ สังฆัสโสปะฏิปันนะตัง.

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณัง วะรัง,
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุ สาสะเน.
สังฆัง เม วันทะมาเนนะ ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ,
สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา.

(หมอบกราบลงว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
สังเฆ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
สังโฆ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆ.

จบวิธีทำวัตรเช้าเย็นแต่เท่านี้

คำอาราธนา

ก่อนที่พระจะให้ศีลสวดมนต์หรือแสดงธรรม คฤหัสถ์พึงว่าคำอาราธนาดังต่อไปนี้

อาราธนาศีล ๕

(ก่อนให้ศีล)

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ ฯ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ ฯ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ ฯ

(อาราธนาศีล ๘ ในวันพระก็แบบเดียวกัน ต่างแต่เปลี่ยนปัญจะ เป็น อัฏฐะ เท่านั้น)

อาราธนาอุโบสถศีล

มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมัน-นาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

อาราธนาปริตร

(ก่อนสวดมนต์)

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปาริตตัง พะรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปาริตตัง พะรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พะรูถะ มังคะลัง ฯ

อาราธนาธรรม

(ก่อนแสดงธรรม)

พรหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ
กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ
สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา
เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง ฯ

คำอาราธนาธรรมในวันธรรมสวนะปกติ

จาตุททะสี ปัณณะระสี ยา จะ ปักขัสสะ อัฏฐะมี,
กาลา พุทเธนะ ปัญญัตตา สัทธัมมัสสะวะนัสสิเม,
ปัณณะระสี อะยันทานิ สัมปัตตา อะภิลักขิตา,
เตนายัง ปะริสา ธัมมัง โสตุง อิธะ สะมาคะตา,
สาธุ อัยโย ภิกขุสังโฆ กะโรตุ ธัมมะเทสะนัง,
อะยัญจะ ปะริสา สัพพา อัฏฐิกัตะวา สุณาตุ ตันติ ฯ

คำอาราธนาธรรมในวันมหาธรรมสวนะ

พรหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ, กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ, สันตีธะสัตตาปปะระชักขะชาติกา, เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง, เอวัญหิโลกาภิมะเตนะ พรหมุนา, อัชเฌสิโต โสภะคะวา อะนุตตะโร, สัตเตสุ การุญญะตะโมกกะมันตะโต, โวโลกะยี โลกะมิมัง สุจักขุนา, อะทักขิ เวเนยยะชะเน อะนัปปะเก, สันเตวะ โลกุตตะระโพธะนาระเห, วิญญาปะเย อัปปะระชักขะชาติเก อะเถวะ มัชเฌสะนะมาธิวาสะยิ, อะปารุตา เต อะมะตัสสะทะวารา, เยโสตะวันโต ปะมุญจันตุ สัทธัง, วิหิงสะสัญญี ปะคุณัง นะ ภาสิง, ธัมมัง ปะณีตังมะนุเชสุ พรหเม, ตะโต มะหาการุณิโก มะเหสี, สัมพุทธะกิจจัง ภะคะวา อะกาสิ, สัทธัมมะจักกัสสะปะวัตตะนาทิง, ฐะเปสิ โส สาสะนะธัมมะเสฏฐัง, ทัมเม ทะมัง โมจะยิ ภัพพะสัตเต, สังสาระทุกขา พะหุเกปิ เตนะ, สัทธัมมะทีปัง ติวิธัมปิ โลเก, หิตายะ สัมมาวะ ปะวัตตะยิตถะ,

จาตุททะสี ปัณณะระสี ยา จะ ปักขัสสะ อัฏฐะมี,
กาลา พุทเธนะ ปัญญัตตา สัทธัมมัสสะวานัสสิเม,
ปัณณะระสี อะยันทานิ สัมปัตตา อะภิลักขิตา,
เตนายัง ปะริสา ธัมมัง โสตุง อิธะ สะมาคาตา,
สาธุ อัยโย ภิกขุสังโฆ กะโรตุ ธัมมะเทสะนัง,
อะยัญจะ ปะริสา สัพพา อัฏฐิกัตะวา สุณาตุ ตันติ ฯ

คำว่า ปัณณะระสี ในประโยคว่า ปัณณะระสี อะยันทานิ นั้น สำหรับวันดิถี ๑๕ ค่ำ ถ้าเป็น ๑๔ ค่ำให้เปลี่ยนเป็น จาตุททะสี อะยันทานิ ถ้าเป็น ๘ ค่ำ ให้เปลี่ยนเป็น อัฏฐะมี โข อะยันทานิ.

เมื่อแสดงพระธรรมเทศนาจบลงแล้ว หัวหน้าอุบาสกกล่าวเชิญแสดงสาธุการว่า หันทะ มะยัง สาธุการัง กะโรมะ เส อุบาสกอุบาสิกานอกนี้รับพร้อมกันว่า สาธุ สาธุ สาธุ ๓ หน แล้วหัวหน้าอุบาสกกล่าวเชิญสวด สะระณะคะมะนานุสสะระณะคาถา ต่อท้ายดังนี้ว่า หันทะ มะยัง สะระณะคะมะนานุสสะระณะคาถาโย ภะณามะ เส อุบาสกอุบาสิกานอกนี้สวดพร้อมกัน หยุดตามจุดลูกน้ำดังนี้

สะระณะคะมะนานุสสะระณะคาถา

อะหัง พุทธัญจะ ธัมมัญจะ สังฆัญจะ สะระณัง คะโต,
อุปาสะกัตตัง เทเสสิง ภิกขุสังฆัสสะ สัมมุขา,
เอตัง เม สะระณัง เขมัง เอตัง สะระณะมุตตะมัง,
เอตัง สะระณะมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะเย,
ยะถาพะลัง จะเรยยาหัง สัมมาสัมพุทธะสาสะนัง,
ทุกขะนิสสะระณัสเสวะ ภาคี อัสสัง อะนาคะเต,

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
พุทเธ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
พุทโธ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทเธ,

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
ธัมโม ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม,

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
สังเฆ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
สังโฆ ปฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆ

คำให้ศีล

เมื่อคฤหัสถ์อาราธนาศีลแล้ว พระพึงให้ศีลดังต่อไปนี้
นโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ (๓ หน)

(สะระณะคมน์)

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

(ศีล ๕)

๑. ปาณาติปาตา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
๒. อะทินนาทานา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๔. มุสาวาทา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๕. สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

(สรุป) อิมานิ ปัญจะ สิกขาปะทานิ, สีเลนะ สุคะติง ยันติ สีเลนะ โภคะสัมปะทา, สีเลนะ นิพพุติง ยันติ ตัสะมา สีลัง วิโสธะเย ฯ

ถ้าให้ศีล ๘ พึงว่า นะโม และสรณคมน์เหมือนกันศีลข้อ ๓ เปลี่ยนเป็น อะพรหมะจะริยา นอกจากนี้เหมือนกันแต่ว่าตั้งแต่ข้อ ๖ ดังต่อไปนี้

๖. วิกาละโภชะนา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๗. นัจจะคีตะวาทิตะวิสูกะทัสสะนา มาลาคันธะวิเลปะนะธารณะมัณฑะนะวิภูสะนัฏฐานา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๘. อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

(สรุป) อิมานิ อัฏฐะ สิกขาปะทานิ, สีเลนะ สุคะติง ยันติ สีเลนะ โภคะสัมปะทา, สีเลนะ นิพพุติง ยันติ ตัสะมา สีลัง วิโสธะเย ฯ

ถ้าเป็นอุโบสถศีลพึงสรุปว่า อิมัง อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง, พุทธะปัญญัตตัง อุโปสะถัง, อิมัญจะ รัตติง อิมัญจะ ทิวะสัง, สัมมะเทวะ อะภิรักขิตุง สะมาทิยามิ, อิมานิ อัฏฐะ สิกขาปะทานิ อุโปสถะสีละวะเสนะ สาธุกัง อัปปะมาเทนะ รักขิตัพพานิ, สีเลนะ สุคะติง ยันติ สีเลนะ โภคะสัมปะทา, สีเลนะ นิพพุติง ยันติ ตัสะมา สีลัง วิโสธะเย ฯ

คำประกาศอุโบสถ

คำบาลี

อัชชะ โภนโต ปักขัสสะ ปัณณะระสี ทิวะโส เอวะรูโป โข โภนโต ทิวะโส, พุทเธนะ ภะคะวะตา ปัญญัตตัสสะ ธัมมัสสะวะนัสสะ เจวะ ตะทัตถายะอุปาสะกะอุปาสิกานัง อุโปสะถะกัมมัสสะ จะ กาโล โหติ หันทะ มะยัง โภนโต สัพเพ อิธะ สะมาคะตา ตัสสะ ภะคะวะโต ธัมมานุธัมมะปะฏิปัตติยา ปูชะนัตถายะ, อิมัญจะ รัตติง อิมัญจะ ทิวะสัง อุโปสะถัง อุปะวะสิสสามาติ กาละปะริจเฉทัง กัตะวา ตัง ตัง เวระมะณิง อารัมมะณัง กะริตะวา อะวิกขิตตะจิตตา หุตะวา สักกัจจัง อุโปสะถัง สะมาทิเยยยามะ อีทิสัง หิ อุโปสะถะกาลัง สัมปัตตานัง อัมหากัง ชีวิตัง มา นิรัตถะกัง โหตุ ฯ

คำไทย

ข้าพเจ้าขอประกาศเริ่มเรื่องในการที่จะได้รักษาอุโบสถให้สาธุชนทราบทั่วกันก่อนแต่สมาทาน ณ บัดนี้ วันนี้เป็นวันปัณณะระสีดิถีที่ ๑๕ แห่งปักษ์ ก็แลวันเช่นนี้ เป็นกาลที่สาธุชนทั้งอุบาสกอุบาสิกาจะฟังธรรมและรักษาอุโบสถ เพื่อประโยชน์แก่การฟังธรรมนั้น บัดนี้ขอกุศลอันยิ่งใหญ่ คือตั้งจิตสมาทานอุโบสถ จงเกิดมีแก่สาธุชนทั้งหลายซึ่งมาประชุมพร้อมกัน ณ ที่นี้ จงตั้งจิตคิดกำหนดกาลว่า จะรักษาอุโบสถศีลสิ้นราตรีและวันวันนี้ จงทำความเว้นจากโทษนั้น ๆ ให้เป็นอารมณ์ คือ เว้นจากฆ่าสัตว์ ๑ เว้นจากลักทรัพย์ ๑ เว้นจากกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ๑ เว้นจากพูดเท็จ ๑ เว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ เว้นจากการบริโภคอาหาร ในเวลาวิกาลคือตั้งแต่เที่ยงแล้วไป ๑ เว้น

จากการฟ้อนรำขับร้องประโคมดนตรีและดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล และทัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยระเบียบ ดอกไม้ของหอมเครื่องย้อมเครื่องทา ๑ เว้นจากที่นอนสูงที่นอนใหญ่ภายในมีนุ่นและสำลี ๑ ฉะนี้อย่าให้จิตฟุ้งสร้านส่งไป ณ ที่อื่น จงสมาทานองค์ ๘ ประการนั้นโดยเคารพ เพื่อบูชาสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นด้วยธรรมมานุธรรมปฏิบัติ ตามกำลังของคฤหัสถ์ทั้งหลาย ชีวิตของเราทั้งหลายที่ได้ดำรงมาจนถึงวันอุโบสถเช่นนี้ จงอย่าล่วงไป โดยปราศจากประโยชน์เลย ฯ

คำบาลีว่า ปัณณะระสี ทิวะโส และคำไทยว่า วันนี้เป็นวันปัณณะระสีดิถีที่ ๑๕ นั้น ใช้สำหรับวัน ๑๕ ค่ำ ถ้าเป็นวัน ๑๔ ค่ำให้เปลี่ยนเป็น จาตุททะสี ทิวะโส คำไทยว่าวันนี้เป็นวันจาตุททะสีดิถีที่ ๑๔ ถ้าเป็นวัน ๘ ค่ำให้เปลี่ยนเป็น อัฏฐะมี ทิวะโส คำไทยว่าวันนี้เป็นวันอัฏฐะมีดิถีที่ ๘ ฯ

คำบูชาข้าวพระ

อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โภชานัง สุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ ปูเชมิ ฯ

(แปลว่า) ข้าพระพุทธเจ้า ขอบูชาพระพุทธเจ้าด้วยโภชนะ แห่งข้าวสาลี อันสมบูรณ์ด้วยแกงและกับ พร้อมด้วยน้ำอันประเสริฐนี้

คำลาข้าวพระ

เสสัง มังคะลัง ยาจามิ ฯ

(แปลว่า) ข้าพระพุทธเจ้าขอ (รับ) ส่วนอันเป็นมงคลที่เหลือ ฯ

สังฆทาน

สังฆทาน คือทานที่ถวายแก่สงฆ์มิได้เจาะจงแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง วิธีทำนั้นคือ เตรียมอาหารและของอื่น ๆ สำหรับถวายไว้ตามสมควร แล้วเข้าไปหาเจ้าอาวาส หรือผู้มีหน้าที่นิมนต์พระในวัด ขอให้นิมนต์พระสงฆ์เพื่อจะถวายสังฆทาน สุดแต่จะนิมนต์ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งไปโดยไม่เจาะจง ถ้าเจาะจงไม่เป็นสังฆทาน ข้อสำคัญต้องตั้งใจถวายเป็นสงฆ์จริง ๆ อย่าเห็นแก่หน้าบุคคล ถ้าผู้รับเป็นพระมหาเถระที่ทรงคุณธรรมผู้ให้ไปเกิดโสมนัสเลื่อมใสว่าได้ถวายผู้ที่ทรงคุณ ก็เสียพิธีสังฆทาน หรือถ้าผู้รับเป็นผู้หาคุณธรรมมิได้ เป็นอลัชชีไม่มียางอาย ซึ่งเขารู้กันทั่วไปแล้ว ผู้ให้เกิดโทมนัสเสียใจว่าได้ให้แก่ผู้ทุศีลก็เสียพิธีสังฆทาน ด้วยเหตุนี้พิธีถวายสังฆทาน จึงเป็นการยากที่จะทำใจให้แน่วแน่ได้ แต่ถ้าทำได้ถือว่ามีอานิสงส์แรงกว่าการถวายทานโดยเจาะจง สังฆทานนี้มีแบบแผนมาแต่ครั้งพุทธกาล สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแก่พระอานนท์มีอยู่ตอนหนึ่งว่าการถวายสังฆทาน คือร้องขอต่อสงฆ์ให้ส่งใครไปแล้วถวายแก่ผู้นั้น ผู้รับจะเป็นบุคคลชนิดไรก็ตามเมื่อสงฆ์จัดไปให้ ผู้ถวายต้องตั้งใจต่อพระอริยสงฆ์ คืออุทิศถวายเป็นสงฆ์จริง ๆ แล้วกล่าวคำถวายสังฆทานนั้น ถ้าถวายคนเดียวก็ว่าคนเดียว ถ้าถวายหลายคนก็ให้คนหนึ่งเป็นผู้ว่านำ โดยตั้งนโมพร้อมกัน ๓ หน แล้วผู้นำก็กล่าวคำถวายว่าดังนี้

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวาย ซึ่งภัตตาหาร พร้อมทั้งของบริวารเหล่านี้แก่ภิกษุสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งภัตตาหารพร้อมทั้งของบริวารเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนาน เทอญ

พอจบคำเทอญ พระก็รับว่าสาธุ แปลว่าดีแล้ว ต่อนั้นพระก็อนุโมทนาด้วยบทยถา และสัพพี ตอนพระว่า ยถา ผู้ถวายก็เริ่มกรวดน้ำกรวดอยู่เพียงยถาจบ ต่อนั้นประณมมือรับพรไปจนจบ เป็นเสร็จพิธีสังฆทาน

สลากภัตต์

สลากภัตต์ คือของที่ถวายพระตามสลาก นับเข้าในสังฆทาน มักทำกันในเดือนที่มีผลไม้บริบูรณ์ เช่น ทุเรียน เงาะ มะม่วง เป็นต้น วิธีทำสลากภัตต์ที่ทำกันเป็นประเพณีอยู่โดยมาก มีทายกเป็นหัวหน้าป่าวร้องกันไปด้วยปากบ้าง ทำเป็นใบฎีกาบอกบุญเที่ยวแจกกันบ้าง แล้วกำหนดวันเวลาและสถานที่ เช่นตามวัดบ้าง ตามศาลาโรงธรรมที่ตั้งอยู่ในละแวกบ้านบ้าง เมื่อถึงวันกำหนด ผู้รับสลากภัตต์ก็จัดภัตตาหาร กับไทยธรรมมากบ้างน้อยบ้างตามกำลัง นำไปยังที่กำหนดไว้ บางรายก็ทำกันอย่างครึกครื้น แห่แหนกันอย่างสนุกสนาน ครั้นประชุมพร้อมกัน หัวหน้าทายกก็ให้ผู้รับสลากภัตต์จับสลากการจับสลากนั้นบางทีเขียนชื่อพระเณรในวัดนั้นทั้งหมด หรือเท่าจำนวนกำหนดไว้ทำเป็นธงม้วนไว้ให้ทายกจับ จับได้ชื่อพระเณรรูปใด ก็นำไปถวายรูปนั้นบางทีเขียนเป็นเลขไปจนเท่าจำนวนพระเณร ทำเป็นธงให้ทายกจับแล้วไปเสียบไว้ที่ของ ๆ ตน และทำสลากขึ้นอีกส่วนหนึ่ง เท่ากับจำนวนที่ทายกจับไป แล้วให้พระเณรจับ จับได้ตรงกับเลขของใคร ผู้นั้นก็นำของไปถวาย

แก่พระเณรที่มีเลขตรงกัน ข้อสำคัญของการถวายสลากภัตต์มีอยู่ว่า ให้ทายกตั้งใจถวายตามสลากจริง ๆ อย่าแสดงความยินดียินร้ายในผู้รับ ดังที่กล่าวแล้วในสังฆทานนั้น เมื่อเสร็จพิธีจับสลากแล้วก็กล่าวคำถวาย โดยมีหัวหน้าเป็นผู้ว่านำ

เอตานิ มยํ ภนฺต สลากภตฺตานิ สปริวารานิ อสุกฐฺฐาเน ฐาปิตานิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ เอตานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺมหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลายที่ตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายแก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

สลากภัตต์นี้มีมูลเหตุมาจากหญิงคนหนึ่งในตำนานว่า เป็นยักษ์ผู้รู้เกณฑ์ฝนและเกณฑ์น้ำได้ดีมาก ปีไหนฝนน้ำไม่ดี นางก็บอกชาวเมืองไม่ให้ทำนา ปีไหนน้ำฝนดี นางก็บอกให้ทำนา และก็ทำได้ข้าวดีมากไม่เสียหาย พวกชาวเมืองรักนับถือมาก ต่างก็นำเครื่องสักการะมาให้จนร่ำรวย นางได้เอาของเหล่านั้นถวายเป็นสลากภัตต์ขึ้นก่อนใคร ๆ จนเป็นธรรมเนียมตั้งแต่นั้นมา นี้เรื่องสลากภัตต์

ถวายข้าวสาร

ถวายข้าวสาร การถวายข้าวสารถือเป็นธรรมเนียมประจำปี มักทำกันเวลาจวนเข้าพรรษา โดยจัดอาหารแห้ง เช่น พริก หอม กระเทียม น้ำปลา ติดมาด้วย และแบ่งออกเป็นส่วนกันตามจำนวนพระเณรในวัด ทั้งนี้

น่าจะเป็นประเพณีของผู้ที่คิดเห็นว่า การถวายอาหารที่สุกไม่เป็นของยั่งยืน เก็บไว้นานไม่ได้ เวลาบริบูรณ์ก็เหลือเฟือ เวลาอัตคัดก็ไม่พอฉัน จึงคิดให้เป็นข้าวสารและของแห้ง ๆ ที่เป็นของทนอยู่ได้นาน ๆ การถวายข้าวสารไม่นิยมการถวายกันในพิธีต่าง ๆ เช่น เวลามีเทศน์ก็มี ถวายเข้าไปในสงฆ์หรือเฉพาะบุคคลก็มี ที่ทำกันจนเป็น ประเพณี เช่น ตักบาตรข้าวสารในพรรษาก็มี ประเพณีตักบาตรข้าวสารเริ่มทำกันแพร่หลายเมื่อรัชกาลที่ ๕ ดังที่พระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในพระราชพิธี ๑๒ เดือน ตอนว่าด้วยตักบาตรน้ำผึ้ง ทรงแย้งว่า การตักบาตรน้ำผึ้งของไทยเรามีประโยชน์สู้ตักบาตรข้าวสารไม่ได้ ดังนี้น่าจะมีผู้เห็นชอบตามพระบรมราชาธิบายอันนี้ จึงเปลี่ยนการตักบาตรน้ำผึ้ง ซึ่งเคยทำกันเป็นประเพณีมาแต่ก่อนเป็นตักบาตรข้าวสาร วิธีตักบาตรข้าวสารก็ป่าวร้องหรือแจกฎีกา หรือประกาศติดไว้ตามวัดที่จะทำพิธี เมื่อถึงเวลาก็หาข้าวสารและของแห้ง ๆ มารวมกันไว้ ผู้เป็นหัวหน้าก็ประกาศให้ประชุมกันกล่าวคำถวาย โดยมีผู้นำกล่าวขึ้นต้นว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ตณฺฑุลานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ตณฺฑุลานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายข้าวสารกับของอื่น ๆ เหล่านี้แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับไว้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

อนึ่ง ปรากฏหลักฐานเกี่ยวแก่เรื่องนี้เมื่อครั้งพุทธกาลว่า ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่เวฬุวันมหาวิหารคราวนั้น ในเมืองราชคฤห์เกิดข้าวยากหมากแพง ประชาชนไม่สามารถจะถวายอาหารแก่ภิกษุสงฆ์ให้ทั่วถึง

กันได้ จึงใคร่ถวายไว้เป็นครั้งเป็นคราว พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้ถวายได้ตามปรารถนาสืบมาจนทุกวันนี้ นี้เรื่องถวายข้าวสาร

ถวายผ้าอาบน้ำฝน

ถวายผ้าอาบน้ำฝน ผ้าอาบน้ำฝนนั้น มีกำหนดตามที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตไว้ คือผ้ายาว ๔ ศอก กับ ๓ กะเบียด กว้างศอกคืบ ๔ นิ้ว ๑ กะเบียด กับ ๒ อนุกะเบียด คิดตามประมาณของช่างไม้ ทำยาวหรือกว้างกว่านั้นใช้การไม่ได้ เป็นโทษแก่ภิกษุ เวลาที่จะนำผ้าอาบน้ำฝนไปถวายนั้น มีพุทธบัญญัติไว้ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ ถึงกลางเดือน ๘ ซึ่งเป็นเวลาก่อนเข้าพรรษา ๑ เดือน ระยะนี้เป็นเวลาที่ภิกษุจะแสวงหาผ้าอาบน้ำฝน ผู้ประสงค์จะบำเพ็ญกุศลให้ต้องตามพุทธานุญาต จึงหาผ้าอาบน้ำฝนไปถวายพระสงฆ์ตามวัดแล้วกล่าวคำถวาย คำถวายนั้นว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสิกสาฏิกานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ วสฺสิกสาฏิกานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายผ้าอาบน้ำฝนเหล่านี้แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ

มูลเหตุที่จะมีการถวายผ้าอาบน้ำฝนนี้มีมาว่า เดิมทีเดียวพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้ผ้าได้เพียง ๓ ผืน คือ สังฆาฏิ ได้แก่ ผ้าพาดบ่า ๑ จีวร ได้แก่ผ้าห่ม ๑ สบง ได้แก่ผ้านุ่ง ๑ ยังไม่ได้ทรงอนุญาตให้

ใช้ผ้าอาบน้ำฝน ครั้นเวลาฝนตก ภิกษุบางรูปจะอาบน้ำฝน ไม่มีผ้าอาบจะนุ่ง จึงเปลือยกายอาบน้ำ วันหนึ่งนางวิสาขาใช้สาวใช้ไปวัดขณะฝนตก สาวใช้เห็นพระภิกษุเปลือยกายอาบน้ำฝน จึงกลับมาบอกนางวิสาขา นางวิสาขาจึงได้กราบทูลพระพุทธองค์ขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่ภิกษุ พระพุทธองค์จึงได้ทรงอนุญาตให้พระภิกษุใช้ผ้าอาบน้ำฝนตั้งแต่นั้นมา และได้เป็นประเพณีถวายผ้าอาบน้ำฝนมาจนบัดนี้

ผ้าจำนำพรรษา

ถวายผ้าจำนำพรรษา ที่เรียกว่าผ้าจำนำพรรษานั้น หมายความว่าเป็นผ้าที่ภิกษุจะรับได้ต่อเมื่อจำพรรษาแล้วมีกำหนดเวลาที่จะถวายและรับได้ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันออกพรรษาไปจนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ เป็นเวลา ๕ เดือน ถ้าถวายหรือรับเกินกว่ากำหนดนี้ ไม่เรียกว่าผ้าจำนำพรรษา วิธีนี้มีทั้งราชพิธี และพิธีของชาวบ้าน ที่เป็นราชพิธีนั้นปรากฏว่าเริ่มมีขึ้นในรัชกาลที่ ๔ เริ่มทำที่วัดอรุณ ฯ และวัดราชโอรส วิธีทำนั้นเวลาค่ำพระสงฆ์สวดมนต์ในพระอุโบสถ รุ่งขึ้นเสด็จพระราชดำเนินเลี้ยงพระแล้วถวายผ้าขาว เป็นส่วนของสงฆ์ ส่วนพระที่ฉันก็ถวายสบง ร่ม รองเท้า หมากพลู ธูปเทียน และอ่างมังกร บรรจุข้าวสาร ผักปลา เสร็จแล้วนิมนต์พระสดับปกรณ์พระบรมอัฐิ เป็นเสร็จราชพิธี ส่วนพิธีของชาวบ้านที่ทำกันอยู่ในเวลานี้ ทำเป็น ๒ อย่าง อย่างหนึ่งเป็นของเจ้าภาพคนเดียว อย่างหนึ่งเป็นการเรี่ยไร คือทายกผู้เป็นหัวหน้าแจกฎีกาหรือป่าวร้องชาวบ้านให้ช่วยกันรับไปพอเท่าจำนวนพระสงฆ์ ส่วนผ้าที่จะถวายนั้นไม่จำกัด จะเป็นสบง จีวร หรือผ้าขาวอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่ศรัทธา บางทีก็ไทยทาน

อย่างอื่น ๆ เป็นบริวาร เมื่อถึงกำหนดนัดแล้วผู้ถวายก็นำผ้าและไทยทานต่าง ๆ ไปพร้อมกันที่ในโบสถ์หรือศาลาเป็นต้น เมื่อพระสงฆ์ประชุมกันแล้ว ถ้าเจ้าภาพคนเดียวมีไทยทานเหมือน ๆ กันก็ถวายเรียงกันเป็นลำดับทีเดียว ถ้าเป็นการบ่าวร้องก็ต้องจับสลาก ผู้เป็นหัวหน้ากล่าวคำถวายให้ผู้อื่นว่าตาม

คำถวายนั้นว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสาวาสิกจีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ วสฺสาวาสิกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าจำนำพรรษาเหล่านี้แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าจำนำพรรษาเหล่านี้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ

ถวายผ้าอัจเจกจีวร

ถวายผ้าอัจเจกจีวร ที่เรียกกันว่าอัจเจกจีวรนั้นแปลว่าจีวรรีบร้อน คือทายกผู้มีศรัทธาต้องการจะรีบถวายเนื่องมาจากผ้าจำนำพรรษานั่นเอง แต่ไม่ถวายเมื่อออกพรรษาแล้วเหมือนผ้าจำนำพรรษา ต้องการจะถวายภายในพรรษา เนื่องด้วยมีเหตุจำเป็นเกิดขึ้น เช่นจะไปสงครามบ้าง จะไปค้างแรมในที่อื่นบ้าง หญิงมีครรภ์ไม่ไว้ใจต่อชีวิตบ้าง หรือมีศรัทธาขึ้นใหม่ ๆ จะรอไปถึงออกพรรษาก็จะเป็นเหตุขัดข้อง จึงได้รีบถวายก่อนออกพรรษา พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้รับ โดยประสงค์จะรักษาศรัทธาของผู้ตั้งใจถวาย แต่กำหนดให้ถวายและรับได้ในเวลาอีกสิบวันจะถึงวันออกพรรษา การถวายอัจเจกจีวร ก็มีพิธีอย่างเดียวกันกับถวายผ้าจำนำพรรษาที่กล่าวแล้ว คำถวาย

ก็เหมือนกันต่างแต่เปลี่ยน อจฺเจกจีวรานิ คือถวายผ้าอัจเจกจีวร นอกนั้นเหมือนผ้าจำนำพรรษา

ถวายเสนาสนะ

ถวายเสนาสนะ เสนาสนะคือที่อยู่อาศัย เช่น กุฎี วิหาร การสร้างกุฎีวิหารถวายพระสงฆ์ พระพุทธองค์สรรเสริญว่าเป็นทานเลิศ เพราะเป็นเหตุป้องกันหนาวร้อน และสัตว์ร้าย ทั้งเหลือบ ยุง บุ้ง ร่าน และฝนแดดเป็นที่สบายแก่ผู้สงบ การสร้างได้มีประเพณีมาแต่ครั้งพุทธกาล คือเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ แล้วเสด็จเที่ยวโปรดสัตว์ มีผู้เลื่อมใสขอบรรพชาอุปสมบทมากขึ้นโดยลำดับ ถึงกับเสนาสนะที่เจ้าพิมพิสารสร้างอุทิศถวายไม่พอกันอยู่ พวกภิกษุต้องเที่ยวหาที่อยู่ตามถ้ำและภูเขา เงาไม้ที่สุดจนกระทั่งอาศัยลอมฟาง เศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์คนหนึ่ง เห็นความลำบากเกิดขึ้นแก่ภิกษุเช่นนั้น เกิดความสังเวชใจ จึงทูลขออนุญาตสร้างกุฎีวิหารถวายภิกษุต่อสมเด็จพระผู้มีพระภาค ครั้นพระองค์ทรงอนุญาตให้แล้วจึงสร้างอุทิศถวายเป็นของสงฆ์ซึ่งมาจากทิศต่าง ๆ นี่เป็นมูลเหตุแห่งการสร้างกุฎี วิหารถวายพระสงฆ์สืบมาจนทุกวันนี้

อนึ่ง ถ้าไม่สามารถจะสร้างใหม่ได้ เพียงปฏิสังขรณ์ คือซ่อมแซมของเก่าที่ชำรุดให้ดีขึ้น ก็ถือว่ามีอานิสงส์เท่ากับสร้างใหม่เหมือนกัน บางทีผู้มีศรัทธายกบ้านของตนถวายวัด โดยรื้อบ้านไปปลูกในวัดเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสงฆ์ การทำดังนี้ถือว่าได้บุญไพศาล เมื่อสำเร็จบางทีก็จัดการฉลองเป็นงานครึกครื้น ประดับประดากุฎีวิหารที่สร้างหรือซ่อมแซมขึ้นนั้นด้วยธงสีต่าง ๆ และระบายด้วยผ้าสีขาว สีแดง สดุดตา สดุดใจ ทำให้ผู้ที่

เห็นเกิดชื่นชมยินดี พลอยอนุโมทนาในกุศลบุญราศีนั้นด้วย คำถวายเสนาสนะนั้นว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต เสนาสนานิ อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ เสนาสนานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

ความว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายเสนาสนะเหล่านี้ แก่พระสงฆ์ซึ่งมาแต่ทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังไม่ได้มา ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งเสนาสนะเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ

ถวายศาลา

ถวายศาลา ศาลานี้หมายถึงศาลาโรงธรรม คือที่แสดงธรรม หรือสวดธรรมตลอดจนโรงเรียนธรรมวินัย และโรงเรียนสำหรับเด็กเป็นต้น ศาลานี้มักสร้างกันไว้ตามวัดโดยมาก แต่ที่สร้างไว้ในละแวกบ้านที่เรียกกันว่าศาลากลางบ้านก็มี สำหรับเป็นที่แสดงธรรม ฟังพระธรรม และเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของภิกษุสามเณร ให้การศึกษาแก่เด็ก ตลอดจนเป็นที่พักผ่อน ของผู้เดินทางไกลจะได้พักอาศัยหายเหนื่อยเมื่อยล้า ตามตำนานปรากฏว่า นางสุธัมมาสร้างศาลา ชื่อว่าสุธัมมศาลาสำหรับเป็นที่สนทนาธรรม และเป็นที่พักผ่อนของผู้เดินทาง ทำให้นางได้รับความยกย่องสรรเสริญจากมหาชน จนได้เป็นมเหสีของผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในครั้งกระโน้น จึงได้ถือกันว่า ถ้าจะทำการฉลองศาลาแล้ว มักมีเทศน์เรื่องนางสุธัมมาสร้างศาลาเป็นต้น คำถวายศาลาว่า

มยํ ภนฺเต อิมํ สาลํ ธมฺมสภาย อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ จาตุทฺทิสฺสสาลํ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

ความว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายศาลานี้แก่พระสงฆ์ ซึ่งมาแต่ทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่ได้มาเพื่อเป็นธรรมสภา ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับธรรมศาลาสี่ทิศนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ

เรื่องทำบุญที่พูดมาในตอนต้น ๆ นั้นเป็นหลักใหญ่ ซึ่งนิยมทำกันเป็นประจำอยู่แล้วในหมู่ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ยังมีการทำบุญเบ็ดเตล็ดย่อย ๆ อีกหลายอย่าง เช่นการถวายธูปเทียน ดอกไม้ ถวายยาแก้โรค ถวายเครื่องดื่ม หรือถวายของที่ขาดแคลนในสมัยคับขัน เช่น น้ำตาลทราย ไม้ขีดไฟ ผ้าหรือเครื่องอุปโภคต่าง ๆ อันควรแก่พระ สละทรัพย์สร้างโรงพยาบาลสงฆ์ ตลอดจนออกทรัพย์สงเคราะห์ภิกษุสามเณรผู้ประสพภัยและอาพาธเป็นต้น เหล่านี้เป็นเรื่องทำบุญเหมือนกัน เรียกว่าทำบุญตามปกติ ยังมีการทำบุญเกี่ยวกับจารีตประเพณีอีก เช่น ทำบุญวันเกิด ทำบุญอายุ ทำบุญบ้าน ทำบุญให้ผู้ตาย เป็นต้น

คำถวายผ้าป่า

อิมํ สปริวารํ ปํสุกุลจีวรํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส นิยฺยาเทมิ (ว่า ๓ หน)

แปลว่า ข้าพเจ้าขอมอบถวายผ้าบังสุกุลจีวร พร้อมทั้งบริวารนี้แก่พระสงฆ์

ถ้าเป็นผ้าป่า เช่น ผ้าป่า ๕๐๐ นั้น ทายกทายิกาประชุมต่อหน้าภิกษุสงฆ์ นั่งคุกเข่า ประนมมือ มีผู้ว่านำคนหนึ่ง นอกนั้นว่าตาม ดังต่อไปนี้

เอตานิ มยํ ภนฺเต จีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ เอตานิ จีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

แปลว่า ข้าแต่สงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าจีวรเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้าจีวรทั้งหลายเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนาน เทอญ

คำถวายทานสามัญ

อิทํ เม ทานํ มาตาปิตุอาทีนํ ญาตกานํ สํวตฺตตุ มยฺหํ มาตาปิตาทโย ญาตกา อิมสฺส ทานสฺส ปตฺตึ ลภนฺตุ มม เจตสา

อันว่าทานของข้าพเจ้านี้ จงเป็นไป เพื่อญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นของข้าพเจ้า ขอบรรดาญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น จงได้รับส่วนของทานนี้ ตามความประสงค์ของข้าพเจ้า เทอญ

คำถวายผ้าไตรอุทิศแก่ผู้ตาย

อิมานิ มยํ ภนฺเต ติจีวรานิ อยฺยสฺส เทม สาธุ โน ภนฺเต อยํ ติจีวรปูชาวิปาโก อมฺหากํ มาตาปิตุอาทีนํ ญาตีนํ กาลกตานํ สํวตฺตตุ อมฺหากํ มาตาปิตุอาทโย ญาตกา ทานปตฺตึ ลภนฺตุ อมฺหากํ เจตสา

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายจีวรทั้งสามนี้ แก่พระผู้เป็นเจ้า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ อันว่าวิบากของการบูชา

ด้วยไตรจีวรนี้ จงเป็นไปเพื่อญาติทั้งหลาย มีบิดามารดาเป็นต้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ผู้กระทำกาละแล้ว อันว่าญาติ มีมารดาและบิดาเป็นต้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงได้ส่วนแห่งทานนี้ ตามความประสงค์ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เทอญ

คำถวายน้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย

สรโท นามายํ ภนฺเต กาโล สมฺปตฺโต ยตฺถ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สารทิกาพาเธน อาพาธิกานํ ภิกฺขูนํ ปญฺจ เภสชฺชานิ อนุญฺญาสิ สปฺปึ นวนีตํ เตลํ มธุผาณิตํ มยนฺทาน ตกฺกาลสทิสํ สมฺปตฺตา ตสฺส ภควโต ปญฺญตฺตานุคํา ทานํ ทาตุกามา เตสุ ปริยาปนฺนํ มธุํจ เตลํ จ ผาณิตํ จ ภิกฺขูนญฺเจว สามเณรานญฺจ โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต อยฺยา ยถาวิภตฺตํ มธุทานํ จ เตลํ จ ผาณิตํ จ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ บัดนี้ สารทกาลมาถึงแล้วในกาลใดเล่า พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอนุญาตยา ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แก่ภิกษุทั้งหลายผู้ป่วยไข้ ด้วยอาพาธเกิดในสารทกาล บัดนี้ ข้าพเจ้าทั้งหลาย มาถึงกาลเช่นนั้นแล้ว ปรารถนาจะถวายทานตามพระบัญญัติของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น จึงถวายน้ำผึ้งเป็นยาอย่างหนึ่งกับน้ำมัน น้ำอ้อย นับในยา ๕ อย่างนั้น แก่ภิกษุและสามเณรทั้งหลาย ขอพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายจงรับมธุทาน เตลทาน ผาณิตทาน ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ตามที่ได้แจกไปนั้น ๆ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ

คำถวายมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย)

อิมานิ มยํ ภนฺเต มตกภตฺตานิ สปริวารานิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ มตกภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายมตกภัตร กับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ

คำถวายผ้ากฐิน

๑. แบบธรรมยุต

อิมัง ภันเต สะปะริวารัง กะฐินะทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ อิมัง สะปะริวารัง กะฐินะทุสสัง ปะฏิคคัณหาตุ ปะฏิคคเหตวา จะ อิมินา ทุสเสนะ กะฐินัง อัตถะระตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งผ้ากฐินพร้อมทั้งของบริวารนี้ แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ซึ่งผ้ากฐินพร้อมทั้งของบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย รับแล้วขอจงกราลกฐิน ด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒. แบบมหานิกาย

อิมัง สะปะริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ (ว่า ๓ หน)

แปลว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งผ้ากฐินจีวร พร้อมทั้งของบริวารนี้ แก่พระสงฆ์ ฯ

กรวดน้ำ (ของเก่า)

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ อุปัชฌายา คุณุตตะรา
อาจะริยูปะการา จะ มาตา ปิตา จะ ญาตะกา
— — — — — — — ปิยา มะมัง
สุริโย จันทิมา ราชา คุณะวันตา นราปิ จะ
พรหมะมารา จะ อินทา จะ โลกะปาลา จะ เทวตา
ยะโม มิตตา มะนุสสา จะ มัชฌัตตา เวริกาปิ จะ
สัพเพ สัตตา สุขี โหนตุ ปุญญานิ ปะกะตานิ เม
สุขัง จะ ติวิธัง เทนตุ ขิปปัง ปาเปถะ โวมะตัง
อิมินา ปุญญะกัมเมนะ อิมินา อุททิเสนะ จะ
ขิปปาหัง สุละเภ เจวะ ตัณหุปาทานะเฉทะนัง
เย สันตาเน หินา ธัมมา ยาวะ นิพพานะโต มะมัง
นัสสันตุ สัพพะทา เยวะ ยัตถะ ชาโต ภะเว ภะเว
อุชุจิตตัง สะติปัญญา สัลเลโข วิริยัมหินา
มารา ละภันตุ โนกาสัง กาตุญจะ วิริเยสุ เม
พุทโธ ทีปะวะโร นาโถ ธัมโม นาโถ วะรุตตโม
นาโถ ปัจเจกะพุทโธ จะ สังโฆ นาโถตตะโร มะมัง
เตโสตตะมานุภาเวนะ มาโรกาสัง ละภันตุ มา ฯ

สารบาญ
สวดมนต์ – ภาวนา

หน้า

สวดมนต์ – ภาวนา

ธรรมะประจำบ้าน

นมัสการ

๑. อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)

๒. สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ (กราบ)

๓. สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ (กราบ)

ถวายพรพระ ๓ บท

ธชัคคสูตร เรื่องธงชัยอันเลิศของชีวิตร

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะฯ (ว่า ๓ หน)

(๑) อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะ-สาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะควาติฯ

(๒) สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติฯ

(๓) สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะ-สังโฆ สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะ-สังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย อนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ ฯ

คาถาอิติปิโสธงชัย

เอวัมพุทธัง สรันตานัง ธัมมัง สังฆญจะ ภิกขโล ภยังวา ฉัมภิตัตตังวา โลมะหัง โส นะเหสะสะติ ฯ

พุทธชัยมงคลคาถา ชัยชนะของพระพุทธเจ้า

(๑) พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง
ครีเมขะลังอุทิตะโฆระสะเสนะมารัง
ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

(๒) มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง
โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขัง
ขันตีสุทันตะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

(๓) นาฬาคิริง คะชะวะรัง อะติมัตตะภูตัง
ทาวัคคิจักกะมะสะนีวะ สุทารุณันตัง

เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

(๔) อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะสุทารุณันตัง
ธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตัง
อิทธีภิสังขะตะมะโน ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

(๕) กัต์วานะ กัฏฐะมุทะรัง อิวะ คัพภินียา
จิญจายะ ทุฏฐะวะจะนัง ชะนะกายะมัชเฌ
สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

(๖) สัจจัง วิหายะ มะติสัจจะกะวาทะเกตุง
วาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตัง
ปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

(๗) นันโทปะนันทะภุชะคัง วิพุธัง มะหิทธิง
ปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโต
อิทธูปะเทสะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

(๘) ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะ สุทัฏฐะหัตถัง
พ์รัห์มัง วิสุทธิชุติมิทธิพะกาภิธานัง
ญาณาคะเทนะ วิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

เอตาปิ พุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะ คาถา
โย วาจะโน ทินะทิเน สะระเต มะตันทิ
หิต๎วานะเนกะวิวิธานิ จุปัททะวานิ
โมกขัง สุขัง อธิคะเมยยะ นะโร สะปัญโญ ฯ

ชยะสิทธิคาถา

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง
ครีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง
ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะสิทธินิจจัง ฯ

ชัยปริตร

(๑) มะหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรต๎วา ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เม ชะยะมังคะลัง ฯ
(๒) ชะยันโต โพธิยา มูเล สักยานัง นันทิวัฑฒะโน
เอวัง ต๎วัง วิชะโย โหหิ ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล
อะปะราชิตะปัลลังเก สีเส ปะฐะวิโปกขะเร
อะภิเสเก สัพพะพุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมทะติ
(๓) สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง
สุกขะโณ สุมุหุตโต จะ สุยิฏฐัง พ๎รัห๎มะจาริสุ
ปะทักขิณัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิณัง

ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง ปะณิธี เม ปะทักขิณา
ปะทักขิณานิ กัตวานะ ละภันตัตเถ ปะทักขิเณ ฯ

(๔) ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เม ฯ
ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เม ฯ
ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เม ฯ

คาถาในมงคลสูตร

(๑) อะเสวะนา จะ พาลานัง ปัณฑิตานัญจะ เสวะนา
ปูชา จะ ปูชะนียานัง เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ
(๒) ปะฏิรูปะเทสะวาโส จะ ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา
อัตตะสัมมาปะณิธิ จะ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ
(๓) พาหุสัจจัญจะ สิปปัญจะ วินะโย จะ สุสิกขิโต
สุภาสิตา จะ ยา วาจา เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ
(๔) มาตาปิตุอุปัฏฐานัง ปุตตะทารัสสะ สังคะโห
อะนากุลา จะ กัมมันตา เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ
(๕) ทานัญจะ ธัมมะจะริยา จะ ญาตะกานัญจะ สังคะโห
อะนะวัชชานิ กัมมานิ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ
(๖) อาระตี วิระตี ปาปา มัชชะปานา จะ สัญญะโม
อัปปะมาโท จะ ธัมเมสุ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ

(๗) คาระโว จะ นิวาโต จะ สันตุฏฐี จะ กะตัญญุตา
กาเลนะ ธัมมัสสะวะนัง เอตัมมังคะละมุตตมัง ฯ
(๘) ขันตี จะ โสวะจัสสะตา สะมะณานัญจะ ทัสสะนัง
กาเลนะ ธัมมะสากัจฉา เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ
(๙) ตะโปจะพรัหมะจะริยัญจะ อะริยะสัจจานะ ทัสสะนัง
นิพพานะสัจฉิกิริยา จะ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ
(๑๐) ผุฏฐัสสะ โลกะธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ
อะโสกัง วิระชัง เขมัง เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ
เอตาทิสานิ กัตวานะ สัพพัตถะมะปะราชิตา
สัพพัตถะ โสตถิง คัจฉันติ ตันเตสัง มังคะละมุตตะมันติ ฯ

สวดมนต์คำแปล

ธชัคคะสูตร (อิติปิโสธงชัย)

ธชัคคะสูตรเรื่องธงชัยอันเลิศของชีวิตนี้ พระพุทธเจ้าตรัสเล่าเรื่องเทวดายกพวกทำสงครามกัน พวกของใครก็คอยดูธงของพวกนั้น ตรัสว่าเทวดาเหล่านั้นยังไม่สิ้นราคะ ยังไม่สิ้นโทสะ ยังไม่สิ้นโมหะ ทั้งยังเป็นผู้กลัว ยังเป็นผู้หวาด ยังเป็นผู้สะดุ้ง และยังเป็นผู้หนี สู้ธงชัยอันเลิศของพระพุทธเจ้าไม่ได้ เมื่อผู้ใดระลึกถึงคุณพระพุทธ ระลึกถึงคุณพระธรรม ระลึกถึงคุณพระสงฆ์อยู่แล้ว ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนลุกขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีแล จักหายไป ตามคำบาลีและคำไทยดังต่อไปนี้

(พุทธคุณ) อิติปิ โส ภะคะวา ฯ พระผู้มีพระภาคทรงพระมหากรุณาธิคุณพระองค์นั้น. อะระหัง ฯ ทรงเป็นพระอรหันต์ บริสุทธิคุณหมดจากกิเลส. สัมมาสัมพุทโธฯ ทรงมีพระปัญญาธิคุณตรัสรู้ความจริงโดยชอบด้วยพระองค์เอง. วิชชาจะระณะสัมปันโน ฯ ทรงถึงพร้อมแล้วด้วยวิชชา ๘ และจะรณะ ๑๕. สุคะโต ฯ เสด็จไปดีแล้ว. โลกะวิทู ฯ ทรงรู้แจ้งโลก. อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ ฯ ทรงเป็นสารถีฝึกบุรุษโดยไม่มีสารถีอื่นยิ่งกว่า. สัตถาเทวะมะนุสสานัง ฯ ทรงเป็นศาสดาของเทพดาแลมนุษย์ทั้งหลาย. พุทโธ ภะคะวาติ ฯ ทรงเป็นผู้เบิกบานและทรงเป็นผู้จำแนกแจกจ่ายธรรม ดังนี้

(ธรรมคุณ) สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ฯ ธรรมอันพระผู้มีพระภาคกล่าวดีแล้ว. สันทิฏฐิโก ฯ เป็นธรรมอันบุคคลพึงเห็นดีด้วยตน

เอง. อะกาลิโก ฯ เป็นธรรมให้ผลไม่มีกำหนดกาลเวลา เอหิปัสสิโก ฯ เป็นธรรมอันบุคคลจะเรียกให้ผู้อื่นมาดูได้. โอปะนะยิโก ฯ เป็นธรรมอันบุคคลพึงน้อมเอาเข้ามาใส่ตน ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ ฯ อันวิญญูชนทั้งหลายพึงรู้ผลได้ด้วยตนเอง ดังนี้

(สังฆคุณ) สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ฯ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติแล้วดี. อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ฯ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว. ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ฯ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตามธรรมที่ควรรู้. สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ฯ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติชอบ. ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ ฯ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านี้คือบุรุษ ๔ คู่. อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา ฯ แปดบุรุษบุคคล คือผู้กำลังดำเนินอริยมรรค และถึงอริยผลแล้ว. เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ฯ นี้เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาค. อาหุเนยโย ฯ ท่านเป็นผู้ควรเพื่อสักการะบูชา. ปาหุเนยโย ฯ ท่านเป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ. ทักขิเณโย ฯ ท่านเป็นผู้ควรแก่การรับทักษิณาทาน. อัญชะลีกะระณีโย ฯ ท่านเป็นผู้ควรแก่อัญชลีกรรม คือการพนมมือไหว้. อนุตตะรังปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ ฯ ท่านเป็นเขตบุญของโลก ไม่มีเนื้อนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดังนี้

คาถาท้ายบทธชัคคสูตร

เอวัมพุทธัง สะรันตานัง ธัมมัง สังฆัญจะ ภิกขะโว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อผู้ใดระลึกถึงคุณพระพุทธ ระลึกถึงคุณพระ

ธรรมและระลึกถึงคุณพระสงฆ์อยู่อย่างนี้แล้ว. ภะยัง วา ฯ ความกลัวก็ดี. ฉัมภิตัตตัง วา ฯ ความหวาดสะดุ้งก็ดี. โลมะหังโส ฯ ความขนลุกขนพองสยองเกล้าก็ดี. นะ เหสสะตีติ ฯ จักไม่มีแลจักหายไป ฯ

อุปเท่ห์ หรือคุณวิเศษของอิติปิโสนะวะหระคุณ

พระอิติปิโส นวะหอระคุณมี
อุปเท่ห์และพิธี ทั้งเก้าบทท่านกล่าวมา
เสกใช้ได้มากมาย เลิศเหลือหลายจะพรรณนา
ลงตะกรุดลงผ้า ทั้งเสกแป้งและทำผง
ใช้ได้มากอนันต์ ลงเลขยันต์ทางอยู่คง
ตามเจตนาจง ระลึกตั้งภาวนา
นับถือมั่นกันได้ สมดังใจปรารถนา
ขอกล่าวพรรณนา แต่ย่อ ๆ พอสมควร
หนึ่งอยู่คงกะพัน อาวุธสรรพ์ทั้งมวล
เขี้ยวงาทุกขบวน อะสระพิษต่าง ๆ พันธุ์
ภูตผีปีศาจร้าย มิกล้ำกรายทุกสิ่งอัน
คุณคนคุณไสยสรร- พะโรคภัยมิได้พาล
เสกน้ำทำน้ำมนต์ ประเสริฐล้นมหาศาล
ขับไล่ภูตผีพาล ลมเพลมพัดเป็นสัจจัง
ท่องบ่นมนต์อย่างย่อ น้อย ๆ พอจะเสกขลัง
เริ่มต้นแต่อะสัง วิสุโลปุสะพุภะเอย ฯ

พุทธชัยมงคลคาถา

มนต์บทนี้ นักปราชญ์แต่โบราณ ได้เก็บจากเรื่องต่าง ๆ อันเป็นพุทธจริยา ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงปฏิบัติได้ชัยชนะที่สำคัญ ๆ โดยอาศัยพระบารมีต่าง ๆ รวม ๘ เรื่อง ประพันธ์เป็นคาถา (วสันตดิลก) สำหรับพระสงฆ์สวดให้ผู้อื่น ในหนังสือเล่มนี้ มุ่งหมายจะให้ชาวบ้านสวดมนต์นี้เพื่อประโยชน์แก่ตัวผู้สวดเอง จึงได้เปลี่ยนคำบาลีที่ว่า "เต" เป็น "เม" และคำแปลเป็นไทยก็ได้ยกเอาของเดิมมาประกอบไว้เป็นวรรค ๆ ทั้ง ๘ วรรค

(๑) พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง
คฺรีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง
ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

พญามารผู้นิรมิตแขนมากตั้งพัน ถืออาวุธครบมือ ขี่คชสารครีเมขละพร้อมด้วยเสนามารโห่ร้องก้องกึกมาผจญพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์จอมมุนีทรงชนะพญามารและเสนาด้วยธรรมวิธี มีทานบารมี เป็นต้น ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลาย จะมีแก่ข้าพเจ้า

(๒) มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง
โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขัง
ขันตีสุทันตะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

อาฬวกยักษ์ผู้มีจิตกระด้าง ปราศจากความอดทน มีฤทธิ์พิลึกยิ่งกว่าพญามาร ได้เข้ามาผจญต่อสู้พระพุทธเจ้าจนตลอดรุ่ง พระพุทธองค์จอม

มุนี ทรงชนะอาฬวกยักษ์นั้นด้วยทรงใช้พระขันติธรรมทรมานเป็นอันดี ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ข้าพเจ้า

(๓) นาฬาคิริง คะชะวะรัง อะติมัตตะภูตัง
ทาวัคคิจักกะมะสะนีวะ สุทารุณันตัง
เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

ช้างตัวประเสริฐชื่อนาฬาคีรี เป็นช้างเมามันยิ่งนัก แสนที่จะทารุณประดุจไฟป่าและจักราวุธและสายฟ้า พระพุทธองค์จอมมุนีทรงชนะช้างนาฬาคีรีนี้ ด้วยทรงแผ่เมตตาดุจรดลงด้วยน้ำ ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ข้าพเจ้า

(๔) อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะสุทารุณันตัง
ธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตัง
อิทธีภิสังขะตะมะโน ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคลานิ ฯ

พระพุทธองค์จอมมุนี มีพระหฤทัยไปในที่จะกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ได้ชนะโจรชื่อองคุลิมาล (ผู้มีพวงมาลัย คือ นิ้วมือมนุษย์) แสนร้ายกาจมีมือถือดาบวิ่งไล่พระองค์ไป สิ้นทาง ๓ โยชน์ ก็พ่ายแพ้ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายนั้น จงมีแก่ข้าพเจ้า

(๕) กัตวานะ กัฏฐะมุทะรัง อิวะ คัพภินียา
จิญจายะ ทุฏฐะวะจะนัง ชะนะกายะมัชเฌ
สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

พระพุทธองค์จอมมุนี ได้ชนะความกล่าวร้ายของนางจิญจมาณวิภา ทำอาการประหนึ่งว่ามีครรภ์ เพราะทำไม้มีสัณฐานอันกลมให้เป็นประดุจว่ามีท้อง ด้วยวิธีสันติสมาธิอันงาม คือความระงับพระหฤทัยในท่ามกลางผู่ชน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ข้าพเจ้า

(๖) สัจจัง วิหายะ มะติสัจจะกะวาทะเกตุง
วาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตัง
ปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

พระพุทธองค์จอมมุนี รุ่งเรืองแล้วด้วยประทีป คือพระปัญญา ได้ชนะสัจจกนิครนถ์ ผู้มีอัชฌาสัยในที่จะสละเสียซึ่งความสัตย์ มีใจในที่จะยกถ้อยคำของตนให้สูงดุจยกธง เป็นผู้มืดมนยิ่งนัก พระจอมมุนีทรงชนะสัจจกนิครนถ์ ด้วยเทศนาญาณวิธี ด้วงเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ข้าพเจ้า

(๗) นันโทปะนันทะภุชะคัง วิพุธัง มะหิทธิง
ปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโต
อิทธูปะเทสะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ ชะยะมังคะลานิ ฯ

พระพุทธองค์จอมมุนี ทรงชนะพญานาคนันโทปะนันทะนั้น ด้วยวิธีทรงบอกอุปเท่ห์แห่งฤทธิ์ ให้พระโมคคัลลานเถระพุทธชิโนรส นิรมิตกายเป็นนาคราชไปทรมาน จนนันโทปะนันทะพ่ายแพ้ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ข้าพเจ้า

(๘) ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะ สุทัฏฐะหัตถัง
พ๎รห๎มัง วิสุทธิชุติมิทธิพะกาภิธานัง
ญาณาคะเทนะ วิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ฯ

พระพุทธองค์จอมมุนี ได้ชนะพรหมผู้มีนามว่า ท้าวพกาผู้มีฤทธิ์ มีอันสำคัญตนว่า เป็นผู้รุ่งเรืองด้วยคุณอันบริสุทธิ์ มีมืออันท้าวภุชงค์ คือทิฏฐิที่ตนถือผิดรัดรึงไว้แน่นแฟ้น แล้วพระพุทธองค์ผู้จอมมุนีทรงชนะพกาพรหมนั้น ด้วยวิธีวางยาอันพิเศษ คือ เทศนาญาณ ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลาย จงมีแก่ข้าพเจ้า

เอตาปิ พุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะคาถา
โย วาจะโน ทินะทิเน สะระเต มะตันทิ
หิต๎วานะเนกะวิวิธานิ จุปัททะวานิ
โมกขัง สุขัง อะธิคะเมยยะ นะโร สะปัญโญฯ

นรชนใดมีปัญญา ไม่เกียจคร้าน สวดก็ดี ระลึกก็ดี ซึ่งพระพุทธชัยมงคล ๘ คาถา แม้เหล่านี้ทุก ๆ วัน นรชนนั้นจะพึงละเสียได้ซึ่งอุปัททวันตรายทั้งหลาย มีประการต่าง ๆ เป็นเอนก และจะถึงซึ่งวิโมกข์ พ้นจากทุกข์และอุปาทานทั้งปวงอันเป็นบรมสุขแล

ขึ้นฝอยพาหุง ฯ

(คัดจากหนังสือโบราณและได้เติมเลขในวงเล็บกำกับบทไว้ด้วย)

๑ ไหว้คุณพระสัตถา พระมหาอนันตะคุณ
มีฤทธิ์อันสมบูรณ์ สืบบุราณมานานเนือง

พาหุงบทต้น (๑) นั้น　คุณอนันต์อเนกเนือง
ช่วยสัตว์ไม่ขัดเคือง　ล้ำเลิศล้นทุกสิ่งสรรพ์
ถ้าแม้นจะแก้คุณ　ให้ดับศูนย์สิ้นเสียหลั้น
ผีภูตปีศาจอัน　ที่สมมุติมนุษย์ทำ
บทสองคือมารา (๒)　ให้เสกยากินประจำ
มีคุณนั้นเลิศล้ำ　สะเดาะโรคไม่ราคิน
อนึ่งจะเข้าสู่ไพรสณฑ์　จะประจญด้วยไพริน
สารพัดสัตว์กลัวสิ้น　ด้วยนาฬา (๓) ประเสริฐสม
หนึ่งจะจรไปต่างเมือง　ให้รุ่งเรืองไปทั่วนิคม
ฝูงชนย่อมนิยม　นะโมน้อมเป็นไมตรี
อุขิตตะขัค (๔) ให้ภาวนา　เกิดลาภาเหมือนวารี
บูชาทุกดิถี　มาสู่ที่สำนักตน
หนึ่งมีศัตรูหมาย　มาทำร้ายจลาจล
จะให้จิตผู้นั้นวน　สามิภักดิ์มารักเรา
จะรำพึงพระคาถา　กัตวา (๕) แล้วนึกเอา
ผู้นั้นจะบรรเทา　กลับกลายจิตเป็นมิตรพลัน
หนึ่งจะพูดให้เขาเชื่อ　สัจจัง (๖) เชื่อเป็นนิรันดร์
เห็นจริงทุกสิ่งสรรพ์　ไม่คลางแคลงระแวงใจ
หนึ่งถูกอสระพิษ　ไม่ว่าฤทธิ์สิ่งอันใด
ดับพิษได้เร็วไว　วิเศษในบทนันโท (๗)
หนึ่งประจญปัจจามิตร　ทุคคา (๘) คิดในมะโน
มิจฉาทิฏฐิโก　มนุสโสระอาใจ

เอตาปิพุทธะ	อย่าได้รำพึงไป
พระคุณอนันต์ใน	อุดมเลิศในธาตรี
พาหุงทั้งแปดบท	ท่านกำหนดพระคุณมี
ยิ่งพื้นพระธรณี	จงกำหนดให้ชัดชม
หนึ่งแก้ความเขาปองหา	ตักน้ำมาโดยนิยม
สิบนิ้วนั่งประนม	ทำน้ำมนต์ด้วยบาลี
พาหุงทั้งแปดบท	เขียนชื่อจดลงทันที
เสร็จแล้วเอาวารี	ชุบขยี้ละลายไป
ศูนย์สิ้นไม่แก่นสาร	อธิษฐานตามชอบใจ
โจทโจรไม่ทนได้	ดังทิ้งไข่เหนือศิลา
จงจำกำหนดแน่	เท่านี้แลพระคาถา
แปดบทดังพรรณา	ยุติกาเท่านี้เอย ฯ

ชัยปริตร

มนต์คุ้มครองเพื่อชัยชนะบทนี้ นักปราชญ์แต่โบราณได้เก็บเรื่องต่าง ๆ มาประพันธ์เป็นพระปริตร คือ บทคุ้มครองเพื่อให้ชัยมงคลแก่ผู้อื่น ในหนังสือนี้ได้เปลี่ยนคำบาลีจาก "เต" เป็น "เม" เช่นเดียวกับบทพุทธชัยมงคลคาถา มนต์บทนี้มี ๔ วรรค และได้เอาคำแปลภาษาไทยของเดิมมาประกอบเป็นวรรค ๆ ดังต่อไปนี้

๑) มะหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรต์วา ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เม ชะยะมังคะลัง

พระพุทธเจ้าผู้ซึ่งเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ประกอบด้วยพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ ทรงยังบารมี (๓๐) ทั้งหลายทั้งปวงให้เต็มเพื่อเป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ทรงถึงแล้วซึ่งการตรัสรู้พระสัมโพธิญาณอันอุดม ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

๒) ชะยันโต โพธิยา มูเล สักยานัง นันทิวัฑฒะโน
เอวัง ต๎วัง วิชะโยโหหิ ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล
อะปะราชิตะปัลลังเก สีเส ปะฐะวิโปกขะเร
อะภิเสเก สัพพะพุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมทะติ

พระพุทธเจ้าทรงผจญมาร ณ โคนโพธิพฤกษ์ ถึงความเป็นผู้ทรงชนะเลิศแล้ว ทรงบันเทิงอยู่ในอภิเษกแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง ให้เจริญความยินดีแก่พวกศากยราชว่าพระองค์ชนะมาร ณ อปราชิตบัลลังก์ อันเป็นชัยมงคล เหนือใบบัวคือปฐพีอันเป็นประธาน ฉันใด ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้ชนะฉันนั้น

๓) สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง
สุขะโณ สุมุหุตโต จะ สุยิฏฐัง พ๎รห๎มะจาริสุ
ปะทักขิณัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิณัง
ปะทักขิณัง มโนกัมมัง ปณิธี เม ปะทักขิณา
ปะทักขิณานิ กัต๎วานะ ละภันตัตเถ ปะทักขิเณ

สัตว์ มนุษย์ทั้งหลาย ประพฤติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี และขณะดี ครู่ดี บูชาแล้วดีในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย กายกรรมเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา วจีกรรมเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา มโนกรรมเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา ความปรารถนา

ของข้าพเจ้าเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา สัตว์ทั้งหลายทำกรรมอันเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา ย่อมได้ประโยชน์ทั้งหลายอันเป็นประทักษิณส่วนเบื้องขวา

๔) ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เม ฯ

ขอสรรพมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า ขอเหล่าเทพยดาทั้งปวงจงรักษาข้าพเจ้าด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง ขอความสวัสดีทั้งหลายจงมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ เทอญ

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุสัพพะเทวะตา
สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เมฯ

ขอสรรพมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า ขอเหล่าเทพยดาทั้งปวงจงรักษาข้าพเจ้า ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวง ขอความสวัสดีทั้งหลายจงมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ เทอญ

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวตา
สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เมฯ

ขอสรรพมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า ขอเหล่าเทพยดาทั้งปวงจงรักษาข้าพเจ้า ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง ขอความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ เทอญฯ

มงคลสูตร

มงคลสูตรนี้ เป็นเรื่องที่มนุษย์สมัยนั้นคิดเห็นกันว่าอะไรเป็นมงคล? บ้างว่าได้เห็นรูปสวยเป็นมงคล บ้างก็ว่าได้ยินเสียงไพเราะเป็นมงคล บ้างก็

ว่าได้กินอาหารอันโอชารสเป็นมงคล ไม่ลงรอยกันได้ คืนหนึ่งพวกเทวดาได้พากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วิหารเชตวัน ทูลถามว่าอะไรเป็นมงคล? พระ-พุทธเจ้าตรัสสอนว่า ความประพฤติดี ปฏิบัติชอบนั้นแลเป็นมงคลอันอุดม ทรงแสดงคำสอนนั้นประพันธ์เป็นคาถา (ปัฐยาวัตร) ๑๐ คาถา แสดงข้อปฏิบัติอันเป็นมงคลอุดม ๓๘ ดังต่อไปนี้

มงคลคาถา

๑. อะเสวะนา จะ พาลานัง ฯ ความไม่คบคนพาลทั้งหลาย (๑) ปัณฑิตานัญจะ เสวนา ฯ ความคบแต่บัณฑิตทั้งหลาย (๒) ปูชา จะ ปู ชะนียานัง ฯ ความบูชาบุคคลที่ควรบูชา (๓) เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๒. ปะฏิรูปะเทสะวาโส จะ ฯ การอยู่ในถิ่นประเทศอันสมควร (๔) ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา ฯ ความเป็นผู้ทำบุญไว้ก่อนแล้ว (๕) อัตตะสัมมาปะณิธิ จะ ฯ ความตั้งตนไว้ในทางที่ชอบแก่ฐานะ (๖) เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๓. พาหุสัจจัญจะ ฯ ความเป็นผู้ได้ฟังมากได้เรียนรู้มาก (๗) สิปปัญจะ ฯ ความเป็นผู้มีศิลปศาสตร์ (๘) วินะโย จะ สุสิกขิโต ฯ เป็นผู้มีวินัยอันศึกษาดีแล้ว (๙) สุภาสิตา จะ ยา วาจา ฯ เป็นผู้กล่าววาจาอันดี (๑๐) เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๔. มาตาปิตุอุปัฏฐานัง ฯ การบำรุงมารดาบิดา (๑๑) ปุตตะ-ทารัสสะสังคะโห ฯ การสงเคราะห์บุตร (๑๒) การสงเคราะห์ภรรยา

(๑๓) อะนากุลาจะกัมมันตา ฯ ความระวังรักษาการงานในหน้าที่ไม่ให้อากูลบกพร่อง (๑๔) เอตัมมังคะละมุตตมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๕. ทานัญจะ ฯ การให้ทานการบริจาค (๑๕) ธัมมะจะริยา จะ ฯ ความประพฤติตามธรรม (๑๖) ญาตะกานัญจะ สังคะโห ฯ ความสงเคราะห์ญาติทั้งหลาย (๑๗) อะนะวัชชานิ กัมมานิ ฯ การกระทำกรรมทั้งหลายที่ไม่มีโทษ (๑๘) เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๖. อาระตี วิระตีปาปา ฯ ความงดการเว้นจากบาป (๑๙) มัชชปานา จะ สัญญะโม ฯ ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา (๒๐) อัปปะมาโทจะธัมเมสุ ฯ ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย (๒๑) เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๗. คาระโวจะฯ ความเคารพต่อบุคคลที่ควรเคารพ (๒๒) นิวาโต จะ ฯ ความไม่จองหอง (๒๓) สันตุฏฐี จะ ฯ ความสันโดษยินดีด้วยของอันควรมีควรได้ (๒๔) กะตัญญุตา ฯ ความเป็นผู้ระลึกรู้คุณอันท่านผู้อื่นทำไว้แก่ตน (๒๕) กาเลนะ ธัมมัสสะวะนัง ฯ การได้ฟังธรรมตามเวลาอันสมควร (๒๖) เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๘. ขันติ จะ ฯ ความอดทน (๒๗) โสวะจัสสะตา ฯ ความเป็นผู้ว่าง่าย (๒๘) สะมะณานัญจะ ทัสสะนัง ฯ การได้เห็นท่านผู้เป็นสมณะ (๒๙) กาเลนะ ธัมมะสากัจฉา ฯ การได้สนทนาธรรมตามเวลาอันควร (๓๐) เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๙. ตะโป จะ ฯ เป็นผู้มีความเพียรเผากิเลส (๓๑). พ์รห์มะจะริยัญจะ ฯ เป็นผู้มีความประพฤติอย่างพรหม คือไม่เสพเมถุน (๓๒). อะริยะสัจจานะ ทัสสะนัง ฯ ความเป็นผู้เห็นอริยสัจความจริงอย่างประเสริฐ (๓๓) นิพพานะสัจฉิกิริยา จะฯ การกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน (๓๔). เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม

๑๐. ผุฏฐัสสะ โลกะธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ ฯ จิตของผู้ใดถูกต้องโลกธรรมทั้งแปดแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหว (๓๕). อะโสกัง ฯ การทำจิตไม่ให้โศกเศร้า (๓๖). วิระชัง ฯ การทำจิตให้ปราศจากธุลีไม่มีมลทิน (๓๗). เขมัง ฯ การทำจิตให้เกษมสำราญ (๓๘) เอตัมมังคะละมุตตะมัง ฯ นี้เป็นมงคลอันอุดม.

เอตะทิสานิ กัต์วานะ สัพพัตถะมะปะราชิตา ฯ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายกระทำมงคลเหล่านี้แล้ว เป็นผู้ไม่แพ้ในที่ทั้งปวง สัพพัตถะ โสตถิง คัจฉันติ ฯ ย่อมถึงความสวัสดีในที่ทั้งปวง ตันเตสัง มังคะละมุตตะมันติ ฯ นี้แลเป็นมงคลอันอุดมของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายนั้น.

สิงคาลสูตร

คิหิปฏิบัติคือข้อปฏิบัติที่ดีสำหรับคฤหัสถ์นี้อยู่ในเรื่องสิงคาลสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนสิงคาลมาณพ เด็กหนุ่มว่า อะริยะสาวะกัสสะคือ ผู้ฟังที่ดีเมื่อรู้แล้วทำตามก็จะได้ผลเป็นคนดีทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เมื่อตายแล้วก็จะไปสู่สุคติโลกสวรรค์ แม้พระธรรมคำสอนเรื่องนี้จะล่วงมากว่า ๒๕๐๐ ปีแล้ว ก็ยังเหมาะแก่สมัยนี้ ซึ่งกำลังพยายามกันที่จะอบรมศีลธรรมและจริยาให้

แก่ชายหนุ่มหญิงสาว จึงได้คัดเอาหัวข้อคำสอนสำหรับคฤหัสถ์ที่จะประพฤติดีปฏิบัติชอบ ตามคำบาลีมีคำแปลเป็นภาษาไทยมาลงไว้ ดังต่อไปนี้

สิงคาลสูตร

ยะโต โข คะหะปะติปุตตะ อริยะสาวะกัสสะ จัตตาโร กัมมะกิเลสา ปะหีนา โหนติ จตูหิ ฐาเนหิ ปาปะกัมมัง นะ กะโรติ ฉะ จะ โภคานัง อปายะมุขานิ นะ เสวะติ โส เอวัง จุททะสะ ปาปะกาปะคะโต ฉะ ทิสา ปะฏิจฉาที โหติ อุโภโลกะวิชชะยายะ ปะฏิปันโน โหติ ตัสสะ อะยัญเจวะ โลโก อารัทโธ โหติ ปะโร จะ โลโก โส กายัสสะ เภทา ปะรัง มะระณา สุคะติง สัคคัง โลกัง อุปะปัชชะติ

สิงคาลสูตรแปล

(คำแปล) ดูก่อน บุตรคฤหบดี เมื่อใดแล สาวกผู้พึงที่ดีคือผู้พึงรู้แล้วปฏิบัติผู้นั้นละกรรมกิเลส ๔ อย่างได้แล้ว ผู้นั้นย่อมไม่ทำกรรมอันเป็นบาปด้วยสถาน ๔ อย่าง และไม่เสพเหตุอันเป็นเครื่องฉิบหายแห่งโภคสมบัติ ๖ อย่าง ผู้นั้นหลีกไปจากกรรมอันเป็นบาป ๑๔ อย่างนี้แล้ว เป็นผู้ปกปิดสกัดกั้นทิศทั้ง ๖ ไว้ เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความชนะในโลกทั้งสองคือ โลกนี้และโลกหน้า อันปรารภดีแล้ว ผู้นั้นเบื้องหน้าแต่กายแตกตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์แล ฯ

(๑) จัตตาโร กัมมะกิเลสา ปะหีนา โหนติ ฯ กรรมกิเลส ๔ อย่าง ผู้นั้นละได้แล้วคือ ๑. ฆ่าสัตว์ ๒. ลักฉ้อเอาทรัพย์ของผู้อื่น ๓. พูดปด ๔. ถึงภรรยาของชายอื่น

(๒) จะหูติ ฐาเนหิ ปาปะกัมมัง นะ กะโรติฯ ผู้นั้นย่อมไม่ทำกรรมอันเป็นบาปด้วยสถาน ๔ อย่างคือ (๑) ถึงความลำเอียงเพราะความรักความชอบใจ (๒) ถึงความลำเอียงเพราะความโกรธความเกลียด (๓) ถึงความลำเอียงเพราะความหลงผิด (๔) ถึงความลำเอียงเพราะความกลัวความเกรงใจ

๓. ฉะ จะ โภคานัง อะปายะมุขานิ นะ เสวะติฯ ไม่เสพย์เหตุอันเป็นเครื่องฉิบหาย ๖ อย่าง คือ (๑) ดื่มน้ำเมา (๒) เที่ยวกลางคืน (๓) เที่ยวดูการเล่น (๔) เล่นการพนัน (๕) คบคนชั่วเป็นมิตร (มิตรแท้ ๔ มิตรเทียม ๔) (๖) เกียจคร้านทำการงาน

(๔) ฉะ ทิสา ปะฏิจฉาทิ โหติฯ เป็นผู้ปกปิดสกัดกั้นทิศทั้ง ๖ ไว้ คือ ปฏิบัติหน้าที่ทางธรรมจริยาด้วยดีต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๖ จำพวก คือ ๑. มารดา บิดาเป็นทิศเบื้องหน้า ๒. อาจารย์ เป็นทิศเบื้องขวา ๓. บุตรภรรยา เป็นทิศเบื้องหลัง ๔. มิตร เป็นทิศเบื้องซ้าย ๕. บ่าวผู้รับจ้างกระทำการงานเป็นทิศเบื้องต่ำ ๖. สมณพราหมณ์ เป็นทิศเบื้องบน

๑. ทิศเบื้องหน้า (มารดา บิดา) บุตรพึงบำรุงมารดา บิดา ด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ท่านเลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ๒. ทำกิจของท่าน ๓. ดำรงวงศ์สกุล ๔. ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก ๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

มารดาบิดาย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ห้ามบุตรจากความชั่ว ๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๔. ให้ประกอบด้วยภรรยา (สามี) ที่สมควร และ ๕. มอบทรัพย์สมบัติที่ควรให้ในสมัย

๒. ทิศเบื้องขวา (อาจารย์) ศิษย์พึงบำรุงอาจารย์ด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ลุกขึ้นยืนรับ ๒. ด้วยเข้าไปคอยรับใช้ ๓. ด้วยเชื่อฟัง ๔. ด้วยอุปัฏฐาก ๕. ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยความเคารพ

อาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน ๕ คือ ๑. แนะนำดี ๒. ให้เรียนดี ๓. บอกศิลปวิทยาทั้งหมดไม่ปิดบัง ๔. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง และ ๕. ป้องกันในทิศทั้งหลาย

๓. ทิศเบื้องหลัง (ภรรยา) สามีพึงบำรุงภรรยาด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ด้วยนับถือยกย่องว่าเป็นภรรยา ๒. ด้วยไม่ดูหมิ่น ๓. ด้วยไม่ประพฤตินอกใจ ๔. ด้วยมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ ๕. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว

เมื่อภรรยาได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ด้วยจัดการงานดี ๒. ด้วยสงเคราะห์คนข้างเคียงของผัวดี ๓. ด้วยไม่ประพฤติล่วงใจผัว ๔. ด้วยรักษาทรัพย์ที่ผัวหามาได้ไว้ ๕. ด้วยขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

๔. ทิศเบื้องซ้าย (มิตร) กุลบุตรพึงบำรุงมิตรด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ด้วยให้ปัน ๒. ด้วยเจรจาถ้อยคำอันไพเราะ ๓. ด้วยประพฤติประโยชน์ต่อกัน ๔. ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ ๕. ด้วยไม่แกล้งกล่าวให้คลาดจากความจริง

เมื่อมิตรได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ด้วยรักษามิตรผู้ประมาทแล้ว ๒. ด้วยรักษาทรัพย์สมบัติของมิตรผู้ประมาทแล้ว ๓. เมื่อมีภัย เอาเป็นที่พึ่งพำนักได้ ๔. ด้วยไม่ละทิ้งในยามวิบัติ ๕. ด้วยนับถือตลอดถึงวงศ์วานของมิตร

มิตรปฏิรูป คือคนเทียมมิตร ๔ จำพวก คือ ๑. คนปอกลอก ๒. คนดีแต่พูด ๓. คนหัวประจบ ๔. คนชักชวนในทางฉิบหาย

มิตรแท้ ๔ จำพวก คือ ๑. มิตรมีอุปการะ ๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ๓. มิตรแนะประโยชน์ ๔. มิตรมีความรักใคร่

๕. ทิศเบื้องต่ำ (บ่าวผู้รับทำการงาน) นายผู้จ้างพึงบำรุงบ่าวผู้รับจ้างด้วย ๕ สถาน คือ ๑. ด้วยจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง

๒. ด้วยให้อาหารและรางวัล ๓. ด้วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ ๔. ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน ๕. ด้วยปล่อยในสมัย

เมื่อบ่าวผู้รับจ้างได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายผู้จ้างด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ด้วยลุกขึ้นทำงานก่อนนาย ๒. ด้วยเลิกการงานทีหลังนาย ๓. ด้วยถือเอาแต่ของที่นายให้ ๔. ทำการงานให้ดีขึ้น ๕. ด้วยนำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น ๆ

๖. ทิศเบื้องบน (สมณพราหมณ์) กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ด้วยสถาน ๕ คือ ๑. ด้วยกายกรรม คือทำอะไร ๆ ก็ประกอบด้วยความเมตตา ๒. ด้วยวจีกรรม คือพูดอะไร ๆ ก็ประกอบด้วยความเมตตา ๓. ด้วยมโนกรรม คือ คิดอะไร ๆ ก็ประกอบด้วยความเมตตา ๔. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือ มิได้ห้ามเข้าบ้านเรือน ๕. ด้วยให้อามิสทาน

สังคหวัตถุ – การสงเคราะห์

พระพุทธศาสนาสอนหนักให้มนุษย์สงเคราะห์ช่วยเหลือกัน ให้มีอุปการะและปฏิการะตอบแทนกัน ตั้งแต่ในวงแคบภายในครอบครัวออกไปจนถึงคนอื่น ๆ ด้วยข้อธรรมที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ถ้าไม่มีธรรมข้อนี้แล้วโลกมนุษย์จะเสื่อมทราม แม้มารดาบิดาก็จะไม่ได้รับเคารพบูชาจากบุตร พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในสิงคาลสูตรนั้นว่า เอ เต โข สังคหา โลเก = ธรรมเครื่องสงเคราะห์ เหล่านี้ต้องมีอยู่ในโลก ๔ ประการ คือ

๑. ทาน – การให้ ให้ทรัพย์สินสิ่งของ ให้อภัย ให้คำแนะนำ

๒. ปิยวาจา – พูดด้วยคำไพเราะ ไม่พูดหยาบ ไม่พูดเท็จ
๓. อัตถจริยา – ประพฤติประโยชน์ต่อกัน
๔. สมานัตตตา – วางตนให้สม่ำเสมอ ไม่เย่อหยิ่ง

ฆราวาสธรรม – ธรรมของผู้ครองเรือน

พระพุทธศาสนา สอนให้มนุษย์มีสัมพันธ์อันดีต่อผู้เกี่ยวข้องติดต่อกัน ด้วยต่างมีธรรมที่เรียกว่า ฆราวาสธรรม คือธรรมข้อควรปฏิบัติของผู้ครองเรือน ๔ อย่าง

๑. สัจจะ – ความจริง จริงต่อผู้อื่น จริงต่อตนเอง
๒. ทมะ ความข่มใจ เมื่ออยากได้ เมื่อโกรธ
๓. ขันติ – ความอดทน เมื่อลำบาก เมื่อพบกิเลสของผู้อื่น
๔. จาคะ ความสละ สละกิเลสของตน สละทรัพย์สิ่งของให้ผู้อื่น

สมเด็จพระสังฆราช (กิตติโสภณมหาเถระ) ทรงนิพนธ์ฆราวาสธรรมให้ศิษย์ซึ่งพาภรรยามาเฝ้าถวายสักการบูชา และขอพระโอวาท ดังได้คัดมาลงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ฆราวาสธรรม

สัจจะ	ซื่อสัตย์แท้	ต่อกัน
ทมะ	ข่มจิตผัน	ผ่อนได้
จาคะ	สละปัน	ด้วยมิตร จิตนา
ขันติ	อดกลั้นไว้	สุขนั้นพลันสนอง

ธรรมทั้งสี่นี้ประเสริฐเลิศนักหนา
ในโลกหล้าไม่มีเสมอเหมือน
งามสำหรับประดับผู้อยู่ครองเรือน
ของจงเตือนจิตไว้ใฝ่ธำรง

อำนวยพร

ขอเดชไตรรัตน์เจ้า คุ้มครอง
บริรักษ์เธอทั้งสอง สุขพร้อม
พรซึ่งประสงค์ปอง โดยชอบ ธรรมนา
จุ่งสิทธิ์ดังจิตน้อม มนัสตั้งจำนงประสงค์

ประโยชน์ตน

มีเจ้าพวกหนึ่งมาเฝ้ากราบทูลว่า ไม่อาจจะละการครองเรือนได้ ขอพระองค์ทรงสอนธรรมที่จะมี จะเป็นประโยชน์แก่เขาบ้าง พระพุทธเจ้าทรงเทศน์สอนด้วยบททิฏฐธัมมิกัตถะ และสัมปรายิกัตถะ

ทิฏฐธัมมิกัตถะคือประโยชน์ตนในปัจจุบันมี๔

๑. อุฏฐานสัมปทา = ถึงพร้อมด้วยความขยัน ขยันในการทำงาน ขยันในการศึกษาเล่าเรียน ขยันในการทำดี
๒. อารักขสัมปทา = ถึงการพร้อมด้วยการรักษา รักษาทรัพย์สิ่งของ รักษาสุขภาพอนามัย รักษาความดี
๓. กัลยาณมิตตตา = คบคนดีเป็นมิตร หลีกจากมิตรเทียม
๔. สมชีวิตา = ใช้จ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอสมควร (ไม่จ่ายเกิน)

สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ตนในอนาคตมี ๔

๑. สัทธาสัมปทา = ถึงพร้อมด้วยความเชื่อ เชื่อตามเหตุตามผล เชื่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

๒. สีลสัมปทา = ถึงพร้อมด้วยศีล หมั่นสมาทานและระวังไม่ระเมิดศีล เพราะศีลทำให้กิริยาวาจาเรียบร้อย

๓. จาคสัมปทา = ถึงพร้อมด้วยการสละ สละกิเลสของตนและสละทรัพย์สิ่งของให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๔. ปัญญาสัมปทา = ถึงพร้อมด้วยปัญญาคือความรอบรู้ รู้ข้อธรรมที่ควรประพฤติ รู้วิธีดำเนินชีวิตตนให้ถูกต้อง รู้วิชาให้เป็นผู้สามารถในการงาน รู้วิธีที่จะดำเนินชีวิตและการงานให้ก้าวหน้าไปตามที่ชอบที่ควร

อิทธิบาท

อิทธิบาท คือคุณวิเศษให้สำเร็จ ๔ อย่าง ซึ่งผู้ใดอบรมให้มีบริบูรณ์ในตนแล้ว ย่อมจะทำจะเรียนอะไรให้สำเร็จสมประสงค์ด้วยดีในเรื่องที่ไม่เหลือวิสัย

๑. ฉันทะ ความพอใจ ชอบใจ น้อมใจชอบในเรื่องนั้น

๒. วิริยะ เพียรประกอบเรื่องนั้นไม่ย่อหย่อนท้อถอย

๓. จิตตะ เอาจิตใจจับอยู่แต่ในเรื่องนั้น

๔. วิมังสา หมั่นใคร่ครวญ ทบทวนเทียบเคียงในเรื่องนั้น ๆ

อิทธิบาทนี้ถ้าประกอบด้วยสมาธิเป็นสมาธิทธิบาท ย่อมจะทำ จะเรียนให้สำเร็จได้ดีกว่าคนในฐานะเดียวกัน ในพุทธประวัติว่า ถ้าพระพุทธเจ้าเจริญอิทธิบาท ก็ย่อมมีพระชนม์ต่อไปได้ถึงกัปป์ คือต่ออายุได้อีก ๒๐ ปี

๖. สักกัตวา

พุทธโอสถ ธรรมโอสถ สังฆโอสถ

สักกัตวา พุทธะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
หิตัง เทวะมะนุสสานัง พุทธะเตเชนะ โสตถินา
นัสสันตุปัททะวา สัพเพ ทุกขา วูปสะเมนตุ เม

เพราะกระทำความเคารพพระพุทธรัตนะ อันเป็นดังโอสถ อันอุดมประเสริฐ เป็นประโยชน์แก่เทพยดาแลมนุษย์ทั้งหลายแก่ข้าพเจ้าด้วย ด้วยเดชะแห่งพระพุทธเจ้านี้ ขอสรรพอุปัทวะทั้งหลายจงฉิบหายไป ขอทุกข์ทั้งหลายของข้าพเจ้า จงสงบไปโดยความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้า

สักกัตวา ธัมมะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
ปะริฬาหูปะสะมะนัง ธัมมะเตเชนะ โสตถินา
นัสสันตุปัททะวา สัพเพ ภะยา วูปะสะเมนตุ เม

เพราะกระทำความเคารพพระธรรมรัตนะอันเป็นโอสถอันอุดมประเสริฐ อันเป็นเครื่องระงับความกระวนกระวายแก่ข้าพเจ้าด้วย ด้วยเดชะแห่งพระธรรมนี้ ขอสรรพอุปัทวะทั้งหลายจงฉิบหายไป ขอภัยทั้งหลายของข้าพเจ้าจงสงบไปโดยความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้า

สักกัต๎ วา สังฆะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
อาหุเนยยัง ปาหุเนยยัง สังฆะเตเชนะ โสตถินา
นัสสันตุปัททะวา สัพเพ โรคา วูปะสะเมนตุ เม ฯ

เพราะกระทำความเคารพพระสังฆรัตนะ อันเป็นดังโอสถอันอุดมประเสริฐ ควรเพื่อวัตถุอันเขานำมาบูชา ควรเพื่อวัตถุอันเขาต้อนรับแก่ข้าพเจ้าด้วย ด้วยเดชะแห่งพระสงฆ์นั้น ขอสรรพอุปัทวะทั้งหลายจงฉิบหายไป ขอโรคทั้งหลายของข้าพเจ้า จงสงบไปโดยความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้า

กรวดน้ำอุทิศแผ่ส่วนกุศล

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ กะเตนะ สัพพะปาณินัง
ปุพพะการีนะ ญาตีนัง มิตตานัง ปัตติ เม สิยา ฯ

(ภาวนา) ด้วยผลบุญที่ข้าพเจ้าทำทั้งนี้ ขออุทิศส่วนบุญนี้ให้สัตว์ทั้งหลาย ให้ถึงมารดาบิดาบุรพการีชน ให้ถึงญาติและให้ถึงมิตรทั้งหลายของข้าพเจ้าด้วย เทอญ ฯ

คำชี้แจง
สวดมนต์–ภาวนา

๑. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเก่าก่อนคริสต์ศาสนาและก่อนศาสนาอิสลาม สมัยนั้นยังไม่มีหนังสือแพร่หลาย พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมคำสอนด้วยพระวาจาหรือที่เรียกว่าพระพุทธพจน์จากพระโอษฐ์ ผู้ได้ฟังคำสอนนั้นก็ท่องจำเรื่องไว้ใช้สวดมนต์และปฏิบัติตาม ต่อมาจึงได้จารึกพระธรรมคำสั่งสอนและเรื่องของพระพุทธศาสนาลงเป็นตัวหนังสือแจกจ่ายกันแพร่หลายไปตามนานาประเทศถึงแม้จะจารึกคัมภีร์เป็นหนังสือแล้วแต่การเล่าบ่น หรือท่องจำบทสวดมนต์อันเป็นพระธรรมคำสั่งสอนก็ถือว่าเป็นการสำคัญที่พุทธศาสนิกชนประพฤติท่องจำสวดมนต์สืบต่อ ๆ กันมาจนบัดนี้

คำว่า "สวดมนต์" มาจากสังวัธยายหรือสาธยาย เมื่อเป็นคำไทยว่าสวดก็หมายความถึงการท่องจำได้แล้วแสดงด้วยวาจาออกมา อาการสวดจึงเป็นความรู้ประเภทสุตมยปัญญา ซึ่งแปลโดยพยัญชนะว่าฟัง แต่โดยอรรถความหมายก็คือฟังแล้วจำเรื่องไว้ได้ และสุตะนี้ก็ตรงกับคำว่าสุ ในองค์บัณฑิต ๔ คือ สุ.จิ.ปุ.ลิ. รวมความว่า คำว่าสวด หมายความท่องให้จำได้ แล้วกล่าวออกมาด้วยวาจา ส่วนคำว่า มนต์ (มนตรี) หมายถึง "คิดดี" อยู่ในส่วนจินตมยปัญญา เมื่อรวมกับคำว่าสวดเป็นสวดมนต์ ก็หมายถึงท่องให้จำคำสอนนั้นเอาไว้คิดให้เห็นทางดีทางเสียตามคำสอน ดังนี้คำว่า สวดมนต์ หมายความโดยย่อว่า "จำไว้คิด" เพื่อปฏิบัติตาม แล้วก็จะเกิดภาวนามยปัญญาตามมา ดังนั้นการสวดมนต์จึงเป็นการศึกษา และปฏิบัติที่สำคัญ เพราะถ้าจำไม่ได้แล้วจะปฏิบัติได้ถูกต้องอย่างไร

๒. ชาวบ้านคนไทยเรานั้นมีธรรมเนียมปฏิบัติสวดมนต์ไหว้พระเป็นการประจำวัน โดยมีที่บูชาประจำบ้านไว้ทั่วกันด้วย บ้านเล็กมีเพียงหิ้งบูชา บ้านชั้นกลางมีตู้หรือโต๊ะบูชา บ้านใหญ่ก็มีห้องบูชาเป็นต้น

ที่บูชาพระตามบ้านคนไทยมีอยู่ทั่วไปนั้น นอกจากมีพระพุทธรูปแล้ว มักจะมีโกศหรือโถอัฐิ บิดามารดา ปู่ย่าตายาย ซึ่งมีอุปการะเลี้ยงดูตนมาตั้งบูชาไว้ด้วย เพราะถือว่าเป็นพระของตน (ในคัมภีร์ท่านว่ามารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร และในอนุสสติภาวนาท่านว่ามารดาบิดาเป็นเทวดาของบุตร) เรื่องที่บูชาประจำบ้านของคนไทยนี้ นักประวัติศาสตร์ทางปกครองได้พิเคราะห์ว่า ชนชาติไทยแต่โบราณนั้นมีจำนวนมากอยู่ในประเทศจีน แต่ถูกชนชาติจีนซึ่งมีจำนวนน้อยกว่ารุกรานโดยรุกเงียบบ้างรุกด้วยกำลังบ้าง ชนชาติไทยต้องพ่ายแพ้และพากันอพยพลงมาตามลำดับ เหตุหนึ่งที่ชนชาติไทยต้องพ่ายแพ้ก็เพราะชนชาติจีนที่บูชาประจำบ้านและมีความ อดทน มานะพยายามและรวมกันดีกว่า ส่วนชนชาติไทยถือผีสางเทวดา แต่เมื่อชนชาติไทยได้อพยพเข้ามาตั้งอยู่ในดินแดนประเทศไทยนี้แล้ว จึงได้มีที่บูชาประจำบ้านและสวดมนต์ไหว้พระประจำวันกันขึ้น ซึ่งทำให้ชนชาติไทยมีความอดทน มีความคิดแนวเดียวกัน สามัคคีกันตั้งแต่ในวงการออกไปจนเพื่อนร่วมชาตินับถือเป็นภราดร แม้ศัตรูมีจำนวนมากกว่า คนไทยก็รวมกำลังกันต่อสู้เอาชนะได้ ที่บูชาประจำบ้านของคนไทยได้มีสืบมาจนบัดนี้ ซึ่งนักปราชญ์ได้ยกย่องว่าเป็นรากฐานความมั่นคงของชาติ และเป็นวัฒนธรรมอันดีของไทย

การไหว้พระก่อนนอนนั้น ผู้ใหญ่ในครัวเรือนได้ฝึกสอนให้เด็ก ๆ ประพฤติสืบต่อกันมาว่า ก่อนนอนให้กราบหมอน ๓ ที, ทีที่ ๑ นึกถึงคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทีที่ ๒ นึกถึงคุณบิดามารดา ทีที่ ๓ นึก

ถึงคุณครูบาอาจารย์ การกราบหมอน ๓ ที่ก่อนนอนในทางธรรมะก็ถือว่าเป็นการบูชาบุคคลที่ควรบูชาเช่นนี้เป็นมงคลอันอุดม การฝึกสอนให้เด็กกราบหมอน ๓ ที่ก่อนนั้น ถ้าได้ควบคุมให้ทำอยู่เสมอ ๆ จนติดเป็นนิสัยแล้วจะได้ผลดียิ่งขึ้น เพราะเมื่อเด็กไปเข้าที่คับขันหาอะไรหรือหาใครเป็นที่พึ่งไม่ได้ก็จะได้ใช้ภาวนาช่วยตัวเอง เมื่อฝึกหัดให้เด็กกราบหมอน แล้วก็เริ่มฝึกสอนให้สวดมนต์บท อิติปิโส ภควา ต่อไปด้วย

บทสวดมนต์นั้น คนไทยนับถือบท อิติปิโส ภควา ฯ ในธชัคคสูตร และถือว่าเป็นมนต์ศักดิ์สิทธิ์สามารถคุ้มครองป้องกันภัยได้ด้วย ล่วงมาถึงสมัยนี้ก็ได้มีการฝึกสอนให้เด็กนักเรียนตามโรงเรียน แม้เพียงแต่ชั้นประถมศึกษาทั่วไปได้ฝึกสอนให้เด็กนักเรียนสวดมนต์บทนี้อยู่แล้ว ถ้าผู้ใหญ่ในครอบครัวได้ควบคุมฝึกหัดให้เด็กของตนได้สวดมนต์บทนี้ก่อนนอนหรือตื่นนอน ก็จะทำให้เด็กจำได้แม่นยำและเป็นมงคลแก่ตัวเด็กด้วย เมื่อโตขึ้นได้บวชเป็นพระตามประเพณีบวช ๓ เดือน หรือที่เรียกว่าบวชเป็นพระนวกะ ก็เพื่อละการครองเรือนอันมีธุระจุกจิกเป็นกังวลได้เข้าไปอยู่วัดฝึกหัดท่องสวดมนต์เพิ่มขึ้นเพื่อการศึกษาและปฏิบัติ ได้มากบทน้อยบทสุดแต่ความสามารถของแต่ละบุคคล เมื่อไปเป็นทหารก็สวดมนต์บท อิติปิโส ภควา นั่นเอง อีกประการหนึ่งการสวดมนต์ภาวนาก็ถือว่าเป็นการได้บุญด้วยภาวนามัย - บุญสำเร็จด้วยการภาวนา ซึ่งถือกันว่าสำคัญยิ่งกว่าการทำบุญอย่างอื่น ดังนี้ก็สมควรจะเริ่มฟื้นฟูประเพณีสวดมนต์ประจำบ้านขึ้นอีก เพราะ " ทาน ศีล ภาวนา สามประเภทเป็นเหตุให้จิตสถิตเสถียร"

๓. บทสวดมนต์ที่พระสงฆ์ไทยสวดอยู่ปัจจุบันนี้ ที่เรียกว่า ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน ก็อยู่ในมนต์ที่มาจากลังกา ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า เพราะ

พระมหากษัตริย์ที่ลังกา โปรดสั่งให้รวบรวมบทสวดมนต์ต่าง ๆ นั้นแล้วให้พระสงฆ์ฝึกซ้อมท่องจำไว้สวดบ้าง และชักชวนให้ชาวบ้านข้าราชการและพวกในราชสำนักท่องจำสวดมนต์กันเองบ้าง แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ที่บ้านเป็นครั้งคราว คฤหัสถ์ก็จะได้มีโอกาสได้ฟังแล้วนึกทบทวนบทสวดมนต์ของตนตามไปด้วยทำให้แม่นยำยิ่งขึ้น

พิธีกรรมทำบุญของชาวบ้านเรานั้น พระสงฆ์จะสวดมนต์บทต่าง ๆ และบทที่สำคัญเรียกว่าหมวดถวายพรพระมีอยู่รวม ๓ บทที่เรียกว่า อิติปิโส พาหุง ฯ มหาการ ฯ หรือ ๑. อิติปิโส ภควา ฯลฯ ในธชัคคสูตร ๒. พาหุงฯ ฯลฯ ในพุทธชัยมงคลคาถา และ ๓. มหาการ ฯลฯ ในชัยปริตร ซึ่งชาวบ้านจะได้ฟังอยู่เสมอ จึงได้เลือกมาพิมพ์ในหนังสือนี้ พร้อมทั้งคำแปลต่อท้ายเพื่อผู้อ่านผู้สวดจะได้รู้ความหมายในคำบาลีนั้นด้วย

นอกจากนี้ความเห็นว่าคาถามงคลสูตร ซึ่งเป็นพระธรรมคำสั่งสอนถึงข้อประพฤติดีและการปฏิบัติชอบรวม ๓๘ ประการนั้น พระสงฆ์ได้สวดในพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ และชาวบ้านก็ได้ท่องจำสวดมนต์บทนี้กันอยู่มาก จึงได้คัดมาเป็นบทที่ ๔ พร้อมทั้งบทที่ ๕ สิงคาลสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนเด็กหนุ่มชื่อสิงคาลมาณพ ในเรื่องทิศทั้ง ๖ อบายมุข ๖ สังคหวัตถุ ๔ เป็นต้น มนต์บทที่ ๕ นี้พระสงฆ์ไม่ได้สวดในพิธีกรรมของชาวบ้าน แต่เห็นว่าเป็นคำสอนให้คฤหัสถ์ปฏิบัติในทางธรรมจริยา เหมาะแก่เด็กหนุ่มหญิงสาว

๔. สวดมนต์บท อิติปิโส ภควา ฯลฯ ซึ่งคนไทยเราแต่โบราณมานับถือว่าเป็นเวทย์มนต์หรืออาคมศักดิ์สิทธิ์สามารถคุ้มครองป้องกันภัยได้ต่างๆ นั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้เป็นคาถาในท้ายธชัคคสูตรว่า

เอวัมพุทธัง สะรันตานัง ธัมมัง สังฆัญจะ ภิกขะโว
ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส นะ เหสสะตีติ ฯ

(แปล) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดระลึกถึงคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์อยู่อย่างนี้แล้ว ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนลุกขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีและจักหายไป

มีคนเป็นอันมากซึ่งตกอยู่ในที่คับขันเพราะผจญอันตราย หรือเพราะเกิดความกลัวแต่ไม่รู้จะอาศัยอะไรเป็นที่พึ่ง ก็ใช้ภาวนานึกสวดมนต์บท อิติปิโส ภควา ฯลฯ นี้เป็นที่พึ่งทางใจ และก็ผ่านอันตรายและความกลัวนั้นรอดมาได้อย่างประหลาดทั้งที่บางคนก็ไม่เชื่อถืออะไร แต่เมื่อถึงคราวเข้าที่คับขันก็อาศัยสวดมนต์ บทอิติปิโส ภควา ฯ นี้เอง

ในเรื่องนี้ ปัญญาชนย่อมพิจารณาประกอบหลักวิชาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งตามจิตวิทยาถือว่ามนุษย์ปุถุชนเรานี้ มีสัญชาตญาณแห่งความกลัวติดตัวมาทั่วกัน เป็นสันดานฝังอยู่ในจิตใต้สำนึก แม้จะได้ฝึกฝนอบรมมาให้เป็นคนกล้าอย่างไรก็ตาม แต่จะต้องมีประสพการณ์อยู่บ้างบางขณะหรือบางคราวถึงแก่เกิดความกลัวขึ้น แม้ไม่กลัวก็หวาดสะดุ้งขนลุกขนพองครั่นคร้ามขึ้นเอง เหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะจิตของเราหลอกตัวเราเอง การภาวนานึกถึงคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เป็นการทำจิตของเราให้มีที่เกาะที่พึ่ง และพระพุทธเจ้าก็ทรงพระคุณวิเศษเป็นผู้ชนะทั้งปวง ตามสมญาว่าพระชินราชนั้นแล อนึ่ง บุคคลที่ตกอยู่ในความกลัวความหวาดสะดุ้งนั้น ย่อมกระทำผิดทำกรรมอันเป็นความชั่ว ความบาปได้ง่าย จึงมีคำสอนไว้ว่าในขณะที่มีความตกใจ ความกลัว ความหวาดสะดุ้งไม่ควรคิดทำอะไร แต่ควรจะต้องภาวนาอบรมจิตให้หายจากความกลัว ความหวาดสะดุ้งนั้นเสียก่อน

อนึ่ง ท่านผู้ใดกลุ้มใจเพราะเหตุในครอบครัวก็ดี เพราะเหตุจากญาติมิตรก็ดี หรือเพราะเหตุแห่งการงานก็ดีคิดไม่ตกว่า จะทำอย่างไรดี จะแก้ไขอย่างไรก็ดี ก็ได้มีผู้ทดลองตั้งจิตสวดมนต์บท อิติปิโส ภควา ฯลฯ ได้ผลดีมาแล้ว สวดไป ๓ จบ ๗ จบ ก็แล้วแต่เหตุการณ์ของคนนั้นให้จิตสงบได้ถึงความคิดว่า "ช่างมัน" แล้วลงนอนหลับเสียตื่นขึ้นมาก็จะรู้ผลดีด้วยตนเอง เพราะจิตใจจะปลอดโปร่ง ความคิดที่จะแก้ปัญหานั้นในทางใดดีกว่าก็จะผุดขึ้นมาเอง ส่วนผู้ที่กลุ้มใจแล้วดื่มสุรายาเมาก็ดี เที่ยวเตร่แก้กลุ้มก็ดี สิ่งเหล่านั้นเป็นอบายมุขเหตุแห่งเครื่องฉิบหายเป็นการเพิ่มโมหะให้มากขึ้น จึงไม่เป็นผลดีแก่การแก้กลุ้ม ฉะนั้นผู้ที่ยังรักตัวรักครอบครัวอยู่จึงไม่ควรใช้สุรายาเมาและการเที่ยวเตร่แก้กลุ้ม แต่ควรใช้ปัญญา และกำลังจิตใจของตนเองเข้าแก้ตามเหตุแห่งความกลุ้มนั้น

๕. ท่านโบราณาจารย์ไทยเราถือว่า บทสวดมนต์ อิติปิโส ภควาฯ เป็นของสำคัญใช้เป็นมนต์ขลังศักดิ์สิทธิ์ใช้คุ้มครองป้องกันภัยได้ต่าง ๆ นอกจากอักขระพยัญชนะ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้แล้ว ท่านโบราณาจารย์ได้ดบ-แต่งบทอิติปิโส ภควา ฯ ยักย้ายต่าง ๆ เรียกว่า อิติปิโส ระตะนะมาลา. อิติปิโส ธงชัย อิติปิโส นะวะหระคุณ อิติปิโสเต็มที่ อิติปิโสแปดด้าน อิติปิโสเรือนเตี้ย หรือมงกุฎพระเจ้า อิติปิโสแปลงรูป อิติปิโส ตรึงไตรภพ อิติปิโส นารายณ์คายจักร อิติปิโส ร้อยแปด และยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎก ซึ่งท่านผู้เฒ่าผู้แก่นับถือกันมาจนบัดนี้ ก็มาจากบทอิติโสนั่นเอง อิติปิโสต่างๆ นี้รวมอยู่ในคัมภีร์กรรมฐานของโบราณท่านบอกอุปเท่ห์ หรือคุณวิเศษของบทและคาถานั้น ๆ ไว้ ด้วยว่าบทใดคาถาใดจะใช้ได้ผลวิเศษอย่างไร เช่นว่าเมตตามหานิยมก็มี ป้องกันสัตว์ก็มี ขับไล่ภูตผีปีศาจก็มี ให้ชนะสัตรูคู่

ต่อสู้ก็มี ให้แคล้วคลาดร้ายก็มี แม้ใช้ชนะพนันก็มี คัมภีร์เหล่านี้จารึกอยู่ในสมุดข่อยบ้าง ใบลานบ้าง และบางบทก็จารึกอยู่ในใบลานทองคำ ซึ่งผู้เลื่อมใสนับถือได้คัดลอกสืบต่อ ๆ กันมา และได้มีผู้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มออกเผยแพร่ ผู้สนใจจะค้นดูได้ในหนังสือคัมภีร์กัมมัฏฐานทฤษฎีญาณรังษีของท่านเจ้าคุณ พระเทพญาณวิศิษฏ์ (ใจ ยะโสธร) แห่งวัดบรมนิวาส ซึ่งท่านได้รวบรวมของเก่ามาพิมพ์ขึ้นไว้ และอีกเล่มหนึ่งชื่อหนังสือ "อิติปิโสระตะนะมาลา และอิติปิโส กลบท" ซึ่งหม่อมเจ้าจิตรปรีดี ประวิตร กับ ม.ล.เหมือน-จันทร์ ประวิตร พิมพ์แจกในงานศพท่านเหมไกรฤกษ์ เมื่อวันที่๒๐เมษายน ๒๔๘๔ ซึ่งท่านเขียนคำนำไว้ด้วยว่า "หนังสืออิติปิโสระตะนะมาลา และอิติปิโสกลบทต่าง ๆ เป็นของเก่า ซึ่งท่านโบราณาจารย์ได้รจนาไว้ ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะพิมพ์ขึ้นเพื่อแพร่หลายเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการ เพราะเวลานี้ได้มีผู้สนใจในทางนี้กันมาก การพิมพ์ได้ใช้ตัวอักษรตามแบบเก่าเพื่อให้อ่านง่ายและเป็นการสงวนของเก่ามิให้สาบสูญไป ในเวลานี้ทั้งๆที่วิทยาศาสตร์เจริญอยู่รอบด้าน ยังปรากฏว่า มีมากท่านที่หวนกลับมาเลื่อมใสในอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ อย่างที่ไม่เคยเชื่อถือมาแต่ก่อน ด้วยเหตุดังกล่าวมา ทั้งเห็นว่าสิ่งทั้งหลายย่อมมีเหตุและผล เมื่อยังค้นหาเหตุไม่ได้ จะยังไม่เชื่อผลนั้นมิบังควร เพราะสิ่งใดที่เรายังไม่รู้ และยังไม่สามารถที่จะรู้ เราจะปฏิเสธว่าสิ่งนั้นไม่มีไม่ได้"

อิติปิโสต่าง ๆ เหล่านี้ได้ยักย้ายมาจาก อิติปิโสพุทธพจน์ในธชัคค-สูตร เมื่อพิจารณาโดยตลอดแล้วก็เห็นได้ว่าท่านมุ่งหมาย ๒ ประการ คือ ๑. หลักแห่งการศึกษาและปฏิบัติ ท่านได้พยายามประพฤติตามเยี่ยงอย่างของพระพุทธเจ้า แม้จะรู้ว่าไม่อาจถึงขั้นสูงสุด ก็เอาแต่เพียงเริ่มต้นก่อนและ

ท่านก็สอนให้ประพฤติปฏิบัติตามขั้นตามฐานะของบุคคลโดยใช้คำสอนเข้าใจง่าย ๆ เช่นพระพุทธคุณบทที่ว่า "สุคโต" ซึ่งแปลว่าไปดีนั้น ท่านหมายความว่าไปแล้วคนอยู่ข้างหลังก็ยังระลึกความดีของผู้ไป เพราะฉะนั้นผู้จะไปดีจึงต้องอยู่ดีด้วย อยู่ที่ไหนก็ไม่เบียดเบียนข่มเหงผู้อื่น แต่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย ด้วยกำลังทรัพย์อยู่เสมอ ๆ

ประการที่ ๒ พระพุทธศาสนาถือว่าสมาธิเป็นของสำคัญ เพราะสมาธิช่วยรักษาศีล และสมาธิช่วยให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง ท่านจึงบำเพ็ญสมาธิกัมมัฏฐานและสมาธิภาวนากันมาก การบำเพ็ญสมาธิกัมมัฏฐานนั้นต้องเว้นปลิโพธเครื่องกังวลห่วงใยต่างๆ และแสวงหาความสบายเพื่อจะได้ฝึกจิตของตนให้ตั้งมั่นได้สมาธิบาทต่อไป แต่จิตใจของคนเรานั้นดิ้นรนกวัดแกว่งแส่ไปหาเรื่องอารมณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอท่านเปรียบจิตมนุษย์เรานี้ซุกซนดุจลิงยิ่งเป็นคนมีอายุมากเคยมีลูกเมียแล้ว ได้ผ่านพบเหตุการณ์และบุคคลมามากจิตใจของผู้นั้นก็แส่ไปหาเรื่องนอกตัวเองมากขึ้น การจะฝึกจิตให้เป็นสมาธิก็ยากขึ้น ท่านโบราณาจารย์จึงมีอุบายและวิธีล้อมจิตใจโดยกำหนดให้สวดมนต์มาก ๆ เช่นกำหนดให้สวดมหาสติปัฏฐานและเจริญอนุสติภาวนามี พุทธานุสติ ธัมมานุสติ สังฆานุสติ เป็นต้น ซึ่งบทสวดมนต์ อิติปิโสภควา ฯ ในธชัคคสูตร เป็นหัวข้อให้ระลึกถึงคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์อยู่แล้วท่านก็แต่งขยายอธิบายความบ้าง ใช้เป็นเวทย์มนต์เสกคาถาอาคมได้ด้วย เรื่องการฝึกจิตให้เป็นสมาธิทธิบาทนั้นจิตจะมีกำลังมาก และเป็นเรื่องใหญ่ควรศึกษากันอีกส่วนหนึ่ง

๖. ในการใช้เสกเป็นคาถาอาคมท่านใช้คำย่อเรียกว่าหัวใจมีอยู่หลายอย่าง นะ, โม,–พุท–ธา–ยะ เรียกพระเจ้า๕พระองค์บ้าง นะ,มะ,อะ,อุ,

เรียกพระอิศวร ๔ ทิศบ้าง ในส่วนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็มีหัวใจพระรัตนตรัยว่า "อิ. สวา, สุ" เพียง ๓ คำเท่านี้คือ "อิ" เป็นส่วนพระพุทธคุณ ๕๖ หมายความตั้งแต่อิติปิโส ภควา ไปจนถึง พุทโธ ภควาติ "สวา" เป็นส่วนพระธรรมคุณ ๓๘ ตั้งแต่สวากขาโต ไปจนถึง วิญญูหีติ. "สุ" เป็นส่วนสังฆคุณ ๑๔ หมายถึง สุปฏิปันโน ไปจนถึงโลกัสสาติ เป็นต้น ย่อในส่วนพระพุทธคุณนี้ท่านยังจัดเป็นองค์ ๙ เรียกว่า อิติปิโส นะวะหระคุณ คือคุณพระพุทธ ๙ ประการ มีหัวใจ ๙ คำว่า "อะ,—สัง,—วิ,—สุ,—โล,—ปุ,—สะ,—พุ,—ภะ,—" ทั้ง ๙ คำนี้ ท่านได้แต่งเป็นคาถาไว้ด้วย ดังได้คัดมาไว้ ดังต่อไปนี้...

คาถาหัวใจอิติปิโสนะวะหระคุณ

(อะ) อาระกัตตา กิเลสหิ, สะวาสะเนหิ โส มุนิ
สัพพะปูชาระหัตตา จะ, วิทิโต อะระหัง อิติฯ
(สัง) สัมมา สามัญจะ สัจจานิ, พุทโธ จะ อัญญโพธะโน.
เตเนสะ สัมมาสัมพุทโธ, สัพพะธัมเมสุ จักขุมาฯ.
(วิ) วิชชาหิ จะระเณเหสะ, สัมมะเทวะ สะมาคะโต.
วิชชาจะระณะสัมปันโน, อุตตะโม เทวะมานุเสฯ.
(สุ) สัพเพเก์ลสัปปะหาเนนะ, คะโต โส สุคะโต มุนิ.
สัมมา กาเยนะ วาจายะ, มนะสา สุคะโต คะโตฯ
(โล) โลกัง วิภูตะโต สัพพัง, ญาเณนัญญาสิ สัพพะถา.
นาโถ โลกัสสะ สัมมาวะ, เตนะโลกะวิทู ชิโนฯ
(ปุ) สาเรตา นะระทัมมานัง, อะกุปปายะ วิมุตติยัง.
ตะโต อะนุตตะโร นาโถ, ปุริสะทัมมะสาระถิฯ.

(สะ) โลกิเยหิ จะ อัตเถหิ, อะโถ โลกุตตะเรหิ จะ.
สัตถา เทวะมะนุสสานัง, สาลิตาเทวะมานุเส ฯ.
(พุ) สัมพุชฌิตา จะ สัจจานิ, เก์ลสะนิททาปะพุชฌิตา.
สัพพะโส คุณะวิกาสัมปั่ตโต, พุทโธ นะรุตตะโม ฯ.
(ภะ) ภาเค์ยนะ ภคะธัมเมหิ, สะมังคีจาตุโล มุนิ.
คะรุคาระวะยุตโต จะ, วิสสุโต ภะคะวา อิติ ฯ.

อุปเท่ห์ หรือคุณวิเศษของอิติปิโสนะวะหระคุณ

(คัดจากของโบราณ)

พระอิติปิโส นวะหอระคุณมี
อุปเท่ห์และพิธี ทั้งเก้าบทท่านกล่าวมา
เสกใช้ได้มากมาย เลิศเหลือหลายจะพรรณนา
ลงตะกรุดลงผ้า ทั้งเสกแป้งและทำผง
ใช้ได้มากอนันต์ ลงเลขยันต์ทางอยู่คง
ตามเจตนาจง ระลึกตั้งภาวนา
นับถือมั่นกันได้ สมดังใจปรารถนา
ขอกล่าวพรรณนา แต่ย่อ ๆ พอสมควร
หนึ่งอยู่คงกะพัน อาวุธสรรพทั้งมวล
เขี้ยวงาทุกขบวน อะสระพิษต่าง ๆ พันธุ์
ภูตผีปีศาจร้าย มิกล้ากลายทุกสิ่งอัน
คุณคนคุณไสยสรร- พะโรคภัยมิได้พาล
เสกน้ำทำน้ำมนต์ ประเสริฐล้นมหาศาล

ขับไล่ภูตผีพาล ลมเพลมพัดเป็นสัจจัง
ท่องบ่นมนต์อย่างย่อ น้อย ๆ พอจะเสกขลัง
เริ่มต้นแต่อะสัง วิสุโลปุสะพุภะเอย ฯ

ความขลังความศักดิ์สิทธิ์ของเวทมนต์ หรือคาถาอาคมนั้นผู้มีประสพการณ์ได้พบเห็นด้วยตนเองก็เชื่อถือ ส่วนผู้ที่ไม่ได้พบเห็นด้วยตนเองก็มักจะไม่เชื่อถือเป็นธรรมดา แต่ก็ไม่ควรปฏิเสธว่าไม่มีความจริง เพราะความขลังความศักดิ์สิทธิ์ของเวทมนต์คาถาอาคมนั้นอยู่ที่ตัวบุคคลผู้ใช้เป็นผู้นับถือเลื่อมใส และขณะใช้ก็มีจิตเป็นสมาธิตั้งมั่น ข้อสำคัญนั้นท่านว่า เวทมนต์คาถาศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ ก็เป็นส่วนโลกิยและเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยงแท้แน่นอนเสมอไป ผู้ที่เชื่อถือก็ไม่ควรเชื่ออย่างงมงาย ควรจะยึดหลักกรรมดีกรรมชั่วเข้าประกอบไว้เสมอ

ที่นำเรื่องเหล่านี้มากล่าว ก็มีเจตนาเพียงเพื่อจะชี้แจงชักจูงให้ชาวบ้านเรานิยมสวดมนต์ไหว้พระ โดยเฉพาะสวดมนต์บทอิติปิโส ภควา ในธชัคคสูตร ซึ่งข้าพเจ้าได้ประสบผลดีด้วยตนเองมาแล้ว จึงอยากจะเผื่อแผ่แก่ท่านผู้อื่นบ้าง

(คำชี้แจงการพิมพ์ครั้งที่ ๕ ๒๘ เม.ย. ๒๕๑๑)

๑. หนังสือสวดมนต์–ภาวนานี้ ได้มีผู้พิมพ์แจกหลายครั้งแล้วผ่านข้าพเจ้า ๔ ครั้ง ครั้งแรกเริ่มด้วยท่านเจ้าคุณพระยาราชเสนา (ศิริ เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา) มาปรารภขอให้ทำหนังสือสวดมนต์ภาษาบาลีแปลเป็นภาษาไทยให้ชาวบ้านสามัญได้รู้ได้เข้าใจความหมายบ้างก็ตกลงทำเป็น "คัมภีร์ธรรมประจำบ้าน" เลือกบทสวดมนต์ที่พระสงฆ์สวดในพิธีทำ

บุญของชาวบ้านอยู่เสมอ ๆ มุ่งให้เป็นประโยชน์แก่ตัวชาวบ้านผู้ฟังผู้สวดเอง คือถวายพรพระ ๓ บท มี อิติปิโส ฯ พาหุง ฯ และมหาการุณิโก กับบทมงคลคาถา ซึ่งชาวบ้านจะได้ฟังพระสวดมนต์ในพิธีทำบุญอยู่เสมอ ๆ ก็จะได้สวดมนต์พึมพำตามพระไปด้วยตามแบบอย่างโบราณและลังกา ถ้าจำบทสวดมนต์ไม่ได้ก็จะได้เปิดหนังสือ "อ่านสวด" ผู้ที่จำไม่ได้ก็จะเริ่มจำได้ ผู้ที่จำได้แล้วก็จะแม่นยำและเป็นศิริมงคลแก่ตนเอง เพราะการฟังพระสวดมนต์เป็นภาวนามัยได้บุญสำเร็จด้วยการภาวนา มนต์บางบทเป็นคาถาศักดิ์สิทธิ์เช่นพาหุงในพุทธชัยมงคลคาถา พระสวดให้พรแก่ชาวบ้าน ผู้ฟังก็เปลี่ยน "เต" เป็น "เม" เป็นการให้เกิดอนุภาพแก่ตัวเอง และเพิ่มสิงคาลสูตรซึ่งเป็นคิหิปฏิบัติเพื่อพระธรรมคำสอนให้คฤหัสถ์ประพฤติลงไว้ มนต์บทนี้พระไม่ได้สวดในพิธีทำบุญ คราวนี้ก็เพิ่มเติมข้อธรรมที่คฤหัสถ์ควรรู้ควรปฏิบัติลงไว้อีกเช่นฆราวาสธรรม ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์อนาคต และอิทธิบาทลงไว้อีกด้วย ความมุ่งหมายสำคัญของหนังสือเล่มนี้ก็คือ ประสงค์จะให้เป็นหนังสือ "ข้างหมอน" ของชาวบ้านอย่างตามวังมีหนังสือ "ข้างที่" ผู้ที่สวดมนต์ปากเปล่าได้เมื่อสวดแล้วถ้ามีเวลาก็จะได้หยิบหนังสือดูคำแปล ดูหัวข้อธรรมคำสอน เป็นความรู้ความเข้าใจไว้บ้าง ถ้าไม่มีเวลาก็เพียงแต่กราบหมอน ๓ ที เมื่อก่อนนอนหรือตื่นนอน แล้วหาเวลาว่างสวดมนต์เสียสัก ๕ นาที ถ้าสวดปากเปล่าไม่ได้ ก็หยิบหนังสือเปิด "อ่านสวด" ไปสักบทหนึ่งหรือ ๒ บทก็ได้ เช่น บทอิติปิโส ภควา ฯ กับพาหุง ฯ หรือมังคลคาถา ๓ บทนี้ ก็ไม่ถึง ๕ นาที ทำเสมอ ๆ ก็จำคำบาลีไว้ได้และได้รู้คำแปลความหมายด้วยบ้าง ข้าพเจ้านั้น เมื่อเป็นคฤหัสถ์ไม่ได้สวดมนต์ทุกวัน แต่ได้ภาวนาอิติปิโส ภควา ฯ อยู่เสมอ ทำให้เป็นคนไม่กลัวผีและเมื่อมีเหตุกระทบกระทั่งก็ใช้

สวดมนต์ ภาวนา บทอิติปิโส ภควา ฯ นี้เอง ท่านโบราณาจารย์เรียกว่า "อิติปิโสธงชัย" เป็นคาถากันผี ขับไล่ผีและมีคุณวิเศษหลายอย่าง หญิงชายผู้ใดกลัวผีหรือหวาดกลัวอะไร ก็ท่องจำบท อิติปิโส ภควา ฯ ไว้สวด ดูก็จะรู้ด้วยตนเองว่าเกิดความกล้าขึ้นอย่างประหลาด และความจริง อิติปิโส ภควา ฯ นี้ ก็เป็นพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ผู้ที่สวดภาวนาบทนี้จึงเป็นการนำตัวเข้าหาพระและนำพระเข้าไว้ในตัวเอง จะเพิ่มกำลังกายกำลังใจของตนเองยิ่งขึ้น เพราะการสวดมนต์หนหนึ่งก็เป็นการนำพระเข้าตัวครั้งหนึ่ง ถ้าสวดบ่อย ๆ เสมอ ๆ พระก็จะอยู่ในตัวเรานาน ๆ จิตใจและความประพฤติข้อปฏิบัติก็จะดียิ่งขึ้นด้วยอานุภาพของพระนั้นแล

แต่มีข้อสงสัยอยู่ว่า เท่าที่เคยแจกหนังสือเล่มนี้ไปหลายครั้งหลายพันเล่มแล้ว ท่านผู้รับแจกไปได้อ่านบ้างหรือเปล่า ได้ให้คนในครอบครัว—สวดบ้างหรือเปล่า หรือได้รับแจกเป็นของได้เปล่าก็เอาไปเก็บไว้เฉย ๆ ถ้าเช่นนั้นควรแจกให้ผู้อื่นต่อไปก็จะได้กุศลบ้าง ดีกว่าเก็บไว้เฉย ๆ

๒. การเพิ่มพิมพ์หนังสือทำวัตรไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น ตามแบบอย่างที่อุบาสก อุบาสิกา ใช้อยู่ตามวัดต่าง ๆ ทั่วไป เราจะเห็นท่านผู้เฒ่า ชรา ขนาดคุณย่า คุณยายเป็นส่วนมาก คนชั้นพ่อบ้านแม่เรือนไม่ค่อยมี ก็เพราะติดกังวลด้วยธุระการงานทั้งนอกบ้านในบ้าน ทั้งการสังคม บางคนก็ติดการสาธารณจิตใจกังวลต่าง ๆ ไม่มีว่างที่จะท่องสวดมนต์ทำวัตรได้ บางคนอยากจะปลีกตัวเข้าวัดถือศีลฟังเทศน์บ้างชั่วครั้งชั่วคราว แต่อุบาสิกา คุณยาย คุณย่าท่านสวดมนต์ทำวัตรปากเปล่าได้ เราสวดไม่ได้ก็กระดาก ที่นี้ก็แก้ปัญหาได้ด้วยใช้วิธี "อ่านสวด" เอาหนังสือเล่มนี้ไป ถึงคราวคฤหัสถ์สวดมนต์ทำวัตรก็เปิดอ่านสวดตามไป ไม่น่ากระดากอายอะไร

เพราะคริสตศาสนิก เมื่อเขาไปโบถส์วันอาทิตย์เขาก็มักจะเอาหนังสือคัมภีร์ไป "อ่านสวด" พร้อม ๆ กัน เรากำลังเอาอย่างฝรั่ง ถ้าเอาอย่าง "อ่านสวด" บ้าง จะน่าอายน่ากระดากอะไรหรือ หยุดงานสุดสัปดาห์ไม่นำตัวเข้าหาพระ ไม่นำพระเข้าตัว กิเลสก็รุมล้อมความเสื่อมในวงการและส่วนตัวก็มีขึ้น ที่กล่าวนี้ก็เพื่อสะกิดท่าน จะรอให้แก่เฒ่าชรา เป็นคุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย แล้วจึงจะเข้าวัดจึงจะเข้าหาพระอย่างนั้นหรือ ขอท่านผู้ทรงปัญญาพิจารณาดู และการนำตัวเข้าหาพระเพื่อนำพระเข้าหาตัวจะใช้วันหยุดงานทำที่บ้านก็ได้ และบางท่านก็สมาทานเพียงรับศีล ๕ ก็ได้ขอให้ลองใช้วันหยุดงาน ทำประโยชน์ตนและคนใดในครอบครัวด้วยการสวดมนต์ ภาวนาเอาตัวเข้าหาพระ เอาพระเข้าไว้ในตัวดูบ้าง จะเป็นคุณแก่ตัวแก่ครอบครัวและวงศ์สกุลของเราเอง

๓. ได้มีผู้ถามถึงการทำบุญและการกรวดน้ำ แม้ได้ตอบเป็นส่วนบุคคลไปแล้ว จึงขอนำมาชี้แจงไว้ในที่นี้เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่าน คำว่า "บุญ" นั้น หมายถึงทำให้กิเลสเบาบางลงไป ส่วนกุศลหมายถึงทำให้ฉลาดมากขึ้น การทำบุญไม่ใช่เพียงแต่การบริจาคทานเท่านั้น การรักษาศีล การสวดมนต์ภาวนา ก็เป็นการทำบุญ ท่านเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุมี ๓ ในการอภิธรรมมีบุญกิริยา ๑๐

การกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญให้ผู้ตายจะได้รับหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่รู้ คงรู้แต่เพียงว่าผู้ทำบุญได้ผลดีแก่ตัวเอง การอุทิศส่วนบุญกุศลที่ตนกระทำไปให้ผู้อื่นที่ตายแล้วหรือยังไม่ตายก็ได้ผลดีเพิ่มขึ้นแก่ตัวผู้ทำบุญผู้อุทิศนั้นเอง การอุทิศส่วนบุญกุศลของเราให้ผู้อื่นนั้น ท่านเรียกว่า "ปัตติทาน" การให้ส่วนบุญ ผลบุญกุศลของผู้ทำไม่บกพร่องไป แต่กลับเพิ่มมากขึ้น ท่านเปรียบได้แก่การจุดเทียนต่อ ๆ กันไป ไฟที่เทียนเดิมคงมีอยู่ไม่ขาดตกบกพร่อง แม้ผู้ที่รู้ว่ามีผู้อื่นทำบุญกุศล ตนก็น้อมจิตแสดงความยินดีอนุโมทนา

ด้วย เพียงเท่านี้ท่านก็ว่าได้บุญด้วย "ปัตตานุโมทนามัย" การอุทิศส่วนบุญให้ผู้อื่นนั้นเพียงแต่สงบจิตนึกภาวนาอยู่ในใจก็ได้ แต่ได้เพียงมโนกรรม การกรวดน้ำเป็นการให้ส่วนบุญด้วยกิริยาได้ทางกายกรรม ถ้ากล่าววาจาพึมพำออกมาก็ได้ วจีกรรมอีกด้วย กรรมครบองค์ ๓ เช่นนี้ได้ผลมากกว่า

วจีกรรม คำกรวดน้ำอุทิศให้ส่วนบุญส่วนกุศลนั้นว่าเป็นภาษาไทยของเราก็ได้ แต่โบราณมาท่านวางแบบออกวาจากรวดน้ำไว้เป็นภาษาบาลีปนไทยบ้าง ภาษาบาลีล้วนบ้าง เรียกว่ากรวดน้ำ อิมินา กรวดน้ำ ยังกิญจิ เป็นการท่องจำยืดยาว ลำบากแก่คฤหัสถ์ผู้ที่มุ่งหน้าจะเข้ามาทำบุญแต่มีกิจธุระกังวลมาก ท่านเจ้าคุณพระกวีวงศ์ (เข็บ ป.ธ. ๙) ได้ปรับปรุงแบบกรวดน้ำ อิมินา ภาษาบาลีให้เหลือเพียง ๒ บรรทัด ถวายสมเด็จพระสังฆราชกิตติโสภณพิจารณาทรงเห็นชอบด้วยแล้ว ข้าพเจ้าก็ใช้บทนี้และพิมพ์ในหนังสือมาหลายครั้งแล้ว คือ อิมินา บุญญะกัมเมนะ กเตนะ สัพพะปาณีนัง ปุพพการีนะ ญาตีนัง มิตตานัง ปัตติเมสิหา ฯ เมื่อว่าคำบาลีแล้วก็ภาวนาเป็นภาษาไทย ดังเช่นนี้ "ด้วยผลบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้วนี้ ขอแผ่ให้สัตว์ทั้งหลาย ขออุทิศส่วนบุญให้ถึงบุพพการี มีมารดาบิดา และ...........เป็นต้น ให้ส่วนบุญนี้ถึงญาติมิตรทั้งหลายของข้าพเจ้าด้วยเทอญ" ดังนี้ แม้ไม่ได้ว่าภาษาบาลี จะนึกว่าเป็นภาษาไทยพึมพำดังใจความนี้ก็ได้

ข้าพเจ้ามีข้อที่ชี้แจงเพิ่มเติมสำหรับการพิมพ์คราวนี้เพียงเท่านี้ ขออานุภาพคุณพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ จงเป็นที่พึ่งที่ระลึกของผู้อ่านด้วยเทอญ.

เจริญพร

พระภิกษุหลวงบรรณสารประสิทธิ์

สารบาญ

ตำรายา

ศิลาจารึกในวัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม

(วัดโพธิ) พระนคร

เรื่อง	หน้า

เรื่อง	หน้า

เรื่อง หน้า

เรื่อง	หน้า

เรื่อง **หน้า**

ยาขี้ผึ้งน้ำมัน

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยลักษณะวณโรค คือแผลอันบังเกิดแก่บุคคลทั้งหลาย ตามอาจารย์กล่าวไว้ในคัมภีร์ไพจิตรมหาวงศ์โน้น ว่าด้วยจตุธาตุวิปริตเป็นจลณะมิได้บริบูรณ์ จึงเกิดเป็นวิทราทิขึ้นแล้ว ก็แตกออกเป็นวณะ มีประเภทต่าง ๆ คือ เป็นเหตุด้วยต้องอาวุธเป็นต้นว่าต้องปืน หอก ดาบ และเครื่องสรรพาวุธทั้งปวงก็ดี ฯ

คือเป็นเหตุด้วยต้องทุบตี กระทบแตกช้ำ เสี้ยนหนามยอกก็ดี ฯ

คือเป็นเหตุด้วยต้องอสรพิษขบกัด และเขาเขี้ยว เงี่ยงงา เล็บทั้งปวง จึงเป็นแผลออกมาก็ดี กระทำพิษต่าง ๆ กัน ด้วยอังคมังคานุสารีวาตา และลมกองนี้พัดเอาพิษแล่นไปให้ฟกบวม บางทีให้ชักเท้ากำมือกำสมมกิว่าบาดทะยักพิษก็ว่า ถ้าจะแก้ไข้แก้พิษ ให้ถอยเสียก่อนแล้วจึงใส่น้ำมันนี้ต่อไป ฯ

ยาน้ำมันประสานแผลสด เอาน้ำมันงา, น้ำมันเหี้ย, น้ำมันงูเหลือม, น้ำมันละหุงลาย สิ่งละทะนาน เทียนทั้ง ๕, ผลจันทน์, กระวาน, กานพลู, ยางหวายเทศ สิ่งละ ๒ บาท กะเทาะโพบาย, กะเทาะสะเดา, เหลือกมะขามขบ, สีเสียดทั้ง ๒, ชันย้อย, ชันตะเคียน, ขมิ้นอ้อย, กะทือ, ไพล, ว่านกีแรด, รากมะเกลือ สิ่งละ ๑ บาท ทำเป็นจุณใส่ลงเคี่ยวกับน้ำมันให้กรอบ แล้วรินเอาน้ำมันออกมา จึงเอาพิเสน, การบูร, ดีหมี, ดีงูเหลือม

สิ่งละ ๒ สลึง ปรุงลงในน้ำมัน ถ้าเบื่อยเน่า แทรกจุณสีพอควร น้ำมันขนานนี้ใส่แผลสดก็ได้ กัดโลหิตก็ดี ได้รักษาหายมามากแล้ววิเศษนัก ฯ

ยาน้ำมันทั้งช้ำระเรียกเนื้อสรรพแผลทั้งปวง เอาใบบวบขม, ใบชิงช้าชาลี, ใบบอระเพ็ด, ใบตำลึงทั้ง ๒, ใบมะระ, ใบต้อยติ่ง, ใบเถาคัน, ใบคันชุนสุนัขบ้า, ใบตะลุ่มนก, ใบหนามแดง, ใบกรดทั้ง ๒, ใบพุทรา, ใบสะเดา, ใบระงับ, ขมิ้นอ้อย คั้นเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันมะพร้าว, น้ำมันปลาสร้อย, น้ำมันงา สิ่งละทะนาน หุงให้คงแต่น้ำมันแล้วจึงเอาจุณสี ๑ สลึง, ชันย้อย, ชันตะเคียน, สีเสียดเทศ, สีเสียดไทย, สีเสียดจีน สิ่งละ ๑ บาท ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันใส่แผล ทั้งกัดทั้งเรียกเนื้อร้ายเร็วดีนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวซึ่งสรรพยาขี้ผึ้งน้ำมันอันจะรักษา วณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบต่อไปให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาขี้ผึ้งน้ำมันเรียกเนื้อเอากำมะถันแดง ๑ บาท, ยางสน, กำยานเหนือ สิ่งละ ๑ ตำลึง ขี้ผึ้งแข็ง ๒ ตำลึง ๒ บาท, เสน ๓ ตำลึง น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงด้วยไฟแกลบ แล้วจึงเอามาปิดแผลดูดบุพโพ ทั้งเรียกเนื้อดีนัก ฯ

อนึ่ง เอาน้ำมันงาทะนาน ๑, รงทอง ๑ บาท, กำยานเหนือ, มดยอบ, ยางสน, สีเสียดเทศ สิ่งละ ๒ ตำลึง ขี้ผึ้ง ๕ ตำลึง หุงแล้วจึงเอามาปิดสรรพแผลเน่าเบื่อยหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาน้ำมันมะพร้าว, เหล้าเข้ม สิ่งละทะนาน กวนให้เข้ากัน แล้วจึงเอาฝุ่นกวน ยางตะเคียน, ชันย้อย, สิ่งละ ๒ ตำลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันกับเหล้านั้น กวนตากแดดให้เหนียวแล้วปิดสรรพแผลทั้งปวง เป็นยาสมานเรียกเนื้อวิเศษนัก ฯ

อนึ่ง เอาเสน, ผมคนคั่วให้ไหม้ สิ่งละ ๕ ตำลึง ขี้ผึ้งแข็ง ๒ ตำลึง ๒ บาท น้ำมันทะนาน ๑ หุงแล้วเอาปิดสรรพแผลเน่าเปื่อยหายดีนัก ฯ

อนึ่ง เอากระดูกงูเหลือม, ลิ้นทะเล, ผมคนเผาให้ไหม้ เอาใส่ลงในน้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้สิ้นฟอง แล้วจึงกรองเอากากออกเสีย แล้วเอาสีเสียดทั้ง ๒ สิ่งละ ๑ ตำลึง ขี้ผึ้งแข็ง ๒ ตำลึง ๒ บาท หุงให้เหนียว แล้วจึงเอามาปิดสรรพแผลเน่าเปื่อยนั้นหายดีนัก ฯ

อนึ่ง เอาน้ำผึ้งทะนาน ๑ สุราครึ่งทะนาน, ฟองไก่ ๕ ฟอง เอาแต่ฟองแดง, มดยอบ, ยาดำ, ไพล สิ่งละ ๒ ตำลึง หุงให้เป็นยางมะตูมแล้วจึงเอามาปิดแผลเน่าเปื่อยหายดีนัก ฯ

อนึ่ง เอาน้ำมันหมูหริ่ง, น้ำมันสุนัขหริ่ง, น้ำมันงูเหลือม, น้ำมันงาสิ่งละทะนาน สีเสียดเทศ, กำยาน สิ่งละ ๑ ตำลึง ขี้ผึ้งแข็ง ๒ ตำลึง ๒ บาท หุงให้เหนียวแล้วมาปิดแผลเน่าเปื่อหายดีนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวสรรพยาขี้ผึ้งน้ำมันซึ่งจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบต่อไปให้บุคคลทั้งหลายรู้ไว้ดังนี้ ฯ

ยาน้ำมันแผลต้องอาวุธ เอากำมะถัน, ผมคน, รงทอง, จุณสีสิ่งละ ๑ บาท ทำเป็นจุณแล้วเอาตะกั่วนม ๓ นมใส่กะทะตั้งไฟให้คว้างแล้ว

แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน เอาแต่ส่วน ๑ ซัดลงในตะกั่วแล้วกวนให้เข้ากัน จึงเอาน้ำมันดิบ ๑ ทะนานใส่ลงในตะกั่วนั้น จึงรินน้ำมันออกเสียที ๑ แล้วจึงตั้งตะกั่วขึ้นให้คว้างซัดยาอีกที ๑ แล้วจึงเอาน้ำมันใส่ลงในตะกั่ว รินน้ำมันออกเสียดังก่อน ทำให้ถ้วน ๓ หน แล้วจึงเอาน้ำมันตั้งไฟพอร้อน จึงเอาสีเสียดเทศ, สีเสียดไทย สิ่งละ ๑ สลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมัน แล้วจึงเอาขี้ผึ้งแข็งเท่าผลหมากดิบ ใส่ลงในน้ำมันด้วยกัน พอละลายแล้วให้เข้ากันจึงยกเสีย ใส่แผลถูกปืน หอก ดาบทั้งปวง ถ้าแผลลึกเอาน้ำมันใส่หลอดเป่าเข้าไปวิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอายอดกรด, ยอดพุทรา, ยอดตาลหม่อน, ยอดพิกุล, ยอดตะเคียน, ยอดฝรั่ง, ยอดเถาคัน, ยอดประคำไก่, ใบมะระ, ใบน้ำเต้า, ผลบวบขม, กระเทียมทอก, ขมิ้นอ้อย, เปลือกพิกุล, เปลือกตะเคียน, สีเสียดเทศ, สังกรณี, อัคนีชวา ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันใบชา ๒ ทะนาน หุงตามวิธีให้คงแต่น้ำมัน ใส่สรรพแผลทั้งปวงทั้งเรียกสมานเนื้อแผล ถ้าจะให้ชพระกัดปากแผล เอาขี้ผึ้งน้ำผลบวบขม เชือกกำพลู เอาสิ่งละพอควร หุงกับน้ำมันตามวิธีเป็นขี้ผึ้ง ทำหมุดใส่ชำระแผลวิเศษนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวซึ่งสรรพยาขี้ผึ้งน้ำมันอันจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบไปให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาน้ำมันสมานแผล เอาใบมะเดื่อชุมพร, ใบชอบชะนางทั้ง ๒, ใบหญ้านาง, ใบเถาวัลย์แดง, ใบไผ่ป่า, ใบพุงดอ, ใบมะเฟือง, ใบทองหลาง ใบมน, ใบขี้เหล็ก, ใบมะระ ใบน้ำเต้า ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำ

มันงาทะนาน ๑ หุงตามวิธีให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาเทียนดำ, เทียนแดง, เทียนขาว, เทียนเยาวภาณี สิ่งละ ๑ สลึง สีเสียดเทศ, ชันตะเคียน, กำยาน สิ่งละ ๒ สลึง เปลือกขี้อายนา ๒ บาท ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันดีแล้ว ชุบสำลีปิดแผลซึ่งกระทำพิษให้แสบร้อนและเป็นยาสมานแผลทั้งปวงนั้นหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาใบมะระ, ใบเถาคัน, ใบชุมเห็ดเทศ, ใบตะเคียน, ใบตานหม่อน, ใบชิงช้าชาลี, ใบบอระเพ็ด, ใบพุทรา ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันใบชา ๒ ทะนาน หุงตามวิธีคงแต่น้ำมัน เอายางตะเคียน, สีเสียดทั้ง ๒, น้ำนมเสือ, จุณสี สิ่งละ ๑ บาท ปรุงลงในน้ำมันใส่แผล ทั้งชำระแผลเรียกเนื้อด้วยวิเศษนัก ฯ

ยาน้ำมันชำระแผล เอาใบขอบชะนางทั้ง ๒, ใบหญ้าน้ำดับไฟ, ใบลำโพงกาสลัก ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑, น้ำใบเถาคันแดง ๒ ทะนาน หุงตามวิธีให้คงแต่น้ำมันแล้ว จึงเอาผลจันทน์, ดอกจันทน์, กานพลู, จุณสี, สารส้ม สิ่งละ ๒ สลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมัน ชุบสำลีใส่แผล เป็นยาชำระวิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาใบลำโพงกาสลัก, ใบหญ้าน้ำดับไฟ, ใบบวบขม ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำใบขอบชะนางแดง ๒ ทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาสมุลแว้ง, เทียนดำ, กานพลู สิ่งละ ๑ สลึง จุณสี, สารส้ม สิ่งละ ๑ บาท ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำชำระแผลเน่าเปื่อยทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาเปลือกยาง, เปลือกตะเคียน, เปลือกสำโรง, เปลือกสันพร้านางแอ, เปลือกตะขบ, เปลือกเลี่ยน, เปลือกมะกอก, เปลือก

โพบาย, เปลือกทองหลางใบมน, เปลือกสนุ่น, เปลือกมะขาม, เปลือกขี้เหล็ก, เปลือกกระทุ่มมูลหมูดำ เอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาผลจันทน์, ดอกจักทน์, เทียนดำ, เทียนขาว, สีเสียดทั้ง ๒ ผีนดิบ สิ่งละ ๒ สลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันใส่แผลทั้งปวงเป็นยาน้ำมันสมานแผลหายวิเศษนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวซึ่งสรรพขี้ผึ้งน้ำมัน อันจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบต่อไปให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาขี้ผึ้งเกลื่อนฝี เอาน้ำมันฟองไก่, น้ำมันมะพร้าว, น้ำมันงูเหลือมสิ่งละทะนาน มดยอบ, ยางสน, กำยาน สิ่งละ ๒ ตำลึง ขี้ผึ้งแข็ง ๓ ตำลึงหุงตามวิธีให้ดีแล้ว ปิดเกลื่อนสรรพฝีทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาดีปลี, ขิงสด, ข่าหลวง, กะทือ, ไพล, กระเทียมตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงา, น้ำมันมะพร้าว สิ่งละทะนาน น้ำมะนาว ๒ ทะนาน หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วเอาใส่ขันสัมฤทธิ์ จึงเอาจุณสี ๒ บาท ขี้ผึ้ง ๓ ตำลึง ใส่ลงหุงด้วยไฟแกลบตามวิธีให้ดี แล้วจึงเอาปิดแผลเป็นยาชำระสรรพผ้าฝีทั้งปวงหายเร็ววิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาดีบุกดำ ๓ ตำลึง ใส่กะทะหลอมให้คว้าง ผมคน, สีเสียดเทศ สิ่งละ ๒ บาท ใส่ลงให้ไหม้ เอาน้ำมันงาทะนาน ๑ คุลีการกันเข้ากับน้ำมัน หุงไปให้สิ้นฟอง แล้วยกออกกรองกากเสีย จึงเอาจุณสี ๒ บาท ขี้ผึ้ง ๒ ตำลึง ๒ บาท ใส่ลงหุงไปตามวิธีดีแล้ว จึงเอาปิดสรรพแผลทั้งปวง ทั้งชำระทั้งเรียกมังสังขึ้นเร็ววิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาผลสลอด, ผลสะบ้า, เมล็ดในละมุดสีดา, บุกรอ, กลอย, อุตพิด, กระดาดทั้ง ๒, กำมะถันเหลือง, เบี้ยผู้เผา สิ่งละ ๑ ตำลึง ทำเป็นจุณไว้ น้ำมันงาทะนาน ๑ เอายาผงใส่หุงไปตามวิธีให้สิ้นฟอง แล้วกรองเอากากออกเสีย แล้วเอาจุณสี ๑ บาท ขี้ผึ้งแข็ง ๓ ตำลึง ใส่ลงรุมไฟไปให้เหนียวดีแล้ว จึงเอามาบิดสรรพแผลทั้งปวงซึ่งเป็นปรวดนั้นหายดีนักแล ฯ

ขนาน ๑ เอาน้ำมันงาทะนาน ๑, เสน ๓ ตำลึง, ขี้ผึ้ง ๒ ตำลึง, จุณสี, สีเสียดเทศ สิ่งละ ๒ บาท หุงขึ้นตามวิธีแล้ว จึงเอาบิดสรรพแผลทั้งปวง ทั้งกัดทั้งเรียกเนื้อหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาน้ำมันงาทะนาน ๑, สารส้ม, ดินประสิวขาว สิ่งละ ๑ บาท ยางตะเคียน ๒ ตำลึง ขี้ผึ้งแข็ง ๒ ตำลึง ๒ บาท หุงขึ้นตามวิธีดีแล้ว จึงเอาบิดแผลทั้งกัดทั้งเรียกเนื้อหายวิเศษนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยลักษณะแผล อันล่วงเข้า ๓ เดือนนั้น ท่านว่าจะมีกิมิชาติ คือ เป็นตัวเข้ากินบ่อนอยู่ในแผล และแผลนั้นจึงมิหาย ฯ

ถ้าจะแก้ เอาใบลำโพงกาสลัก, ใบเชี่ยน, ใบยาสูบ, ใบกรวยป่า, ใบคันทรง, ผลบวบขม, ผลศีรษะลิง, รากหนอนตายหยาก, ใบชุมเห็ดเทศ, ผิวไม้ไผ่ดำ, ใบเถาคัน, ใบคันชุนสุนัขบ้า, ขอบชะนางทั้ง ๒ ตำเอาสิ่งละทะนาน มะพร้าวไฟ ๙ ผล ขูดคั้นเป็นกะทิหุงด้วยกันกับน้ำมันยา ให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอากำมะถันทั้ง ๒, ชาดก้อน, ผื่นดิบ, การบูร, พิมเสม สิ่งละ ๒ สลึง ทำเป็นจุณปรุงละในน้ำมันใส่แผลกลายทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งชำระแผล เอากระเบื้องชามเทพนมมาทำให้เป็นจุณแล้วนอนกล้ามไว้เอาที่ละเอียด ๑ ตำลึง ๑ บาท จุณสี ๒ ตำลึง ๒ บาท เขียวขี้ทอง ๒ ตำลึง ๓ บาท, สารปากนก ๓ บาท, สารหยวก ๒ บาท, มูลดีบุกดำ, สารส้มสุทธิ สิ่งละ ๑ ตำลึง ทำเป็นจุณ น้ำมันมะพร้าวทะนาน ๑ คุลีการการเข้ากับยานั้นแล้ว ใส่กระถางนึ่งให้ร้อน จึงเอาขี้ผึ้งแข็งใส่ลง ๕ ตำลึงให้ละลายแล้ว จึงเอาน้ำส้มสายชูใส่เติมลงกวนไปให้เข้ากันดีแล้วใส่แผล ทั้งชำระทั้งเรียกเนื้อขึ้นเร็ววิเศษนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งขาวเรียกเนื้อ ดับพิษไฟ เอาฝุ่นจีน ๕ ตำลึง ยางสนเหลือ, ยางสนจีน, กำยานเหนือ, กำยานจีน สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท ยางตะเคียน ๕ ตำลึง ชันย้อย ๑๐ ตำลึง ทำเป็นจุณ น้ำมันมะพร้าวทะนาน ๑ ตั้งไฟขึ้นด้วยกันแล้ว เอาขี้ผึ้งแข็ง ๒ ตำลึง กวนให้ละลายแล้วยกขึ้นไว้ เอาน้ำร้อนใส่ลงกวนให้เหนียวดีแล้ว ใส่แผลเรียกเนื้อหายเร็ว ถ้าจะให้ถอนผ้าแทรกพิมเสน, การบูร ใส่แผลวิเศษนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งเหลือง เอารงทอง, หรดาล, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๕ ตำลึง ยางสนเหนือ, ยางสนจีน, กำยานเหนือ, กำยานจีน สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท ทำเป็นจุณ น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงด้วยไฟแกลบให้ดี ใส่แผลทั้งชำระเรียกเนื้อขึ้นเร็วหายวิเศษนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวสรรพยาซึ่งจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงสืบไป ให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาขี้ผึ้งแดง เอาชาดผง, ชาดก้อน, ยางสนเหนือ, ยางสนสะเภา, กำยานเหนือ, กำยานสะเภา สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท เสน, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๕ ตำลึง น้ำมันงาทะนาน ๑ ตั้งไฟให้ละลาย แล้วจึงเอายาใส่กวนด้วยแดดี แล้ว จึงเอาใส่แผลทั้งชำระทั้งเรียกเนื้อ และแก้แผลมีตัวก็ได้ดีวิเศษนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งดำ เอาสีเสียดเทศ, สีเสียดไทย, สีเสียดจีน, ผมคนเผา, ผมม้าเผา, หนังกระบือเผือกเผา, หนังโคแดงเผา สิ่งละ ๑ ตำลึง ๑ บาท มดยอบ, ยาดำ, การบูร, พิมเสน สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท กำยานเหนือ, กำยานสะเภา, กำยานผี, ยางสนเหนือ, ยางสนสะเภา, ชันย้อย, ชันตะเคียน, ฝุ่นจีน, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๕ ตำลึง เสน ๑ ชั่ง น้ำมันงา ๓ ทะนาน เอายาใส่ลงรุมไฟไปให้เหนียวดีแล้ว จึงเอาใส่บาดแผลดูดบุพโพโลหิต ทั้งเรียกเนื้อด้วยและปิดแก้เมื่อยขบทั้งปวงก็ได้วิเศษนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งพระตำราหลวง เอาตรีกฏุก, เจตมูลเพลิง, เปลือกกุ่มทั้ง ๒, เปลือกมะรุม, เปลือกทางหลวง, กระดาดทั้ง ๒, บุกรอ, กลอย, อุตพิต, กะทือ, ไพล, ข่าแก่, กระชาย, ขมิ้นอ้อย, ว่านน้ำ, แห้วหมู, หอมแดง กระเทียม สิ่งละ ๒ บาท น้ำมันงา, น้ำมันมะพร้าวไฟ, น้ำมันเหี้ย, น้ำมันงูเหลือม, น้ำมันเสือ, น้ำมันหมู, น้ำมันหมูหริ่ง. น้ำมันสุนัขหริ่ง, น้ำมันปลากด, น้ำมันปลาสร้อย, สิ่งละทะนาน เอาใส่กะทะตั้งไฟแล้วเอายาลงทอดให้เกรียม แล้วเอาน้ำมันมาหุงเป็นขี้ผึ้งดำ เอาฝิ่น ๑ ตำลึง ๑ บาท, กระดูกเสือเผา, กระดูกกระบือเผือกเผา, ผมคนเผา, ผมม้าเผา, สิ่งละ ๕ ตำลึง กำยานเหนือ, กำยานสะเภา, กำยานผี, ยางสนทั้ง ๒, มดยอบ, ยาดำ, การบูร, พิมเสน, มหาหิงค์, ยางหวายเทศ สิ่งละ ๑๐ ตำลึง ฝุ่นจีน ๑ ชั่ง, เสน, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๓ ชั่ง เอาใส่ลงไปในน้ำมันตั้งรุมไฟไปให้สิ้น

ฟองดีแล้ว จึงเอามาไล้แผ่นผ้าบิดแก้เมื่อยขบ เหน็บชา ขาตาย แขนตาย แก้วาโย ๑๐๘ จำพวก ดูดลม ดูดบุพโพ ดูดโลหิตดีนัก

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวสรรพยาซึ่งจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบไป ให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาน้ำมันชำระ เอาน้ำด่างผักโหม, น้ำบวบขม สิ่งละ ๒ ทะนาน น้ำมันสลอด, น้ำมันงา สิ่งละ ๒ ทะนาน หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาการบูร ๑ บาท ปรุงลงในน้ำมันชำระแผลทั้งปวงดีนัก ฯ

ยาน้ำมันดูดบุพโพ เอาขมิ้น, ใบมะระ ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาสีเสียดทั้ง ๒, การบูร สิ่งละ ๑ บาท ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันใส่แผลทั้งปวง ดูดและเรียกเนื้อดีนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งกัด เอาจุณสี, สีเสียดทั้ง ๒, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๒ ตำลึง น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้สิ้นฟอง แล้วเอามาบิดแผลทั้งปวงกัดดีนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งดูดบุพโพ เอามดยอบ, กำมะถันแดง, กำยาน, ยางสน, สารส้ม, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๒ ตำลึง น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้สิ้นฟองแล้วจึงบิดแผลดูดบุพโพดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอารงทอง, สีเสียดทั้ง ๒, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๒ ตำลึง น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้สิ้นฟองดีแล้ว บิดแผลดูดบุพโพดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาใบกรด, ใบจิก, ขมิ้นอ้อย, หอมแดง, เกลือธาร เอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมันแล้วจึงเอาขี้ผึ้งแข็ง ๕ ตำลึง ใส่ลงกวนไปให้ละลาย จึงเอาเบญกานี, ฝิ่นดิบ, ฝิ่นต้น, สีเสียด

ทั้ง ๒, การบูร สิ่งละ ๒ สลึง ปรุงแล้วสุมให้สิ้นฟองจึงเอาบิดแผล เป็นยาขี้ผึ้งดับพิษวณโรคทั้งปวงหายวิเศษนัก ฯ

จารึกชื่อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวสรรพยาซึ่งจะรักษาซึ่งวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงสืบต่อไป ให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาน้ำมันผีเบื่อยพัง เอาเปลือกโพบาย, เปลือกหว้า, ขอบชะนางทั้ง ๒, เปลือกมะขาม ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน มะพร้าวไฟขูดคั้นกระทิทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาสีเสียดเทศ, ชันตะเคียน, ฝิ่นดิบ สิ่งละ ๒ สลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันใส่แผลเบื่อยพังและแผลผีอันลามไปสมมติว่ากำแพงทะลายนั้นหายดีนัก ฯ

ยาน้ำมันแก้ผีในคอ เอาใบเสนียด, ใบหญ้านาง, ใบบอระเพ็ด, ใบผักคราด, ใบผักเสี้ยนผี, ตำเอาแต่น้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมันทาผีอันบังเกิดแทบทวารหนักและผีอันบังเกิดในคอนั้นหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาหอมแดง, ขิง, พริกเทศ ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาสารส้ม, ยาดำ, ดินประสิวขาว สิ่งละ ๑ บาท ฟองเป็ด ๗ ฟอง เอาแต่ฟองขาว ปรุงลงในน้ำมันทาผีคัณฑมาลา ทาผีมะเร็งก็ได้ดีนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งเกลื่อนผี เอาน้ำมันฟองไก่, น้ำมันปลาสร้อย, น้ำมันงูเหลือม สิ่งละทะนาน ยางสน, กำยาน, มดยอบ, ขี้ผึ้ง สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท ใส่ลงในน้ำมันหุงให้สิ้นฟอง จึงเอามาบิดผีฟกทูม ซึ่งยังมิได้มีบุพโพนั้นเกลื่อนหายดีนัก ฯ

ขี้ผึ้งกัด เอาขิง, ข่า, กะทือ, ไพล, กระเทียม, มะนาว, ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาจุณสี, สารส้ม, มดยอบ, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท ฟองไก่ ๓ ฟอง เอาใส่ลงในน้ำมันแล้วเอามาตั้งไฟแกลบให้สิ้นฟอง จึงเอามาบิดแผลชำระผ้าและกัดบุพโพแตกและเนื้อเน่า ตามอาจารย์กล่าวไว้ดังนี้ หายวิเศษนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวสรรพยาขี้ผึ้งน้ำมันซึ่งจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบไปให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาขี้ผึ้งชำระโทษแผล เอาน้ำมันงาทะนาน ๑, กำยานเหนือ, สารส้ม, ดินประสิวขาว, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๓ ตำลึง หุงด้วยไฟแกลบ ตามวิธีดีแล้วเป็นยาชำระแผลดีนัก ฯ

อนึ่ง เอาน้ำมันงาทะนาน ๑, ขี้ผึ้งแข็ง ๒ ตำลึง ๒ บาท, พิมเสน. สีเสียดเทศ, จุณสี สิ่งละ ๑ บาท ปรุงลงหุงด้วยไฟแกลบ ตามวิธีดีแล้วใส่แผลหวะเบื่อย ดูดบุพโพเรียกเนื้อขึ้นเร็วดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอากำมะถันแดง, เสน, มดยอบ, กำยานเหนือ, ยางสน, สารส้มสตุ, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงด้วยไฟแกลบตามวิธีดีแล้ว ใส่แผลดูดบุพโพทั้งเรียกเนื้อด้วยดีนัก ฯ

อนึ่ง เอารงทอง, กำยานเหนือ, สีเสียดเทศ, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๓ ตำลึง น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงด้วยไฟแกลบตามวิธีดีแล้ว ใส่แผลดูดบุพโพเรียกเนื้อด้วยดีนัก ฯ

อนึ่ง เอาชันย้อย, ชันตะเคียน สิ่งละ ๒ ส่วน สุราเข้ม, น้ำมันมะพร้าว สิ่งละทะนาน กวนให้เข้ากันตากแดดใส่แผลเรียกเนื้อขึ้นเร็วดีนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งปิดผีเน่าเปื่อย เอาเสนคั่วให้ไหม้, ผมคน สิ่งละ ๕ ตำลึง น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงด้วยไฟแกลบตามวิธีดีแล้วใส่แผลทั้งปวง ซึ่งเน่าเปื่อยนั้นหายดีนัก ฯ

ยาน้ำมันปรวด เอาด่างเถาคัน, จุณสี, สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงตามวิธีดีแล้ว ใส่ผีปรวดหายดีนัก ฯ

ยาน้ำมันประสานแผล เอาบอระเพ็ด ขมิ้นอ้อย, กระเทียม ตำเอาน้ำสิ่งละ ๒ ทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาสีเสียดทั้ง ๒, ผลเบญกานี, พิมเสน สิ่งละ ๒ สลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันใส่แผลสดเป็นยาสมานดีนัก ฯ

อนึ่ง เอาใบพิกุล, ใบกรด, ใบหนาด, ใบโพบาย, ใบพุทรา, ใบกระทุ่ม ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมันใส่แผล สมานเรียกเนื้อหายเร็วดีนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวสรรพยาขี้ผึ้งน้ำมัน ซึ่งจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบต่อไปให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาขี้ผึ้งกัด เอากระดูกงูเหลือมเผา, ผมคนเผา, สีเสียดเทศ, กระดองหมึก, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๒ ตำลึง น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงแล้วใส่แผลทั้งกัดทั้งชำระทั้งเรียกเนื้อวิเศษนัก ฯ

อนึ่งเอาชิน ๕ ตำลึง, กวนให้คว้าง ผมคน ๓ ตำลึง เผาชัดลง, จุณสี, สีเสียดเทศ สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงแล้วใส่แผล ทั้งกัดทั้งชำระทั้งเรียกเนื้อวิเศษนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งปิดแผลกลาย เอาหนอนตายหยาก, สีเสียดทั้ง ๒, จุณสี, ผมคนเผา, ชันตะเคียน, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๓ ตำลึง พิมเสน ๑ บาท หุงแล้วเอาปิดสรรพแผลซึ่งกลาย สมมติว่ามะเร็งนั้นหายดีนัก ฯ

ยาขี้ผึ้งกัดปรวด เอาเมล็ดในสลอด, เมล็ดในสบ้า, เมล็ดในละมุดสีดา, อุตพิด, บุกลาย, กลอย, กระดาษทั้ง ๒, จุณสี, เบี้ยผู้เผา, ขี้ผึ้งแข็ง สิ่งละ ๒ ตำลึง ทำเป็นจุณใส่ลงในน้ำมันงาทะนาน ๑ หุงแล้วใส่แผลชำระปรวด อันบังเกิดในสรรพแผลทั้งปวงนั้นหายดีนัก ฯ

ยาน้ำมันใส่แผลมีตัว เอาหอยมุก, ผลกระเบียน, กระดูกงูเหลือมเผา, สิ่งละ ๒ ตำลึง น้ำมันตีนเป็ด, น้ำมันงูเหลือม สิ่งละทะนาน เอาสรรพยาทั้งนั้น ใส่ลงหุงแล้วใส่แผลมะเร็ง ซึ่งมีตัวนั้นหายดีนัก ฯ

ยาน้ำมันใส่แผลเปื่อยพัง เอาขอบชะนางทั้ง ๒, เปลือกโพบาย, เปลือกหว้า ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันมะพร้าวไฟทะนาน ๑ หุงแล้วจึงเอาเปลือกเมล็ดมะขาม, ชันตะเคียน, สีเสียดเทศ, ฝิ่นดิบ สิ่งละ ๑ บาท ปรุงใส่ในน้ำมัน ใส่ผีเปื่อยลาม และผีกำแพงทะลาย นั้นดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาใบสะเดา, ใบสันพร้านางแอ, ใบทองพันชั่ง, ใบน้ำเต้า, ใบผักข้าว ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงแล้วเอาสีเสียดเทศ, พิมเสน ปรุงลงในน้ำมัน แก้ผีกำแพงทะลายหายวิเศษนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวสรรพยาขี้ผึ้งน้ำมัน ซึ่งจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบต่อไป ให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้

ยาน้ำมันชำระแผล เอาใบจิก, ใบชิงช้าชาลี, ใบมะระ, ใบฆ้องสามย่าน, ใบหางจระเข้, เถาคันทั้งต้นรากใบ, ใบผักเบี้ยแดง, ใบกรด, ใบตะเคียน, เปลือกพิกุล, ขมิ้นอ้อย ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงา ๒ ทะนาน ตะกั่วนมกราง ๑ บาท หุงตามวิธีคงแต่น้ำมันแล้วจึงเอาสีเสียดเทศ สีเสียดไทย, กะเทาะโพ สิ่งละ ๒ สลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมันใส่แผลทั้งชำระสมานดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาเปลือกสะแก, เปลือกกรด, เปลือกสะเดา, เปลือกหว้า, เปลือกพิกุล, โหราบอน, โหราเท้าสุนัข, ผลสะบ้าใหญ่ ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงตามวิธี คงแต่น้ำมันใส่แผลทั้งปวงทั้งชำระเรียกเนื้อวิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาใบบวมขม, ใบมะระ, ใบชิงช้าชาลี, ใบบอระเพ็ด, ใบเถาคัน, ใบผักขวง, ใบสะเดา, เปลือกจิก, เปลือกกรด, ขมิ้นอ้อย ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ เกลือธาตุพอควร หุงตามวิธีคงแต่น้ำมัน ยกลงจากไฟใส่ถ้วยไว้จึงเอาตะกั่วบึก ๑ ใส่ลงในกระทะให้ละลายแล้วจึงเอาน้ำมันเทลงในกระทะตะกั่ว แล้วรินน้ำมันออกไว้ ใส่แผลทั้งปวงทั้งสมานทั้งชำระ ถ้าจะให้กัดเอาจุณสี ๒ สลึง ขี้ผึ้งแข็ง ๑ ตำลึง หุงด้วยน้ำมันพอควร และเอามาหาหมุดยอนเข้าไว้ แล้วจึงเอาข้าวบูดปูนผงแต่พอควร บดพอกบนหมุดไว้เป็นยาชำระแผลดีนัก ฯ

ยาน้ำมันแผลหวะสด เอาขมิ้นชัน ๓ ศีรษะ, เกลือธาร ๓ หยิบ, เทียนดำ, เทียนขาว สิ่งละ ๒ สลึง มะพร้าว ๓ ผล ขูดคั้นเอาแต่กะทิ แล้วเอายาใส่ลงหุงตามวิธี คงแต่น้ำมันใส่สรรพแผลทั้งปวง ซึ่งหวะเบือย ต้องหอกดาบ แผลอันสดหายวิเศษนัก ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะ จะกล่าวซึ่งสรรพยาขี้ผึ้งน้ำมัน อันจะรักษาวณโรค คือสรรพแผลทั้งปวงนั้นสืบต่อไปให้บุคคลทั้งหลายพึงรู้ดังนี้ ฯ

ยาน้ำมันชื่อทิพยโสพส เอาใบคนทา, ใบมะแว้งทั้ง ๒, ใบมะเขือขื่น, หญ้าขีนตอ, หญ้าแพรกแดง, ใบระงับพิษ, ใบสะเดา, ใบพุทรา, ใบขิงชี่, ใบตาลดำ, ใบตำลึงแฉก, ใบมะเดื่อดิน, ขมิ้นอ้อย, ใบผักปลาบ, ใบผักเปลว, ใบมะกล่ำเครือ, ใบหมอน้อย, ใบผักเบี้ดแดง, ใบแคแดง, ใบหญ้าปากควาย, ใบชะบาแดง ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาผลจันทน์, ดอกจันทน์, กระวาน, กานพลู สิ่งละ ๑ สลึง เทียนดำ, เทียนแดง, เทียนขาว, เทียนเยาวภาณี เทียนตาตั๊กแตน, โกฐสอ, โกฐเขมา, โกฐก้านพร้าว, โกฐจุฬาลัมพา, โกฐพุงปลา, โกฐกักกรา สิ่งละ ๒ สลึง การบูร, พิมเสน สิ่งละ ๓ สลึง ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมัน เอาไว้ ๓ วันก่อน จึงใช้ใส่แผลทั้งปวง ทั้งดับพิษ ทั้งสมาน ทั้งชำระ ทั้งดับพิษผีตานทราง ทั้งกินทั้งทาก็ได้ เมื่อจะหุงน้ำมันนี้ ให้บูชาด้วยเครื่องกระยาบวช ธูปเทียนข้าวตอกดอกไม้ จึงจะประสิทธิ์ ฯ

ขนาน ๑ เอาพิมเสน ๒ ส่วน, การบูร ๓ ส่วน, กำมะถัน ๕ ส่วน, กำยาน, ชันตะเคียน สิ่งละ ๗ ส่วน ขี้ผึ้งแข็ง ๑๖ ส่วน, น้ำมันมะพร้าว

ทะนาน ๑ หุงขึ้นด้วยกันให้สุกดีแล้ว จึงกรองกากออกเสียเอาไว้ให้เย็น แล้วจึงเอาฟองไก่ ๓ ฟอง เอาแต่ฟองขาว สุราจอก ๑ กวนเข้าด้วยกัน แล้วจึงแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ส่วน ๑ เสน ๒ ตำลึง ๒ บาท การบูร ๓ สลึง กวนเข้าด้วยกันให้ดีแล้ว เป็นขี้ผึ้งแดงส่วน ๑ เอามากวนด้วยจุณสีพอสมควร เป็นขี้ผึ้งเขียว ส่วนหนึ่งเป็นขี้ผึ้งขาวและขี้ผึ้งทั้ง ๓ ส่วนนี้ ทั้งชำระทั้งเรียกเนื้อทั้งดับพิษ สำหรับปิดแผลฝีเปื่อยเน่าทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยากุมารโรคคือลมทรางทั้ง ๗ จำพวก

เสาพระระเบียงที่ ๑๑ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก่สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าด้วยสรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้วาโยอันบังเกิดในกุมารโรค สมมุติว่าลมทราง ๗ จำพวกนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อประสะไพล เอาผลจันทน์เทศ, กระวาน, กานพลู, ผิวมะกรูด, ว่านน้ำ, ขิงแห้ง, หอมแดง, มหาหิงค์, ยาดำ น้ำประสารทองสุทธิ, การบูร สิ่งละส่วน ไพล ๑๑ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ละลายน้ำมะกรูดเผาไฟให้สุก แทรกการบูรให้กินแก้ลมทรางทั้ง ๗ จำพวก ซึ่งกระทำพิษต่าง ๆ นั้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อประสะขาว เอาสังข์เผา, เบี้ยผู้เผา, กระดูกงูทับสมิงคลาเผา, พญายา, รากพุงดอ, รากมะนาว, ปูนขาว, ชะมดเชียง, พิมเสน

เอาเสมอภาค ทำเป็นจุณ เอาน้ำทศเขาเนาวเขี้ยวแทรกดีงูเหลือมเป็นกระสาย บดทำแท่งไว้ละลายน้ำดอกไม้ให้กิน แก้พิษลมทรางทั้ง๗จำพวก นั้นหายดีนักฯ

ยาชื่อมหาเปราะ เอาดอกบุนนาค, กฤษณา, กระลำพัก, ผิวมะกรูด, ว่านน้ำ, การบูร, ไคร้หอม, หอมแดง สิ่งละส่วน เปราะหอม ๓ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ละลายน้ำดอกไม้แทรกพิมเสน ทั้งกินทั้งชโลมทั้งทาก็ได้ แก้พิษทรางทั้ง ๗ จำพวก แก้สรรพทราง อันจรมานั้นหายสิ้นดีนัก ฯ

ยาชื่อประสะกระดูก ตรีกฎุก, สะค้าน, ช้าพลู, เปล้าน้อย, กระเทียม, สมอเทศลูกใหญ่ สิ่งละส่วน กระดูกงูเห่าเผา ๘ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแห่งไว้ ละลายน้ำผักเป็ดแดงต้มให้กิน แก้พิษลมทรางทั้ง ๗ จำพวก นั้นหายวิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ แก้ลมทราง เอามูลแพะผู้ ๑, พริกไทยคั่ว ๒, ถ่านไม้สัก ๓, ปูนแดง ๔ ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ละลายน้ำมะกรูดทาท้องกุมาร แก้ลมทรางทั้ง ๗ จำพวก หายดีนัก ฯ

สรรพยา ๕ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า หมื่นพรหมเนตรทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้พิษละออง กำเดา เสมหะ วาโย

เสาพระระเบียงที่ ๒ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวตำรายา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้ แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะกวาด ซึ่งโรคอันเป็นจลณะ คือพิษละออง กำเดา เสมหะ วาโย บังเกิดขึ้นในปากในคอในกระพุ้งแก้มนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อเกลื่อนอากาศ เอาน้ำประสารทองสุทธิ, เกลือด่างคลี, ใบทองหลางใบนมนาบ, ผลประคำดีควายเผา, ผลมะกอกเผา สิ่งละส่วน เมล็ดในมะนาว, รากหญ้านาง, สุพรรณถัน สิ่งละ ๒ ส่วนกระดูกแร้งเผา ๓ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ละลายน้ำศีรษะหอมแทรกเกลือกวาดแก้ละอองกำ-เดา อันบังเกิดขึ้นในโอษฐโรค กระทำให้ขมปากเป็นต้นและระคนด้วยพิษต่าง ๆ นั้นให้ตกสิ้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อกวาดสมุทร เอาสุพรรณถันทั้ง ๒, ประสารทองสุทธิ, เกลือวิทู สิ่งละส่วน กานพลู, อบเชย, ชะเอม, สิ่งละ ๒ ส่วน รากส้มกุ้งน้อย, ขิงแครง, สิ่งละ ๓ ส่วน ผักส้มบ่อยบิ้ง ๔ ส่วน ทำเป็นจุณทำแท่งไว้ละลายน้ำท่าแทรก กระชาย, เกลือ, พิมเสน กวาดแก้ละอองเสมหะอันบังเกิดขึ้นในโอษฐโรคกระทำให้หวานปากเป็นต้น และให้คอแห้ง ให้เสมหะเหนียวให้เลือกปาก บริโภคอาหารมิได้นั้นให้ตกสิ้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อแผ้วผ้า เอาตรีกฎุก, เกลือสินเธาว์ สิ่งละส่วน รากส้มกุ้งทั้ง ๒, รากมะแว้งต้น, รากมะแว้งเครือ, รากมะอึก, เมล็ดในมะเขือขื่น สิ่งละ ๒ ส่วน ผักแพวแดง, สะค้าน, ใบกระวาน สิ่งละ ๓ ส่วน ผักส้มบ่อยบิ้ง ๔ ส่วน, ขิงแครง ๕ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ละลายน้ำข่าแทรกเกลือกวาดแก้ละอองลมอันบังเกิดในโอษฐโรค กระทำให้ส้มปากเป็นต้น และให้คอแห้งเป็นเมล็ดยอดเกิดในคอให้ไอ ให้อวก ให้อาเจียนและให้บังเกิดละออง ๔ ประการ คือ ละอองขาว, เหลือง, ดำ, แดง นั้นให้ตกสิ้นหายดีนัก ฯ

สรรพยา ๓ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า พระบำเรอราช ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

เสาพระระเบียงที่ ๙ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายา คือวิเศษสรรพคุณทั้งหลายอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้โรคอันเปนชาติโลหิตบังเกิดตามฤดูอันเปนปกติโทษและทุจริตโทษโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อพรหมพักตร์ เอาผลจันทน์, ดอกจันทน์ สิ่งละส่วน มหาหิงค์, ยางสลัดได, การบูร สิ่งละ ๔ ส่วน พริกหอม ๕ ส่วน ทำเปนจุณเอาน้ำเปลือกมะรุมต้มเปนกระสายบด แล้วจึงเอาใส่กระทะขึ้นตั้งไฟกวนพอปั้นได้ทำแท่งไว้กินตามธาตุหนักเบา ขับโลหิตเน่าร้าย ซึ่งกระทำให้ปวดท้องจุกเสียดนั้นหายสิ้นดีนัก ฯ

ยาชื่อกำลังราชสีห์ เอาผลจันทน์, ดอกจันทน์ กระวาน, กานพลู, เลือดแรด สิ่งละส่วน โกฐสอ, โกฐเขมา, โกฐเชียง, โกฐจุฬาลัมพา, โกฐหัวบัว, เทียนดำ, เทียนแดง, เทียนขาว, เทียนข้าวเปลือก, เทียนตาตั๊กแตน สิ่งละ ๒ ส่วน เจตมูลเพลิง, สะค้าน, ดีปลี, ขิงแห้ง, รากช้าพลู, ดอกพิกุล, ดอกบุนนาค, ดอกสาระภี, เกสรบัวหลวง, ดอกมะลิ, ดอกจำปา, ดอกกระดังงา, ดอกคำ, กฤษณา, กระลำพัก, ชะลูด ขอนดอก, อบเชยเทศ, ชะเอมเทศ, จันทน์แดง, จันทน์ขาว สิ่งละ ๔ ส่วน ฝางเสน ๙ ส่วน ต้มตามวิธีให้กิน บำรุงโลหิตให้งามบริบูรณ์วิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอารากคนทีสอ, รากมะอึก, เปลือกไม้แดง, เปลือกนนทรี, พริกไทย, ขิงแห้ง, ดีปลี, เปล้าน้อย, เปล้าใหญ่ เอาเสมอภาค ต้มตามวิธีให้กินขับโลหิตเน่าร้ายหายสิ้นวิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาสารส้มส่วน ๑, ใบมะกา, แก่นแสมสาร, ฝางเสน, เปลือกนนทรี สิ่งละ ๒๐ ส่วน ต้มตามวิธีให้กินบำรุงโลหิตให้งามทั้งขับโลหิตเน่าร้าย ซึ่งกระทำอาการให้จุกเสียดแน่นเฟ้อ คลื่นเหียน และแก้โลหิตตัวปลิงเกาะ ตามกระดูกสันหลังนั้นหายสิ้นวิเศษนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า หมื่นอินทแพย์ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาต้มและยาแก้ไข้เจลียง ๔ ประการ

เสาหระระเบียงที่ ๑ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวตำรายาอันวิเศษ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคต่าง ๆ สืบกันมา ในที่นี้จะกล่าวแต่วิเศษสรรพคุณ คือคณะสรรพยาอันจะแก้ซึ่งโรคโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาต้มชื่อวรณาธิคุณ แก้ไข้เจลียง ๔ ประการ ให้จับสะบัดร้อนสะท้านหนาว โกฐสอ, โกฐกระดูก, โกฐหัวบัว, จันทน์แดง, จันทน์หอม, สะค้าน, ช้าพลู, มะตูมอ่อน, บอระเพ็ด, หญ้าตีนนก, ลูกผักชี, สมอเทศ, สมอไทย, สมอพิเภก, มะขามป้อม สรรพยาทั้งนี้สิ่งละส่วน ต้มกิน ฯ

ขนาน ๑ ชื่อว่า ยาเขียวจักรนารายณ์ แก้ไข้ตะเลียงให้ร้อน เอาใบพิมเสน, ใบมะตูม, ใบมะระ, ใบสมี, ใบหญ้านาง, จันทน์แดง, จันทน์-หอม, เปราะหอม, ว่านกีบแรด, ว่านร่อนทอง, มหาสดำ, เนระพูสี, มหาละลาย, หัวมหากาฬน้อย, ระย่อม พิษนาศน์ ไคร้เครือ สรรพยาทั้งนี้ สิ่งละส่วน บดละลายน้ำดอกมะลิกิน ฯ

ขนาน ๑ ชื่อว่า เขียวคงคาทิพย์ แก้ไข้ตะเลียงให้ร้อน จันทน์แดง, จันทน์หอม, เถามวกแดง, เถามวกขาว, เปราะหอม, ใบพิมเสน, ใบฝ้ายแดง, ใบผักกระโฉม, ใบมะยม, ใบมะเฟือง, ใบพึกข้าว, ใบระงับ, งาช้าง, นอแรด, เขากวาง สรรพยาทั้งนี้ สิ่งละส่วน บดละลายน้ำซาวข้าวก็ได้ น้ำมะลิก็ได้ ฯ

สรรพยา ๓ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนราชนิทาน ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้พิษดี, เสมหะ, ลม, สันนิบาตให้ตก

ศาลา ๗ เสา ๑๐ แผ่น ๓

สิทธิการิยะ จะกล่าวตำรายา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่างสืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือสรรพยาที่จะกระทำซึ่งพิษไข้ทั้งปวงให้ตก คือพิษดี, พิษเสมหะ, พิษลม, และพิษสันนิบาตเป็นต้น

และพิษอันเศษเป็นที่สุด อันบังเกิดเป็นชาติจลณโรคก็ดีโดยนัยอันกล่าวเป็นคณะยาประจุไว้ดังนี้ ฯ

ยาชื่อสุวรรณธารา เอาเทียนดำ, เทียนแดง, เทียนตาตั๊กแตน, รากหญ้านาง, รากต่อไส้ ไคร้เครือ, ระย่อม, ผลประคำดีควายเผา, สะบ้าใหญ่เผา, ถ่านไม้ทราก สิ่งละส่วน ศีรษะมหากาฬ ๒ ส่วน รงทอง ๓ ส่วน, ยาดำ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ละลายน้ำตรีผลาตามพิกัดต้มแทรกดีเกลือ ตามธาตุหนักเบา ให้กินประจุพิษไข้อันบังเกิดแต่กองปิตตสมุฏฐานตกสิ้นดีนัก ฯ

ยาชื่ออินทรนิมิตร เอาเทียนเยาวภาณี, เทียนขาว, เทียนสัตตบุษย์ รากมะแว้งทั้ง ๒, รากมะกล่ำทั้ง ๒, รากขี้กาแดง สิ่งละส่วน ยาดำ ๓ ส่วน รงทอง ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ละลายน้ำตรีสารตามพิกัด ต้มแทรกดีเกลือตามธาตุหนักเบาให้กินประจุพิษไข้ อันบังเกิดแต่กองเสมหสมุฏฐานนั้นตกสิ้นดีนัก ฯ

ยาชื่อพรหมประสาท เอาโกฐทั้ง ๕, เทียนทั้ง ๕ ตรีกฎุก, รากทนดี สิ่งละส่วน มหาหิงคุ์, ยาดำ, รงทอง, สิ่งละ ๒ ส่วน โกฐน้ำเต้า ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ละลายน้ำส้มมะขามเปียกแทรกดีเกลือตามธาตุหนักเบา ให้กินประจุพิษไว้อันบังเกิดแต่วาตสมุฏฐานนั้นตกสิ้นดีนัก ฯ

ยาชื่อทำลายพนม เอาโกฐทั้ง ๕ จันทน์ทั้ง ๒, แก่นสน, รากหญ้านาง, รากมะอึก, รากขี้กาแดง สิ่งละส่วน ยาดำ ๑๐ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ละลายน้ำสมอแทรกดีเกลือตามธาตุหนักเบาให้กินประจุพิษอันบังเกิดในกองสันนิบาตสมุฏฐานนั้นตกสิ้นดีนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้าพระบำเรอราช ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้สรรพโรคอติสาร

ศาลา ๗ เสา ๑๑ แผ่น ๑

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณพิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้โรคอันเป็นสรรพอติสารโรคนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อผึ้งสมุทร เอาสารส้มส่วน ๑, เกสรบัวหลวง, จันทน์แดง, จันทน์ขาว, ครั่งต้น, ฝางเสน, เปลือกมังคุด, เปลือกขี้อ้าย, เปลือกมะขามขบดินกิน สิ่งละ ๔ ส่วน ใบไผ่สีสุก ๘ ส่วน เอากำมือเข้ากลั้นใจสินหัวสินท้าย แล้วต้มตามวิธีให้กินเพลาเช้าเพลากลางวัน แก้สรรพอติสารทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยาชื่อมหาอุด เอาเบ็ญจกูล สิ่งละส่วน, ครั่งต้น, ชันย้อย, กำยานเหนือ สิ่งละ ๓ ส่วน ผลสีพื้นควาย ๖ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ละลายน้ำเทียนดำ, กานพลูและผลยออ่อนและใบทับทิม ต้มให้กินเพลาเย็นเพลากลางคืน แก้สรรพอติสารทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยาชื่อเขียวสกดธาตุ เอาใบสะเดา, ใบคนทีสอ, ใบขี้กาแดง, ผลประคำดีควาย, ครั่งต้น, กระเทียมราง สิ่งละส่วน กำยานเหนือ ๓ ส่วน,

เปลือกผื่นต้น ๔ ส่วน, แก่นสน ๖ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำละลายน้ำเกลือ เทียนดำ ต้มแทรกพิมเสนกระทือหมกไฟ ให้กินแก้สรรพอติสารทั้งปวงหาย ดีนัก ฯ

ยาชื่อสิทธิจร เอาตรีกฎุก, ว่านน้ำ, ว่านเปราะ, แห้วหมู, แฝกหอม สิ่งละส่วน เปลือกขี้อ้ายหมกทราย, เทียนดำ สิ่งละ ๒ ส่วน กานพลู, เบญกานี, เปลือกมังคุด สิ่งละ ๓ ส่วน รากเทียนต้น, รากทับทิม สิ่งละ ๖ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ละลายน้ำใบชาต้มให้กิน แก้สรรพอติสารและแก้ปวดมวนนั้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อเหลืองปิดสมุทร เอาพริกไทยส่วน ๑, เบญกานี, แก่นสน สิ่งละ ๒ ส่วน ผลกรดต้น ๓ ส่วน, ขมิ้นอ้อย ๖ ส่วน, เปลือกมังคุด ๑๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำเทียนดำกานพลู ต้มกินแก้สรรพอติสารหาย ดีนัก ฯ

สรรพยา ๕ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนพรหมาแพทย์ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้ฝีมีพิษ

จารึกซึ่งรือจากศาลาต่าง ๆ

สิทธิการิยะจะกล่าวด้วยตำรายาวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งโรคอันเป็นจลณะ กล่าวคือวิทราธิโรค เหตุด้วยวาโยโลหิตมังสะทั้ง ๓ นี้ ระคนกันวิปติตั้งเปื่นขอบขึ้น สมมุติว่าผีมีพิษนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาแก้วิทราธิโรค ให้ไปกลั้นใจถากเอาเปลือกมะผ่อทีละเปลือกให้ได้ ๓ เปลือก ๆ ละ ๓ นิ้ว เปลือกแรกลง (อิ) เปลือกที่สองลง (สุ) เปลือกที่สามลง (ติ) แล้วจึงเอาแส้ม้าทะลาย, รากไม้รวก, ยาข้าวเย็นทั้ง ๒ สิ่งละ ๑ ตำลึง ต้มตามวิธีให้กินแก้พิษผีภายในภายนอก ซึ่งกระทำพิษให้คลั่งและสลบไปก็ดี หายวิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาขมิ้นอ้อยส่วน ๓, แป้งข้าวหมาก ๒ ส่วน, ข้าวไหม้ ๔ ส่วน ใบชะมดต้น ๗ ส่วน ทำเปื่นจุณบดด้วยสุราพอกสรรพผีอันมีพิษทั้งปวง ซึ่งกระทำให้คลั่งและสะท้านร้อนสะท้านหนาวนั้น หายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาขมิ้นอ้อย ๗ แว่น, น้ำตาลโตนด ๑ สลึง, ศีรษะบ่านต้น ๑ สลึง ทำเปื่นจุณบดพอกผีอันมีพิษทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาข้าวสุก ๓ ปั้นเผาไฟให้ไหม้, พลูกิน ๗ จีบ เปลือกโปรง ๒ สลึง ใบชะมดต้นเท่ายาทั้งหลาย บดด้วยสุราพอกสรรพผีอันมีพิษและทั้งดูดบุพโพด้วยดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาใบไม้อันเน่าที่อยู่ในน้ำกำมือ ๑ ขมิ้นอ้อย ๗ แว่น, ข้าวเบือสามหยิบ บดให้ละเอียดพอกพ่นก็ได้ แก้สรรพผีทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาใบมะกา ๑๗ ใบ, ข้าวสุกเผาให้ไหม้ ๓ ปั้น, แป้งข้าวหมาก ๓ ลูก, น้ำตาลโตนด ๑ บาท ทำเปื่นจุณเคล้าด้วยสุราพอกแก้พิษผีทั้งปวงหายสิ้นวิเศษนัก ฯ

สรรพยา ๖ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนประสิทธิ์แพทยา ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้ฝีมะเร็ง

เสาพระระเบียงที่ ๒ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคต่าง ๆ กันสืบมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้โรค สมมติว่ามะเร็งนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาแก้สรรพมะเร็ง เอากำมะถันเหลือง ๑ ตำลึง, ขันทองพยาบาท, พระขรรค์ไชยศรี, โหราเท้าสุนัข, ยาข้าวเย็นทั้ง ๒, เปลือกบีป, ผลฝ้ายหีบ สิ่งละ ๕ ตำลึง กะลาตัวผู้ ๓ ซีก ต้มตามวิธีให้กินตามกำลัง แก้มะเร็งเพลิง มะเร็งไร มะเร็งคุด และมะเร็งทั้งปวงหายดีนัก ฯ แล้วจึงแต่งยาโรยสำหรับต่อไป ฯ

ยาโรยแก้มะเร็งทั้งปวง เอาเขม่าเหล็ก ๑ ตำลึง, เอาน้ำมะนาวแช่พอท่วม เอาไว้ให้ได้ ๓ วัน แล้วตากแดดให้แห้ง ทำเป็นจุณโรยแผลมะเร็งทั้งปวงแห้งหายดีนัก ฯ

ยากินแก้สรรพมะเร็ง เอากำมะถันเหลือง, รากกระดังงา สิ่งละ ๒ ตำลึง ๒ บาท โหราเท้าสุนัข, รากไคร้หางนาค, รากขนุนสำมะลอ, กระดูกกระบือเผือก, รากมะขามป้อม, รากหนอนตายหยาก, ยาข้าวเย็นทั้ง ๒ สิ่งละ ๕ ตำลึง น้ำอ้อย ๓ งบ, ดอกจำปา ๓ ดอก, ชามเบญรงค์ใบ ๑ ต้มตาม

วิธีให้กินตามกำลัง แก้มะเร็งทั้งปวงหายดีนัก ฯ แล้วจึงแต่งยาเป่าแผลมะเร็งต่อไป ฯ

ยาเป่ามะเร็ง เอาผิวรากข่อย, เปลือกทราก, เปลือกสะแกแสง, การบูร สิ่งละส่วน กำยาน ๒ ส่วน ทำเป็นจุณพันเป็นบุหรี่จุดไฟสูบแล้วเอาควันเป่าลงที่แผลมะเร็งหายดีนัก ฯ

ยากินแก้มะเร็งทั้งปวง เอาปรอทสุทธิ, ข้าวตอกคั่ว, ก้านสะเดา, ใบพลูแก, เทียนทั้ง ๕ สิ่งละส่วน การบูร ๒ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำร้อนให้กินหนัก ๑ สลึง เช้าเย็น แก้สรรพมะเร็งทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาพริกไทย ๒ บาท, ถ่านไม้ทราก, ยาข้าวเย็นทั้ง ๒ สิ่งละ ๕ ตำลึง ตาไม้ไผ่สีสุก ๕ ตา ต้มตามวิธีให้กินแก้มะเร็งทั้งปวงหายดีนัก ฯ

สรรพยา ๖ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนพินิจโอสถ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้โรคเรื้อน

เสาพระระเบียงที่ ๙ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งโรคกล่าวคือชาติบุพพกรรมกุฏฐโรค สมมติว่าโรคเรื้อนนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาแก้สรรพกุฏฐโรคทั้งปวง เอาหนอนตายหยาก, หางไหลทั้ง ๒, รากโรกทั้ง ๒, รากคุยทั้ง ๒, ตุมกาแดง, ตุมกาขาว, มะดูกต้น, มะดูก

เครือ, ขันทองพยาบาท, รากมะขามป้อม, เจตมูลเพลิง สิ่งละส่วน กำมะถันทั้ง ๒, พริกไทย สิ่งละ ๖ ส่วน ยาข้าวเย็นทั้ง ๒ สิ่งละ ๑ ส่วน เอาสุราครึ่ง ๑ น้ำครึ่ง ๑ เป็นกระสายต้มตามวิธีให้กินแก้กุฏฐโรค อันบังเกิดแก้บุคคลทั้งหลาย สมมติว่าสรรพโรคเรื้อนทั้งปวงนั้นหายดีนัก ฯ

ยาน้ำมันทากุฏฐโรค เอาผลกระเบา, ผลกระเบียน, ผลลำโพงกาสลัก, ผลดีหมีต้น, เลี่ยนทั้งใบทั้งเปลือก, ขอบชนางทั้ง ๒ ทั้งต้นทั้งราก, ใบกรวยป่า, ใบสะแกแสง, ใบมะเกลือ, ใบตานหม่อน, ใบยาสูบ, ขมิ้นอ้อย สิ่งละ ๑ ตำลึง มะพร้าวไฟผล ๑ ทำเป็นจุณแล้วคุลีการเข้าด้วยกันหุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงมาทาสรรพกุฏฐโรค คือโรคเรื้อนทั้งปวงหายดีนักฯ

อนึ่ง เอาใบยาสูบ, เมล็ดชุมเห็ดเทศ, เมล็ดในชุมแสง, เมล็ดในละมุดสีดา, เมล็ดลำโพงแดง, ผลตานขโมย สิ่งละ ๘ บาท รากระย่อม ๑ ตำลึง ๒ บาท ทำเป็นจุณไว้ก่อนแล้วจึงเอากาตายตัว ๑ มาผ่าท้องเสียก่อนแล้วเอายาทั้งนั้นใส่ในตัวกาสุมไฟแกลบให้โชน บดทำแท่งไว้ละลายน้ำสุราทาสรรพโรคเรื้อนทั้งปวงหายดีนัก ฯ

สรรพยาทั้ง ๓ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า หลวงจินดาโอสถ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้ริดสีดวง

เสาพระระเบียงที่ ๔ แผ่นที่ ๑ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่วิเศษสรรพคุณ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้โรค สมมติว่าหฤศโรค คือสรรพริดสีดวงนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อธรณีไหว เอาฝิ่นส่วน ๑, มหาหิงคุ์, ยาดำ, กัญชา, กระวาน, กานพลู สิ่งละ ๔ ส่วน โหราเท้าสุนัข, ผลจันทน์, เทียนดำ, เทียนขาว, ตรีกฏุก, สิ่งละ ๘ ส่วน การบูร, เจตมูลเพลิง สิ่งละ ๑๒ ส่วน รงทองสุทธิ ๒๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำผึ้งรวงให้กินหนัก ๑ สลึง แก้ริดสีดวงหืด ไอ ทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยาชื่อนาดธิจร เอาโกฐสอ, โกฐเขมา, เทียนขาว, ผลจันทน์ กานพลู สิ่งละส่วน รากทนดี, รากชิงชี่, รากจิงจ้อ, เปลือกทองหลางใบมน, เปลือกมะรุม, เปลือกกุ่มทั้ง ๒, บุกลอ, กลอย, อุตพิต, กรีกฏุก, กระเทียม, มะตูมอ่อน, แห้วหมู, กัญชา สิ่งละ ๒ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำผึ้งให้กินหนัก ๑ สลึง แก้โรคริดสีดวงผอมเหลือง บริโภคอาหารเผ็ดร้อนมิได้นั้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อสิทธิจร เอาโกฐสอ, โกฐเขมา, โกฐหัวบัว, เทียนดำ, เทียนขาว, ผลจันทน์, กระวาน, กระพลู, ขิงแห้ง, ดีปลี, สมอไทย, สมอเทศ, สมอพิเภก, มะขามป้อม, ผลพิลังกาสา, แก่นแสมทั้ง ๒, รากส้มกุ้ง, สะค้าน สิ่งละส่วน กัญชา ๒ ส่วน หอยขมเผา, เบี้ยจั่นเผา สิ่งละ ๕ ส่วน พริกไทย ๓๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำผึ้งให้กินหนัก ๑ สลึง แก้ริดสีดวง หืด ไอ มองคร่อ หายดีนัก ฯ

ยาชื่อบุพประสิทธิ เอาผลสลอดสุทธิ, กรุงเขมา, ดีปลี, เจตมูลเพลิง สิ่งละส่วน บุกรอ, กลอย, บอระเพ็ด, มะตูมอ่อน, ขิงแห้ง, ผล

พิลังกาสา, แห้วหมู, สะค้าน สิ่งละ ๒ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำผึ้งให้กิน หนัก ๑ สลึง แก้ริดสีดวงเมล็ดริดสีดวงยอดในลำไส้เปื่อยหายวิเศษนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนศรีโอสถ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้ริดสีดวงในปาก

เสาพระระเบียงที่ ๕ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งโรคอันเป็นชาติหฤศโรหินีโรค กล่าวคือสรรพริดสีดวงอันบังเกิดขึ้นในโอฏฐโรค คือปากเปื่อยแตกร้าวลำลาบ และให้แสบร้อนเป็นกำลังนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชำระอากาศ เอาเปลือกหว้า, เปลือกขี้อาย, หามกราย, รากมะกล่ำเครือ, ยาข้าวเย็นใต้, ก้านตาลโตนด, รากลำเจียก, เกลือสินเธาว์ เอาเสมอภาค ต้มตามวิธีให้อมบ้วน ๒–๓ เวลา แก้ปากเปื่อยแตกร้าวนั้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อมหาประสาน เอาพิมเสน, น้ำประสานทองสุทธิ, เกลือธาร สิ่งละส่วน เมล็ดมะกอกเผา, ผลประคำดีควายเผา, หวายตะคาเผา, ผักส้มป่อยปิ้ง, เนระพูสี, โกฐหัวบัว, เบญกานี, ไส้ในหมากดิบ สิ่งละ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ละลายน้ำปูนใส กวาดแก้โอฏฐโรคคือปากลำลาบเปื่อยแตกร้าว กระทำให้แสบร้อนมีพิษนั้นหายวิเศษนัก ฯ

ยาชื่อจักรเพ็ชร เอาพิมเสน, การบูร, เกลือสินเธาว์ สิ่งละส่วน กระวาน, กานพลู, ดีปลี, ขิง, ไพล, อุตพิต, รากช้าพลู, รากส้มกุ้งน้อย, รากมะเขือขื่น, รากมะแว้งทั้ง ๒, รากมะกล่ำเครือ, ชะเอมเทศ, ใบกระวาน, เมล็ดในมะนาว สิ่งละ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ละลายน้ำส้มมะขามเปียกแทรกเกลือกวาด แก้เมล็ดยอกบังเกิดในโอฏฐโรคหายวิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาเบญกานี, เนระพูสี, กระถินแดง, เปลือกสันพร้านางแอ เอาเสมอภาค ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ละลายน้ำเปลือกหมากสงทาสมานปากแก้แสบร้อนเปื่อยเน่านั้นหายดีนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า หมื่นทรพิศพิมาน ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้จักษุโรคคือต้อ

เสาพระระเบียงที่ ๗ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้จักษุโรคสมมติว่าต้อนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อสรรพคุณวุฒิ เอาพิมเสน, ดินถนำสุทธิ, บัลลังก์ศิลาสุทธิ, โกฐทั้ง ๕, กระวาน, ตรีกฎุก, ตรีผลา, รากกระพังโหม, รากหญ้านาง, รากช้าเกลือ, กระชาย, ไพล, หอม, กระเทียม, ขมิ้นอ้อย, ศีรษะหญ้าชันกาด, ดีงูเหลือม, ดีจระเข้, ดีเต่า เอาเสมอภาค ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำมะนาวทำแท่งไว้ฝนทาจักษุแก้สรรพต้อทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยาชื่อเกลื่อนธรณี เอาพิมเสนส่วน ๑, รากอัญชันทั้ง ๒, รากขี้เหล็ก, รากขี้กาแดง, รากขัดมอน สิ่งละ ๒ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ฝนด้วยน้ำมะนาวทาจักษุแก้ต้อหมอกให้เกลื่อนจากกองจักษุหายดีนัก ฯ

ยาชื่อเพื่องสมุทร เอาดีจระเข้ สารส้ม สิ่งละส่วน ดินถนำสุทธิ ๒ ส่วน ใบทองหลางใบมน ๓ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ฝนด้วยน้ำมะนาวทาจักษุแผ้วต้อหมอกให้เกลื่อนไปหายดีนัก ฯ

ยาชื่ออินทประธาน เอาพิมเสน, ดินถนำสุทธิ, พริกล่อน, ขิงสด สิ่งละส่วน ใบผักเค็ด, ใบฆ้อนกลอง สิ่งละ ๒ ส่วน ทำเป็นจุณเอาดีแช่น้ำมะนาวเป็นกระสายบดทำแท่งไว้ ฝนด้วยน้ำมะนาวทาจักษุ แก้ไม้ลัดจักษุกระทำให้จักษุให้ช้ำให้แดง แก้ริดสีดวงขึ้นจักษุ แก้ต้อหมอกดวงนั้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อมหาอาวุธ เอาพิมเสนเกล็ด, ดอกจันทน์, กระวาน, โกฐสอ, โกฐเขมา, เทียนสัตตบุษย์, ตานยา, ขิงสด, ขมิ้นอ้อย, ดีจระเข้, ดีตะพาบน้ำ สิ่งละส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ฝนใส่จักษุแก้ริดสีดวงขึ้นจักษุและสรรพโรคต้อทั้งปวงหายดีนัก ฯ

สรรพยา ๕ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนราชเนตร ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้จักษุโรคคือต้อ

เสาพระระเบียงที่ ๙ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะกล่าวแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้สรรพจักษุโรค สมมุติว่าต้อทั้งปวงนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่ออินทโชติ เอาชะมดสด, ตุกต่ำน้ำทอง สิ่งละส่วน ฝิ่นสุทธิ, เบี้ยผู้เผา, สังข์เผา, อุตพิด, ดีปลี, สิ่งละ ๒ ส่วน ดีงูเหลือม, ศิลายอน, กำยาน สิ่งละ ๓ ส่วน พิมเสน, ดินถนำ, บัลลังก์ศิลา, ครั่งดุ้น, เปลือกมะขามขบ, สีเสียดเทศ, ผลจันทน์เทศ, แก่นจันทน์ทั้ง ๒, แก่นสน, แก่นซ้องแมว, แก่นขี้เหล็ก, รากหญ้านาง, รากขัดมอน, รากตานหม่อน, แห้วหมู, ผลมะผ่อ สิ่งละ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณแล้วบดด้วยน้ำมะงั่ว ทำแท่งไว้ฝนใส่จักษุแก้สรรพต้อทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยาชื่อรัตนะโรต เอาเบี้ยผู้เผา, ดีปลี, สิ่งละ ๒ ส่วน ศิลายอน ๓ ส่วน, พิมเสน, ดินถนำ, บัลลังก์ศิลา, แก่นสมอไทย, แก่นซ้องแมว, แก่นขี้เหล็ก, รากกำจาย สิ่งละ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ฝนใส่จักษุแก้ต้อหมอกและแก้ตาช้ำทั้งปวงก็ดี หายสิ้นวิเศษนัก ฯ

ยาชื่อสุวรรณไตรลาศ เอาชาดหรคุณจีนส่วน ๑, บัลลังก์ศิลา, เมล็ดในมะผ่อ, เปลือกมะขามขบ, แก่นจันทน์แดง, แก่นซ้องแมว, พิมเสน สิ่งละ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณแทรกทองทำเปลวพอควร บดด้วยน้ำดอกไม้เทศ ทำแท่งไว้ ฝนใส่จักษุแก้สรรพโรคต้อทั้งปวง ซึ่งกระทำให้ปวดเคือง และลืมจักษุมิขึ้นนั้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อแผ้วอากาศ เอาชะมดส่วน ๑, ดีปลี, พริกไทย สิ่งละ ๔ ส่วน ขิงแห้ง ๘ ส่วน, ดินถนำ, ขมิ้นอ้อย, ไพล สิ่งละ ๑๖ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ฝนด้วยน้ำท่าใส่จักษุแก้สรรพต้อทั้งปวงและแก้จักษุช้ำแดงเป็นสายโลหิต และแก้หมอกมัวคลุ้มจักษุมิได้เห็นอันใด หายสิ้นดีนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนาน ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนทิพยเนตร ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้จักษุโรคคือต้อ

เสาพระระเบียงที่ ๑๐ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้สรรพจักษุโรค สมมุติว่าต้อนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ชื่อว่าทิพยจักษุ เอาตุกต่ำ, ผลจันทน์เทศ, เทียนสัตตบุษย์, ตรีกฎุก, กะทือ, ไพล, ขมิ้นอ้อย, กระเทียม สิ่งละส่วน พิมเสน, เปลือกหอยขมสุทธิ สิ่งละ ๒ ส่วน ดินถนำสุทธิ ๓ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำมะนาวติดในขันสัมฤทธิ์ รมควันเทียนให้ดำดีแล้วทำแท่งตากในร่มกว่าจะแห้ง ฝนด้วยน้ำท่าก็ได้น้ำมะนาวก็ได้ ใส่จักษุแก้จักษุแฉะ แก้ริดสีดวงให้คันจักษุ แก้ขนจักษุหล่นและแก้จักษุฟาง แก้ต้อแดนต้อด้วง ต้อหมอก ต้อเนื้อและต้อสายนั้นหายสิ้นทุกประการดีนัก ฯ

ยาชื่อรัตนจักษุ เอาพิมเสน, การบูร, ลูกจันทน์, สารส้ม, น้ำประสารทอง, ตรีกฎุก, ดินประสิวขาว, โกฐสอจีน เอาเสมอภาค ทำเป็นจุณ เอาน้ำกานพลูต้มเป็นกระสายทำแท่งไว้ ฝนด้วยน้ำทาจักษุ แก้จักษุแดงเป็นสายโลหิต แก้น้ำจักษุตกนักนั้นหายสิ้นวิเศษดีนัก ฯ

ยาชื่อมหาอุดมใหญ่ เอาชะมด, พิมเสน, การบูร, แก่นจันทน์เทศ, อำพัน, ผลจันทน์เทศ, เทียนขาว, ลิ้นทะเล, เบี้ยผู้สุทธิ, รากผักคราด, รากผักโหมหิน, รากชะบา, ผลจิกนา, ผลประคำดีควาย สิ่งละส่วน ดินถนำสุทธิ ๒ ส่วน ทำเป็นจุณเอาผลสรรพพิษ, ใบสะแก ตำกรองเอาแต่น้ำ เป็นกระสาย บดทำแท่งไว้ฝนด้วยน้ำทาใส่จักษุแก้สรรพต้อทั้งปวงอันบังเกิดใน ๓ ฤดูนั้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อหอมน้ำแก้ว เอาชะมดเชียง, พิมเสนเกล็ด, กฤษณา, กระลำพัก, ขอนดอก, จันทน์แดง, จันทน์ขาว, ขันทน์ชะมด, โกฐสอ, ขมิ้นอ้อยแห้ง, สังข์สุทธิ สิ่งละส่วน ดินถนำสุทธิ ๒ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยเปลือกทองหลางใบมนทำแท่งไว้ บดด้วยน้ำท่าใส่จักษุแก้สรรพต้อกระทำพิษให้ปวดเคืองต่าง ๆ นั้นหายดีนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า หมื่นอินทเนตร ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้จักษุโรคคือต้อ

พระเสาระเบียงที่ ๑๐ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้สรรพจักษุโรค สมมุติว่าต้อต่าง ๆ นั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อเทวจักษุ เอาพิมเสน, พริกล่อน, ขิงแก้ง, กระเทียม, ขมิ้น-อ้อย, ไพล, สิ่งละส่วน ยอดมะกอก, ยอดมะตูม, สิ่งละ ๒ ส่วน ดินถนำสุทธิ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำมะนาวทำแท่งไว้ฝนใส่จักษุ แก้ต้อเนื้อ ต้อสาย และแก้จักษุแดงเป็นสายโลหิตต่าง ๆ แก้ไม้ลัดจักษุ ให้จักษุช้ำ แก้ยอดริดสีดวงขึ้นในจักษุก็หายดีนัก ฯ

ยาชื่ออินทจักษุ เอาพริกล่อน, ขิงสด, กะทือ, ไพล, กระเทียม, ใบผักเค็ด, ใบบึบ สิ่งละส่วน ดินถนำสุทธิ ๕ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำมะนาวทำแท่งไว้ ฝนด้วยน้ำมะนาวป้ายจักษุ แก้ริดสีดวงลมขึ้นจักษุ ให้จักษุเปียก แก้น้ำจักษุตกหายสิ้นดีนัก ฯ

ยาชื่อเทพจักษุ เอาพิมเสน, พริกล่อน, สมอไทย, สมอพิเภก, ตุกต่ำน้ำเงินสุทธิ, สังข์สุทธิ, บัลลังก์ศิลาสุทธิ สิ่งละส่วน ดินถนำสุทธิ ๒ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำนมแพะ ทำแท่งตากไว้ในร่มกว่าจะแห้ง ฝนด้วยน้ำท่าป้ายจักษุ แก้สรรพต้อต่าง ๆ ทั้ง ๓ ฤดูนั้นหายวิเศษนัก ฯ

ยาชื่อสังขรัศมี เอาชะมดสด, พิมเสน สิ่งละส่วน ลิ้นทะเลแช่น้ำมะนาวไว้ยังรุ่งแล้วเอาล้างเสีย จึงเอามาแช่น้ำท่าไว้แต่เช้าถึงเที่ยง แล้วเอาตากให้แห้ง ๓ ส่วน, รากช้าแป้น, ดินถนำสุทธิ, สังข์สุทธิ สิ่งละ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ฝนป้ายจักษุแก้สรรพต้อให้ปวดเคืองต่าง ๆ แก้ผีดาษขึ้นจักษุก็ได้ หายวิเศษนัก ฯ

ยาชื่อแผ้วนัยนา เอาพิมเสนส่วน ๑, ใบผักเค็ด, หอม, ขิง, กลีบบัวหลวง, ลิ้นทะเล, ดินถนำสุทธิ สิ่งละ ๘ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำมะนาวฝนใส่แผ้วจักษุวิเศษนัก ฯ

สรรพยา ๕ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนราชเนตร ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้จักษุโรคคือต้อ

เสาพระระเบียงที่ ๑๑ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าด้วยสรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาซึ่งจะแก้จักษุโรคสมมติว่าต้อต่าง ๆ นั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อแดงวัดสุธา เอาชะมดเชียง, พิมเสน, ฝิ่นดิบ, ผลจันทน์เทศ, อบเชยเทศ, กฤษณา สิ่งละส่วน จันทน์ทั้ง ๒ สิ่งละ ๒ ส่วน ขอนดอก, ครั่งดุ้น, เปลือกมะขามขบ, เปลือกมะไฟ สิ่งละ ๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำดอกมะลิ ทำแท่งตากไว้ในร่มกว่าจะแห้ง ฝนป้ายจักษุให้ปวดเคือง แผ้วหมอกมัวให้สว่างสมานจักษุแตกร้าว เบื่อยเน่าทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยาชื่อมหาสุขุม เอาขมิ้นอ้อย, กะทือ, ไพล สิ่งละส่วน พริกล่อน, ขิงแห้ง สิ่งละ ๒ ส่วน ดินถนำ ใบผักเค็ด สิ่งละ ๑๖ ส่วน ใบบีป ๓๖ ส่วน ทำเป็นจุลบดด้วยน้ำมะนาว ทำแท่งตากไว้ในร่มกว่าจะแห้ง ฝนจักษุชำระต้อสายโลหิตในดวงจักษุขาว แก้น้ำจักษุตกและแก้ริดสีดวงให้คันจักษุ และจะแก้สรรพต้อทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ยาชื่อมหาอุดม เอาเทียนดำ, เทียนขาว, เทียนสัตตบุษย์, ดอกจันทน์, ลิ้นทะเล, ผลปราย, ผลมะขามป้อม, แก่นจันทน์เทศ, แก่นสน

เหนือ, ดอกชะลูด สิ่งละส่วน ชะมดเชียง, พิมเสน สิ่งละ ๒ ส่วน ดีฟาน, ดีจระเข้, ดีแพะ สิ่งละ ๓ ส่วน ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำเถาตำลึงทำแท่งไว้ ฝนด้วยน้ำค้างป้ายจักษุแผ้วจักษุ แก้หมอกมัวให้สว่าง แก้ริดสีดวงจักษุแฉะและแก้สรรพต้อทั้งปวงหายวิเศษนัก ฯ

ยาชื่อสุริยาทิจร เอาผลจันทร์ ส่วน ๑, ดอกขจร ๒ ส่วน ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ฝนด้วยน้ำท่าป้ายจักษุเป็นยาชูผิวจักษุและเจริญซึ่งน้ำเลี้ยงจักษุให้บริบูรณ์วิเศษนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนประสาทนัยนา ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้โรคอันเป็นสาธารณชาติวาโย

เสาพระระเบียงที่ ๔ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพาที่จะแก้ซึ่งโรคอันเป็นสาธารณชาติวาโยนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อมหากำลังสิงหรัตนโชติ เอาผลสลอดสุทธิ, มหาหิงคุ์, เทียนดำ, ขิงแห้ง, เกลือสินเธาว์, สิ่งละส่วน ผลพิลังกาสา ๒ ส่วน, ผลสมอไทย ๖ ส่วน, แก่นพรม ๘ ส่วน, ดีปลี ๙ ส่วน, ว่านน้ำ, เจตมูลเพลิง, รากช้าพลู, พริกไทย สิ่งละ ๑๐ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้ง แล้วจึงเอาใส่หวดนึ่งให้สุก เอายางสลัดได้สดเคล้าเข้ากับยาพอปั้นได้ ทำเม็ดเท่าเม็ด

ถั่วเขียวให้กินตามกำลัง กินเมล็ด ๑ ลง ๒ ครั้ง จะให้กินกี่ครั้งก็ทวียาขึ้นไปตามสมควรแก่โรคแก้ริดสีดวง หืด ไอและสรรพลมทั้งปวงดีนัก ถ้ากินได้ ๒ เดือนมีกำลังมาก ถ้ากิน ๓ เดือนมีปัญญามาก ถ้าได้กิน ๔ เดือนรูปงาม ถ้ากินได้ ๕–๖ เดือนเสียงเพราะ ถ้ากินได้ ๗–๘–๙ เดือนมีอายุยืนได้ ๒๐๐ ปี เป็นมหาวิเศษนัก ฯ ท่านตีค่าไว้ ๑๐๐ ชั่งทอง ตามอาจารย์กล่าวมาแพทย์ทั้งหลายพึงรู้ ฯ

ยาชื่อเทพสังหาร เอาสมุลแว้ง ๑, การบูร, ปูนผง, เบี้ยผู้เผา, พริกไทย, ขิงแห้ง สิ่งละ ๔ ส่วน ดีปลี ๕ ส่วน, ผักแพวแดง ๖ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้ง น้ำขิง น้ำกระเทียม ให้กินหนัก ๑ สลึง แก้สรรพลมทั้งปวง และแก้ลมอันมีพิษ คือลมราชยักษ์ ลมมหาสดมภ์ และลมตะคริวกระทำให้ร้อนแต่เท้าตลอดศีรษะนั้นหายดีนัก ฯ

ยาชื่อสุวรรณปราสาท เอายาดำ, มหาหิงค์, ตรีกฎุก, สิ่งละ ๔ ส่วน กระเทียม, เกลือสินเธาว์ สิ่งละ ๖ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้ง น้ำมะกรูด, น้ำมะนาว คุลีการกันเข้าให้กินหนัก ๑ สลึง แก้สรรพลมทั้งปวง และแก้จุกเสียดก็หายวิเศษนัก ฯ

สรรพยา ๓ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า หมื่นเวชาแพทย์ยา ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้ลมขึ้นเบื้องสูง

เสาพระระเบียงที่ ๖ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งโรคสรรพลมทั้งปวงอันกำเริบพัดขึ้นเบื้องบนนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาแก้ลมขึ้นสูง เอายาดำ, กัญชา, อุตพิด, ดองดึง สิ่งละ ๔ ส่วน กระเทียม ๖ ส่วน ว่านน้ำ, ชะเอมเทศ โกฐน้ำเต้า, ฏฐพุงปลา, มหาหิงคุ์ สิ่งละ ๘ ส่วน ว่านเปราะ, ผลผักชี สิ่งละ ๑๒ ส่วน ขิงแห้ง, แก่นเสมทะเล, รากส้มกุ้ง, สะค้าน สิ่งละ ๑๖ ส่วน พริกไทย, เปลือกกันเกรา สิ่งละ ๒๔ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้งรวงให้กินหนัก ๑ สลึง แก้ลมขึ้นสูงหายดีนัก ฯ

อนึ่ง เอาการบูร ๔ ส่วน, กระเทียม, ขิงแห้ง, ดีปลี, ขมิ้นอ้อย, ไพล, ว่านน้ำ สิ่งละ ๘ ส่วน เง่าหญ้าชันกาด, แห้วหมู สิ่งละ ๑๖ ส่วน บอระเพ็ด ๒๔ ส่วน, ใบมะตูม, ใบคนทีสอ, ใบสะเดา, พริกไทย สิ่งละ ๑๖ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้งให้กินหนัก ๑ สลึง แก้วาโยอันกำเริบกล้าขึ้นเบื้องบนนั้นหายดีนัก ฯ

อนึ่ง เอาโกฐสอ, โกฐเขมา, มหาหิงคุ์ สิ่งละ ๔ ส่วน การบูร, กานพลู, ดอกจันทน์, พิลังกาสา, กัญชา สิ่งละ ๖ ส่วน โกฐหัวบัว, สมอเทศ, กระลำพัก, จันทน์ชะมด, พริกหอม, ดีปลี สิ่งละ ๘ ส่วน กระวาน, สมอไทย, ผลจันทน์ สิ่งละ ๑๐ ส่วน กฤษณา, ขิงแห้ง สิ่งละ ๑๒ ส่วน พริกไทย ๔๐ ส่วน ทำเป็นจุณละลายน้ำผึ้งให้กินหนัก ๑ สลึง แก้อุทธังคมาวาตกล้า กระทำให้คลุ้มคลั่ง และแก้ลมอันให้มือเท้าตายและเป็นเหน็บชา และแก้สรรพลมใหญ่ทั้งปวงอันบังเกิดในกองธาตุนั้นหายวิเศษนัก ฯ

สรรพยา ๓ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า หลวงทิพย์รักษา ทูนเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้กล่อนทั้งปวง

เสา ๒ ศาลา ๖

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายาคือวิเศษสรรพคุณสำเร็จอันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งโรคอันเป็นชาติโรค กล่าวคือโรคสรรพกล่อนทั้งปวงนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาแก้สรรพกล่อนทั้งปวง เอาใบมะตูม ๑, ใบสะเดา ๒, ใบคนทีสอ ๓, ว่านน้ำ ๔, บอระเพ็ด ๕, ขมิ้นอ้อย ๖, พริกไทย ๗ ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้งให้กิน ๑ สลึง แก้สรรพกล่อนทั้งปวง ซึ่งกระทำให้จุกเสียดให้อาเจียนคลื่นเหียน และให้เมื่อยขบกระทำตัวให้เหลือง จักษุเหลือง และน้ำมูตรเหลือง ให้ถ่วงเหน่าเป็นกำลังนั้นหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาแก่นแสมทะเล, แก่นขี้เหล็ก, แก่นพญามือเหล็ก, แก่นปูน, หอยขมเผา, หอยแครงเผา, สารส้ม สิ่งละส่วน ดินประสิวขาว, ว่านน้ำ, ผิวมะกรูด สิ่งละ ๒ ส่วน มหาหิงคุ์, ดีปลี สิ่งละ ๓ ส่วน กระเทียม ๔ ส่วน หัศคุณสุทธิ ๖ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำมะกรูดก็ได้ น้ำส้มซ่าก็ได้ ให้กินหนัก ๑ สลึง แก้กล่อนซึ่งกระทำให้ผูกเป็นพรรดึก และแก้สรรพกล่อนทั้งปวงหายดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาเทียนทั้ง ๕, ผลจันทน์ ดอกจันทน์, ดีปลี, เปล้าทั้ง ๒, รากประคำดีควาย, รากประคำไก่, รากมะขามป้อม, รากหนาด, รากจิงจ้อ, รากคนทีสอ, รากคนทีเขมา, รากมะตูม, รากตูมกาเครือ, รากตูมแดง, รากตูมกาขาว, รากพิษนาศน์, รากไคร้เครือ, หัวปรง, เอาเสมอภาคต้มตามวิธีให้กิน แก้สรรพโรคกล่อนทั้งปวงซึ่งกล่าวมาแล้วนั้นหายสิ้นดีนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาโกฐทั้ง ๕, เทียนทั้ง ๕, ผักแพวแดง, ดองดึง, ว่านน้ำ, แก่นแสมทะเล สิ่งละส่วน ดีปลี, มหาหิงคุ์ สิ่งละ ๒ พริกไทย ๑๘ ส่วน ทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้งให้กินหนัก ๑ สลึง แก้สรรรพโรคกล่อน ทั้ง ๕ ประการหายสิ้นดีนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนราชแพทย์ ทูลเกล้า ทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้หืด

เสาพระระเบียงที่ ๘ แผ่น ๒ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งโรคอันเป็นชาติกล่าวคือ สรรพโรคหืดนั้นโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อประสะเกลือ เอาน้ำผึ้ง, น้ำบวบขม, น้ำรากหญ้าคา, น้ำกะทือ, น้ำสลัดได, น้ำบอระเพ็ด, น้ำเกลือ เอาเสมอภาค ใส่กะทะลงกวนให้จนปั้นได้ ให้กินหนัก ๑ สลึง แก้สรรพโรคหืดซึ่งกระทำให้หอบหายใจดังครอก ๆ แก้ไอและโรคเกิดในกองเสมหะสมุฏฐานนั้น หายสิ้นวิเศษดีนัก ฯ

ยาชื่อประสะน้ำมะนาว เอาผักส้มป่อย, รากส้มกุ้งทั้ง ๒, กระเทียม, พริกไทย, ดีปลี, ขิงแห้ง, ดินประสิวขาว, สารส้ม เอาเสมอภาค ทำเป็นจุณ แล้วจึงเอาน้ำมะนาวใส่ลงให้ท่วมยาทั้งนั้น จึงเอาขึ้นตั้งไฟกวน

ให้บั้นได้ กินหนัก ๖ สลึง แก้สรรพโรคหืดทั้งปวงซึ่งกระทำอาการให้หอบให้จับ แก้ไอและโรคอันบังเกิดแต่กองเสมหสมุฏฐานนั้นหายสิ้นวิเศษนัก ฯ

ขนาน ๑ เอาน้ำลูกมะแว้งต้น, น้ำลูกมะแว้งเครือ, น้ำลูกมะเขือขื่น, น้ำสลัดได, น้ำมะงั่ว, น้ำมะนาว เอาเสมอภาค แล้วจึงเอาใส่ในขันสัมฤทธิ์ เอาขึ้นตั้งไฟแกลบให้งวด แล้วจึงให้กินถ้วยน้ำนม ๑ แก้สรรพโรคหืดทั้งปวงซึ่งกระทำอาการให้หอบให้ไอให้จับให้หายใจดัง และแก้สรรพโรคอันเกิดแต่กองเสมหสมุฏฐานหายดีนัก

ขนาน ๑ เอารากมะแว้งทั้ง ๒, รากมะเขือขื่น, ราชพฤกษ์ทั้ง ๕, มะเกลือทั้ง ๕, รากหวายขม, รากหวายลิง, รากไม้รวก, เทียนดำ เอาเสมอภาค ดองด้วยน้ำตาลสดกินแก้สรรพโรคหืดหายดีนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนสุทธิพรหมา ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้เสียงแห้งแหบเครือ

เสาพระระเบียงที่ ๖ บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยคัมภีร์ยา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งสรรพโรคอันบังเกิดแต่ฤดูธาตุสมุฏฐานวิบัติให้จลณะเป็นไป กล่าวคือเสียงแห้งแหบเครือ ระคนด้วยอชิณภายนอกให้เกิดโดยนัยดังนี้ ฯ

ยาชื่อฆ้องไชย เอาน้ำตาลกรวด. น้ำตาลทราย, น้ำตาลโตนด, น้ำผึ้ง, น้ำอ้อย, น้ำเกลือ, สิ่งละส่วน น้ำขิง, น้ำใบเถาคัน, สิ่งละ ๒ ส่วน

น้ำมะขามเปียก ๔ ส่วน แล้วเอาใส่กะทะทองแดงตั้งไฟรุมไปให้ข้นจนปั้นได้ ให้ทาลิ้นกินไปเนือง ๆ แก้เสียงแหบแก้เสมหะเหนียวให้จามดีนัก ฯ

ยาชื่อพิณทิพย์ เอาน้ำส้มซ่า น้ำส้มสลุง, น้ำส้มอาแจ. น้ำส้มเกลี้ยง สิ่งละส่วน น้ำกล้อยน้ำ, น้ำอ้อย สิ่งละ ๒ ส่วน น้ำตาลกรวด ๓ ส่วน เกลือพอควร คุลีการกันเข้าใส่ขวดไว้ให้ดื่มกินเนือง ๆ แก้เสียงแหบแห้งเครือ และแก้ให้คอชุ่มชื่น ให้เสียงแจ่มออกดีนัก ฯ

ยาชื่อบรรเลงพิณ เอาน้ำมะกรูด, น้ำมะนาว, น้ำมะงั่ว, น้ำส้มซ่า, น้ำเกลือสินเธาว์ สิ่งละถ้วย น้ำส้มป่อย ๒ ถ้วย คุลีการกันเข้าตั้งไฟเคี่ยวให้ข้น แล้วจึงเอาเมล็ดในมะเขือขื่น ๑ ตำลึง ทำเป็นจุณใส่ลงในน้ำส้มที่เคี่ยวนั้นกวนไปให้ปั้นได้ ให้กินหนัก ๑ สลึง แก้เสียงแหบตามฤดู อันบังเกิดในกองธาตุจลณะนั้นและแก้ให้เสียงเป็นกังวาล เกิดกระแสเสียงให้น้ำนวลกลมกล่อมวิเศษนัก ฯ

ยาชื่อกรตทิพย์ เอาส้มกุ้งทั้ง ๒, รากมะแว้งทั้ง ๒ สิ่งละส่วน ผักส้มป่อย ๒ ส่วน ต้มตามวิธีเอาไว้ให้เย็น ใส่พล้อนัดชำระเสมหะให้นาสิกโล่งตลอดลำคอ และให้เสียงนั้นใหญ่พุ่มพวงวิเศษนัก ฯ

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า พระบำเรอราช ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาน้ำมันแก้กระดูกแตก เดาะ หัก ช้น

เสาพระระเบียงที่ ๕ แผ่นที่ ๑ ด้านใต้บริเวณพระเจดีย์

สิทธิการิยะ จะกล่าวด้วยตำรายา คือวิเศษสรรพคุณสำเร็จ อันอาจารย์เจ้าในก่อนประมวลไว้ให้แก้สรรพโรคทั้งปวงต่าง ๆ สืบกันมา ฯ

ในที่นี้จะว่าแต่สรรพคุณวิเศษ คือคณะสรรพยาวิธีน้ำมันที่จะแก้ซึ่งโรค คือสรรพอัฐิแตก หัก เดาะ ซ้น นั้น โดยนัยดังนี้ ฯ

ในวิธีเมื่อจะกระทำนั้น ให้เสกข้าวเปลือกข้าวสารโดยพระคาถาดังนี้ (สพฺเพเทวาปีสาเจว ฯลฯ สพฺเพ ยกฺขา ปลายนฺติ) ให้เสก ๓ คาบ ฯ เมื่อจะปลายนั้น ให้ขับไล่รังควานด้วยพระคาถาอันนี้ (คจฺฉอมฺมฺหิ โอกาเส ติฏฺฐาหิ) แล้วจึงน้ำมันดิบมาเสกด้วยพระคาถา พระโมคคัลลานะดังนี้ (เถโรวโมคฺคลฺลาโน อนฺตรธายิตฺวา ภูมิยํสุขุมํ จรมานูนนคเร โจรทายโก อนุโลมขนฺติ อิทฺธิวิคโต) ให้เสก ๓ คาบ แล้วจึงเหลาซี่เฝือกให้ควรแก่ที่เจ็บ ให้ถักด้าย ๓ แห่ง แล้วเอาตอกเส้น ๑ วัดแขนขาข้างดีนั้นเป็นอย่างไว้ แล้วจึงทำมงคลดอก ๑ น้ำขัน ๑ เสกด้วยโองการพระเจ้า ๓ คาบ แล้วจึงเอาน้ำมนต์น้ำมันให้กิน ให้ทา มงคลนั้นให้สวมใส่ศรีษะลงไว้ แล้วจึงชักแขนชักขาออกมาให้เท่าอย่างที่วัดไว้นั้น จึงเก็บเอากระดูกโซมน้ำมันด้วยมนต์ตระนี้ (โอมข้อต่อข้อ โอมกระดูกต่อกระดูก โอมเอ็นต่อเอ็น โอมเนื้อต่อเนื้อ โอมหนังต่อหนัง ประสิทธิสวาหายะ) ให้บริกรรมเก็บกระดูกกรีดดูไปกว่ากระดูกเรียบดี แล้วจึงโซมน้ำมันห่อเฝือกเถิด จึงเอาด้ายดิบรัดเฝือกไว้ ๓ เปลาะ ๆ แรกเสกด้วย พุทธรตนํ เปลาะ ๒ ธมฺมรตนํ เปลาะ ๓ สงฺฆรตนํ ถ้าและคลั่งไปก็ดีให้ปัดแสลงลงด้วยโองการมหาชนูไชย และโองการพระอิศวร แล้วโซมน้ำมันไปถึง ๓ วัน จึงขยายเฝือกออกดูแล้วทำยาประคบลมให้เดินเอาใบพลับพลึง ใบกุ่ยช่าย, เถาวัลย์เปรียง, ผิวส้มโอขาว ทำเป็นลูกประคบตั้งไฟประคบด้วยสุรา แล้วจึงห่อเฝือกเข้าไว้อย่างเก่า โซมน้ำมันไปให้ได้ ๗ วัน จึงแก้เฝือกทีเดียว แล้วโซมน้ำมันไปให้ได้ ๗ วัน จึงแก้เฝือกทีเดียวแล้วโซมน้ำมันเอ็นอ่อนต่อไปกว่าจะหายวิเศษนัก ฯ

สรรพยาวิธีน้ำมันต่อกระดูกนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า หมื่นมหาประ-สารนอกราชการ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้ว ฯ

ยาแก้พิษงู ตะขาบ แมงป่อง คางคก เห็ดเมา

ศาลา ๗ เสา ๔ แผ่น ๔

สิทธิการิยะ จะกล่าวคณะวิเศษสรรพคุณ อาจารย์ในก่อนประมวลเป็นบุญ ให้แพทย์มีทุนแก้โรคนานา ในที่นี้เล่า จะกล่าวสำเนา คือคณะสรรพยา เป็นหมวดหมู่ เป็นท้องตำรา สืบ ๆ กันมาที่จะแก้พิษงู ตายนับอาจารย์ ให้ไว้เป็นทาน ตูดหมาตูดหมู สองสิ่งนี้นา บดทาพิษงู ให้แพทย์พึงรู้ ดีนักพลันหาย ผักบุ้งผักเบี้ย ทุ้งเทงยาเสีย เอาเกลือเป็นกระสาย บดให้ละเอียด เอาน้ำมูตรละลาย กินเถิดพลันหาย อย่าได้คิดถวิล แก้พิษแมลงภู่ อีกทั้งพิษงู ดีนักเสร็จสิ้น กินแก้เห็ดเมา เอาตัวผึ้งดิน เพียงคออย่างกิน ใจเลยพลันหาย ฯ

อีกอนึ่งเล่า ท่านให้ตัดเอา บอนเผาข้างปลาย ให้ต้นเป็นฉี่จี่ปากแผลหาย ค้างคกข่วนกาย หายบัดเดี๋ยวใจเปลือกผลน้อยหน่า ฝนด้วยสุราทางูหายไว้ ตำแยตัวผู้ พึงรู้จำใจ แก้พิษงูได้ ดุจกันแลนา ฯ

เถาศรีษะลิง พิษงูดีจริง แก้มานักหนา น้ำมูตรเป็นกระสายละลายกับยา สูบเจือสุรา ดื่มกินลองดู ยานี้ดีนัก สรรพคุณประจักษ์ ยิ่งยาทุกหมู่แก้พิษสัตว์ขบ ตนตายไม่รู้ เป็นต้นพิษงู หายประจักษ์แก่ตา ตะขาบแมลงป่อง ขบปวดครางร้อง เสียวทั่วกายา เถามวกดีจริง ยวดยิ่งนักหนา ฝนกับน้ำมันงา ทาพิษหายไป ฯ

แมงลักกับเหล้า ตะขาบขบเข้า ฝนทาทันใด พิษแผลหายพลัน ไม่ทันอึดใจ อาจารย์ว่าไว้อย่าได้โสกา ฯ

อนึ่งเล่าไซร้ แต่ก่อนผูกไว้ ให้เป็นปฤษณา เอาดวงนัยเนตร์ พญานาคา ทั้งเล็บครุฑทา คิดเอาจงดี ประกอบกันเข้า บดละลายเหล้า ทาหายทันที แก้พิษงูขบ สลบถึงชีวี อาจารย์ว่าดี ให้ไว้เป็นทาน ฯ

อนึ่งต้นข้าวต้ม ฝูงชนชื่นชม ทำตราดกวาดลาน แก้พิษประเสริฐ ให้สิ้นทุกประการ พิษงูสาธารณ์เกลื่อนกายหายไป ฯ

ขนานหนึ่งเล่า อาจารย์ให้เอา ขี้กล้องพริกไทยดีตะพาบน้ำ ละลายเหล้าใส่ แก้พิษงูได้ในทันใดคลาย ฯ

ยานี้ของข้าพระพุทธเจ้า หมื่นปราบนาคา ทูลเกล้า ฯ ถวายให้ไว้เป็นทาน กุลบุตรสืบสายขออย่าให้อันตราย กว่าสิ้นศาสนา ฯ

สรรพคุณยา

ฝาผนังศาลา ๗ โรงเรียน

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยนัยหนึ่งใหม่ ว่าด้วยสรรพคุณอันมีคุณแก่สัตว์ทั้งหลาย ๆ ตามลำดับกันโดยนัยสังเขปไว้ดังนี้ ฯ

ลำดับนี้จะกล่าวคุณแห่งผลสมอ ๗ ประการนั้นก่อนเป็นปฐม คือ

สมอ ๑ ชื่อวิทย ผล ๒ เหลี่ยม มีรสเย็นดังพั้ก รู้แก้สรรพพิษทั้งปวง ฯ

สมอ ๑ ชื่อโรหินี ผลกลม มีรสอันเปรี้ยวหวานระคนกัน รู้แก้เสมหะอันแค่น ๆ

สมอ ๑ ชื่อบุตรนา ผล ๓ เหลี่ยม มีรสอันฝาด รู้แก้บิดมูกเลือด ฯ

สมอ ๑ ชื่ออมุตา ผล ๓ เหลี่ยม แต่เมล็ดนั้นเล็ก มีรสอันหวานเย็น รู้แก้ไข้คลั่งและบ้าดีเดือด ฯ

สมอ ๑ ชื่อมุตกี ผล ๕ เหลี่ยม มีรสอันเปรี้ยวร้อน รู้แก้ลมอันแน่นอยู่ในนาภีและทรวงอก ฯ

สมอ ๑ ชื่อสัพยา ผล ๖ เหลี่ยม มีรสอันขมร้อน รู้แก้โลหิตโดยรอบคอบในอุทร ฯ

สมอ ๑ ชื่อวิลันดา ผล ๗ เหลี่ยม เหลืองดังสีทอง มีรสอันหวาน ขม ฝาด รู้แก้จตุธาติและตรีสมุฏฐาน มีคุณเป็นมหันตคุณยิ่งนัก

อนึ่งอันว่าสมอป่าผลใหญ่นั้น รู้แก้โรคลมระส่ำระสายในอุทรและแก้บิด ดอกรู้แก้ลมอันล้นอยู่ในโสตกระพี้รู้แก้ไข้อันบวม แก่นรู้แก้โลหิตและแก้คอดุจหนามบ้ว รากรู้แก้เสมหะ ฯ

อนึ่งผลมะขามป้อมอ่อนนั้น มีรสเปรี้ยวหวานระคนกัน รู้แก้ให้ผิวมังสะบริบูรณ์ และกระทำให้เสียงเพราะ รู้แก้พรรดึกแก้พยาธิ์ในกองเสมหะ ฯ

อนึ่งผลมะขามป้อมแก่นั้น มีรส ขม เผ็ด ฝาด เปรี้ยวระคนดันรู้ห้ามเสียซึ่งลมและไข้อันพิเศษ ฯ

อนึ่งผลพิเภกอ่อนนั้น มีรสอันเปรี้ยว รู้สังหารเสียซึ่งลมและไข้อันพิเศษ ฯ

อนึ่งผลสมอพิเภกแก่นั้น มีรสอันฝาด แก้โรคอันบังเกิดแก่จักษุ รู้แก้ธาตุกำเริบและไข้จับ รู้บำรุงธาตุและแก้ริดสีดวง เมล็ดนั้นรู้แก้บิดทั้งปวง ใบนั้นรู้แก้บาดแผลอันประกอบไปด้วยพยาธิ์ ดอกนั้นรู้แก้โรคอัน

บังเกิดแต่จักษุ เปลือกนั้นรู้แก้ทางปัสสาวะ แก่นนั้นรู้แก้ริดสีดวงพลวก รากนั้นรู้แก้โลหิตอันกระทำให้ร้อนดังอาจารย์กล่าวไว้ดังนี้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗ โรงเรียน

ปุนะจะปะรัง ลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่ อันอาจารย์ท่านกล่าวไว้ในก่อนสืบกันมาว่ายังมีพระดาบส ๖ พระองค์ ฯ

องค์ ๑ ชื่อพระฤาษีบัพพตัง กระทำบริโภคซึ่งผลดีปลี อาจระงับเสียได้ซึ่งอชิณโรค ฯ

องค์ ๑ ชื่อพระฤาษีอธา กระทำบริโภคซึ่งรากช้าพลู อาจระงับเสียได้ซึ่งเมื่อยขบ ฯ

องค์ ๑ ชื่อพระฤาษีบุพพเทวตา กระทำบริโภคซึ่งเถาสะค้าอาจระงับเสียได้ซึ่งเสมหะและวาโย ฯ

องค์ ๑ ชื่อพระฤาษีบุพพรต กระทบบริโภคซึ่งเจตมูลเพลิง อาจระงับเสียได้ซึ่งโรคอันให้หนาวและเย็น ฯ

องค์ ๑ ชื่อพระฤาษีมหิทธกรร กระทำบริโภคซึ่งขิงแห้ง อาจระงับเสียได้ซึ่งตรีโทษ ฯ

องค์ ๑ ชื่อพระฤาษีมุธาธร เธอพระองค์นี้เป็นผู้ประมวลสรรพยาเข้าด้วยกัน จึงได้ชื่อว่าเบญจกูลเสมอภาค และยาเบญจกูลนี้ ถ้าบุคคลผู้ใดบริโภคแล้ว อาจระงับเสียได้ซึ่งโรคอันบังเกิดแต่เกษา เป็นต้น และมัตถเกมัตถลุงคังเป็นที่สุด และบำรุงธาตุทั้ง ๔ ให้บริบูรณ์

อนึ่งสรรพคุณแห่งพริกไทยนั้น ใบรู้แก้ลมอันตั้งมั่นไว้แห่งธาตุ เมล็ดนั้นรู้แก้ลมอัณฑพฤกษ์และลมมุตตฆาต รู้ดับเสียซึ่งเสมหะอันฟุ้งซ่าน

บำรุงธาตุให้เป็นปกติ รู้แก้สรรพลมในทรวง ดอกนั้นรู้แก้จักษุแดงดุจโลหิต เครือนั้นรู้แก้อติสารโรค รู้แก้เสมหะอันขังอยู่ ฯ

อนึ่งสรรพคุณแห่งตรีผลานั้น กล่าวคือ สมอพิเภก, สมอไทย, มะขามป้อมทั้ง ๓ นี้ระคนกันเข้าได้ชื่อว่า ตรีผลา ถ้าผู้ใดได้บริโภคอาจระงับเสียซึ่งโรคอันบังเกิดแต่ดี รู้แก้ซึ่งเสมหะและลมในกองธาตุกองระดู กองอายุสมุฏฐานนั้น ฯ

อนึ่งสรรพคุณแห่งตรีกฏุกนุน กล่าวคือ พริกไทย, ขิงแห้ง, ดีปลีทั้ง ๓ นี้ระคนกันเข้าได้ชื่อว่าตรีกฏุก ถ้าบุคคลผู้ใดได้บริโภคอาจระงับได้ซึ่งลม รู้แก้ดีและเสมหะในกองธาตุ ระดู อายุสมุฏฐานนั้น ฯ

อนึ่งสรรพคุณตรีสารนั้น กล่าวคือ เจตมูล, สะค้าน, ช้าพลู ทั้ง ๓ นี้ระคนกันเข้าจึงจัดได้ชื่อว่าตรีสาร ถ้าผู้ใดได้บริโภคอาจระงับเสียได้ซึ่งเสมหะ รู้แก้ดีและลมในกองธาตุระดูอายุสมุฏฐานนั้นดุจกล่าวมาดังนี้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยนัยหนึ่งใหม่ ว่าด้วยลักษณะตรีผลา, ตรีกฏุก, ตรีสาร และเบญจกูลซึ่งกล่าวมาแล้วแต่หลัง แต่เบญจกูลนั้นจัดแบ่งเป็น ๔ ประการ อภิญญาณเบญจกูล, มหาพิกัติเบญจกูล, โสฬสเบญจกูล, ทศเบญจกูล, และตรีผลา, ตรีกฏุก, ตรีสาร ดังกล่าวมานี้ยังไปบ่มิได้สำเร็จ ตามนัยอธิบายแห่งอาจารย์ท่านกล่าวไว้ มีอยู่ในคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัยผูก ๒ ว่าด้วยมหาพิกัตินูนโดยวิตถาร ในที่นี้ว่าไว้ให้พอพึงแจ้ง ลำดับนี้จะกล่าวแต่สรรพคุณซึ่งจะแก้โรคต่าง ๆ นั้นสืบต่อไป ตามอธิบายแห่งอาจารย์ ในก่อนท่านกล่าวไว้โดยสังเขป ฯ

อนึ่งคุณแห่งขิงแห้งนั้น มีรสอันหวานร้อน รู้แก้พรรดึก แก้ไข้จับ แก้นอนมิหลับ แก้ลมพานไส้ แก้ลมแน่นในทรวง และลมเสียดแทงคลื่นเหียน ฯ

อนึ่งสรรพคุณแห่งขิงสดนั้น มีรสหวานร้อนเผ็ด เง่ารู้บำรุงให้จำเริญอากาศธาตุ ดอกรู้แก้โรคอันเกิดแต่กองหทัย ใบรู้แก้กำเดาให้บริบูรณ์ ต้นรู้สกดลมลงไปสู่คูถทวารเบื้องต่ำ รากรู้แก้ให้เสียงเพราะ และรู้จำเริญอาหาร ฯ

จะกล่าวคุณแห่งดีปลีก มีรสเผ็ดและขม รากนั้นรู้แก้พิษอัมพฤกษ์ พิษอัมพาต พิษปั่ตคาด ต้นนั้นรู้บำรุงเสมหะ ใบนั้นรู้แก้เส้นสุมนา เส้นอัศฎากาศ เถานั้นรู้แก้อัณฑพฤกษ์ และมุตฆาต ดอกนั้นรู้แก้วีสติปั่ถวี ฯ

จะกล่าวคุณแห่งช้าพลู รากนั้นรู้แก้อุระเสมหะ ฉนั้นรู้แก้สอเสมหะ ใบนั้นรู้แก้เสมหะให้งวด ฯ

จะกล่าวคุณแห่งสะค้าน เถานั้นรู้จักแก้ลมอันบังเกิดในกองธาตุและกองสมุฏฐาน ใบรู้แก้ลมในกองเสมหะโลหิต ผลรู้แก้ลมอันบังเกิดแต่ทรวงอก รากรู้แก้ไข้อันประกอบไปด้วยหืด ดอกรู้ทำลายซึ่งลมอันมีพิษคือพิษอัมพฤกษ์ และปั่ตคาดอันเกิดแต่กองพรรดึก ฯ

จะกล่าวคุณแห่งเจตมูลเพลิงแดง รากรู้แก้จตุกาลเตโชให้บริบูรณ์ ดอกรู้แก้พัทธปิตตสมุฏฐานใบรู้แก้อพัทธปิตตสมุฏฐาน ต้นรู้แก้โลหิตอันเกิดแก่กองกำเดา ฯ

จะกล่าวคุณเจตมูลเพลิงขาว รากรู้กระจายซึ่งวาโยโลหิตอันมีพิษ ใบรู้แก้วาโยในกองเสมหะดอกรู้แก้จักษุโรค ดังอาจารย์กล่าวไว้ ฯ

ศาลา ๓ เสา ๑๕

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่ว่าด้วยคุณแห่งสรรพโกฐทั้งหลายอันมีคุณต่าง ๆ กันดังนี้ คืออันว่าคุณแห่งโกฐสอนั้น แก้ไข้จับและหืดไอ ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐเขมานั้น รู้แก้โรคในปากในคอ และแก้หอบให้เสียดแทงข้างทั้ง ๒ ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐหัวบัวนั้น รู้แก้ลมในกองริดสีดวง และกระจายสรรพลมทั้งปวง ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐพุงปลานั้น รู้แก้ไข้ในกองอติสารและอุจจาระธาตุและแก้พิษอันกระทำให้ร้อนเบิ่นกำลัง ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐน้ำเต้านั้น รู้แก้ซึ่งพิษอันกระทำให้ธาตุมั่นและอุจจาระบั้สสาวะให้บริบูรณ์ ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐกักกรานั้น รู้แก้ลมอันกระทำให้คลื่นให้เหียนและแก้ดี รู้แก้ริดสีดวงอันงอกในทวารทั้งเก้า ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐกะลิ้งนั้น รู้แก้โรคในปากในคออันประกอบไปด้วยกิมิชาติเบียนบอน รู้แก้ไข้ในทางบั้สสาวะให้สะดวก และแก้พิษงู พิษตะขาบ พิษแมลงบ่อง รู้แก้ลมอันกระทำให้พะอืดพะอมในอุทร และแก้คลื่นเหียนสมมติว่าลมพานไส้ รู้แก้ริดสีดวงทวาร แก้โลหิตอันกระทำให้เย็นและรู้กระจายเสียซึ่งลมผูกและตั้งมั่นอยู่ ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐเชียงนั้น รู้แก้ไข้ ให้สะอึก ให้ไอ ให้เสียดแทงสองราวท้อง ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐจุฬาลัมพานั้น รู้แก้ไข้เจลียงและแก้ผื่นพลึงขึ้นทั้งตัว เป็นเยื่อเสมหะและแก้ไอ ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐกระดูกนั้น รู้แก้ลมในกองเสมหะสมุฏฐาน ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐก้านพร้าวนั้น แก้ไข้จับอันประกอบไปด้วยสะอึก และแก้เสมหะแก้หอบ ฯ

อันว่าคุณแห่งโกฐจุฬารสนั้น รู้กระจายเสียซึ่งบุพโพอันผูกเป็นก้อน รู้ฆ่าเสียซึ่งแม่พยาธิ์ อันบังเกิดแต่ไส้ด้วนไส้ลามและอุปทม รู้ขับโลหิตอันเน่าให้ตก และรู้แก้รัตบิตตะโรค รู้สังหารเสียซึ่งโลหิตอันบังเกิดแต่กองบิตตสมุฏฐาน รู้กระจายเสียซึ่งสารพัดพิษทั้งปวง กล่าวสังเขปสรรพคุณแห่งโกฐ ๑๒ ประการ สิ้นแต่เพียงนี้ อาจารย์สำแดงไว้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่ ว่าด้วยคุณแห่งสรรพคุณเทียนทั้งหลาย อันมีคุณต่าง ๆ กันดังนี้ ฯ

๑. จะกล่าวคุณแห่งเทียนดำนั้น รู้แก้ลมอันบังเกิดแต่กองสมุฏฐาน รู้ทำลายเสียซึ่งเสมหะ อันผูกเป็นก้อนอยู่ในอุทร และรู้แก้โลหิตให้บริบูรณ์ฯ

๒. จะกล่าวคุณแห่งเทียนแดงนั้น รู้แก้ซึ่งเสมหะ ลม, ดี, ระคนกัน จัดได้ชื่อว่าสันนิบาต รู้แก้ลมอันเสียดแทงในลำไส้ และลมคลื่นเหียน ฯ

๓. จะกล่าวคุณแห่งเทียนขาวนั้น รู้แก้ลมและดี รู้ทำลายเสียซึ่งเสมหะอันผูก รู้แก้นิ่วและมุตกิด ฯ

๔. จะกล่าวคุณแห่งเทียนตาตั๊กแตนนั้น รู้แก้ธาตุอภิญญาณ รู้ทำลายเสียซึ่งเสมหะ ซึ่งโลหิต ซึ่งกำเดาอันพิการนั้นให้บริบูรณ์ ฯ

๕. จะกล่าวคุณแห่งเทียนแกลบนั้น รู้แก้เสมหะและตัวพยาธิ์ รู้กระจายเสียซึ่งพรรดึกอันผูก ฯ

๖. จะกล่าวคุณแห่งเทียนเยาวภาณีนั้น รู้แก้เสมหะและกระจายรู้กระจายเสียซึ่งลมอันลั่นอยู่ในอุทร และลมอันให้เหียนให้จุกอก ร้อแก้ลมอันบ่วนปวดอยู่รอบคอบโดยสะดือ ฯ

๗. จะกล่าวคุณแห่งเทียนข้าวเปลือกนั้น รู้ทำลายเสียซึ่งลมอันระคนกับเสมหะ แก้ลมในกองอำมพฤกษ์และสุมนา รู้แก้ลมสัตถกวาตอันจับให้ระส่ำระสาย รู้แก้ลมอันบังเกิดแต่กองบิตตสมุฏฐานกระทำให้คลั่ง ฯ

๘. จะกล่าวคุณแห่งเทียนตากบนั้น รู้แก้อสุรินธัญญธาตุ รู้ทำลายเสียซึ่งกองสมุฏฐานอันกำเริบ อันหย่อน อันพิการ ตามในมหาพิกัดท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัยนั้น ฯ

๙. จะกล่าวคุณแห่งเทียนหลอดนั้น รู้แก้บิตตสมุฏฐานกำเริบและรู้แก้กำเดาให้บริบูรณ์ รู้บำรุงผิวพรรณให้สดชื่น ฯ

๑๐. จะกล่าวคุณแห่งเทียนสัตตบุษย์นั้น รู้แก้ลมในครรภ์รักษา รู้แก้พิษอันระส่ำระสาย รู้แก้ไข้อันให้หอบและสะอึก ฯ

๑๑. จะกล่าวคุณแห่งเทียนขมนั้น รู้แก้พัทธบิตตโรค คือดีล้น ดีซึม ดีรั่ว ดีพลุ่ง และรู้แก้ลมในบาทจิต บำรุงซึ่งหทัยและสัตถกวาด กล่าวสังเขปคุณเทียน ๑๑ ประการ ตามอาจารย์สำแดงไว้ในก่อน ฯ

ฝาผนังศาลา ๗

ปุนะจะปะรัง ลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่ อันมีคุณต่าง ๆ ดังนี้ ฯ

จะกล่าวคุณแห่งกานพลูนั้น รู้กระจายเสียซึ่งเสมหะอันค่น รู้แก้เสมหะอันบังเกิดในกองโลหิตและดี รู้แก้รัตปิตโรคแก้หืด รู้กระทำให้อาหารงวด ๆ

จะกล่าวคุณแห่งผลจันทน์นั้น รู้แก้ลมอันบังเกิดในกองเสมหะอันผูก รู้ทำลายซึ่งลมอันผูกคูถทวารไว้ให้มั่น รู้กระทำให้อาหารเก่าใหม่นั้นแค่นเข้า ฯ

จะกล่าวคุณแห่งกระวานนั้น ใบ รู้แก้วาโยให้เดินลงเบื้องต่ำและแก้ไข้อันง่วงเหงา แก้เสมหะผลนั้น รู้กระจายเสียซึ่งเสมหะ โลหิต วาโย ดอกนั้น รู้แก้โรคอันบังเกิดในจักษุอันเน่า เปลือกนั้นรู้แก้ไข้อันเป็นอชิณโรคและอชิณธาตุ กระพี้นั้น รู้จักตั้งซึ่งโลหิตทั้งปวง แก่นนั้น รู้จักกระจายเสียซึ่งพิษทั้งปวง รากนั้น รู้สังหารเสียซึ่งโลหิตอันเน่าเป็นก้อนอยู่ในอุทรนั้นให้ตก ฯ

จะกล่าวแห่งคุณเร่วน้อยนั้น ต้นรู้แก้ไข้อันบังเกิดแต่ดี ใบรู้แก้ไข้ปัสสาวะเดินสะดวก ดอกรู้แก้ไข้อันเป็นผื่นขึ้นทั้งตัว ผลนั้นรู้แก้ไข้ริดสีดวงไอและหืดและเสมหะ และรู้แก้พิษอันบังเกิดในกองมุตกิด มุตฆาต รากนั้นรู้แก้หืด ฯ

จะกล่าวคุณแห่งเร่วใหญ่นั้น ผลรู้แก้ไข้เสมหะอันบังเกิดแต่ดี รู้แก้ริดสีดวงงอกทวารทั้ง ๙ ต้นรู้แก้คลื่นเหียน ใบรู้แก้ทุรวสา ๑๒ ดอกรู้แก้พิษอันเมล็ดพรึงไปดังผด รากรู้แก้มองคร่อและหืดไอ ฯ

จะกล่าวคุณแห่งอบเชยนั้น รู้แก้ลมอัมพฤกษ์ รู้ปลุกธาตุอันดับให้เจริญขึ้น รู้แก้เสมหะอันบังเกิดขึ้นในกองสันนิบาต ฯ

จะกล่าวคุณแห่งชะเอมไทยนั้น ใบรู้แก้โลหิตให้ตกเสีย ผลรู้แก้เสมหะให้งวด ดอกรู้แก้ดีและโลหิต เครือรู้แก้โรคในคอ แก้รัตบิตต ฯ

จะกล่าวคุณแห่งชะเอมเทศนั้น ใบรู้กระทำให้เสมหะแห้ง และแก้ดี ดอกรู้แก้สรรพพิษผีทั้งปวง ต้นรู้กระจายเสียซึ่งลมอันพัดเบื้องบน รากรู้แก้โลหิตอันให้เน่าในอุทรและแก้ลม รู้จำเริญซึ่งหทัยวาตให้สดชื่น แก้กำเดาให้เดินเป็นปกติ ดังอาจารย์ท่านกล่าวไว้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗ โรงเรียน

บุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่สืบต่อไป อันว่าคุณแห่งท้าวยายม่อมนั้น รู้แก้พิษเสมหะโดนรอบคอบ และสรรพพิษทั้งปวง ฯ

อันว่าคุณแห่งครอบทั้ง ๓ นั้น มีคุณดุจกัน ต้นรู้ตั้งไว้ซึ่งโลหิตและลม ดอกรู้ชำระในลำไส้ให้บริบูรณ์ ใบรู้กระทำให้บุพโพไหลออกมา รากรู้แก้ลมและดีกระทำให้ปกติแห่งธาตุ รู้จำเริญสุคติธาตุ รู้แก้มุตกิด แก้ไอ รู้แก้ไข้ผอมเหลือง รู้จำเริญซึ่งอายุ ฯ

อันว่าคุณแห่งข่าใหญ่นั้น ศีรษะรู้ระงับให้กระจาย รู้แก้ฝก บวม แก้พิษ ต้นรู้แก้บิดอันตกโลหิต ใบรู้ฆ่าตัวพยาธิ์คือกลาก ดอกรู้แก้เกลื้อนใหญ่และน้อย

อันว่าคุณแห่งข่าลิงนั้น ต้นรู้แก้พิษผีดาษ ใบรู้แก้พยาธิ์คือเกลื้อนใหญ่และน้อย ดอกรู้แก้พยาธิในอุทรให้ตก รากรู้แก้พิษผีอันชื่อว่ามารตะ ศีรษะรู้แก้ไขสำหรับบุรุษ ฯ

อันว่าคุณแห่งกระทือนั้น ต้นรู้แก้ไข้อันกระทำให้เบื่ออาหาร ใบรู้แก้โลหิตอยู่ไฟให้ตก ดอกรู้แก้ไข้อันผอมเหลือง รากรู้แก้ไข้อันกระทำให้เย็นศีรษะ รู้ตั้งไว้ซึ่งน้ำนมแห่งสตรีให้บริบูรณ์ขึ้น รู้แก้ปวดมวนในอุทร ฯ

อันว่าคุณแห่งไพลนั้น ต้นรู้แก้ประกอบไปด้วยอุปัทวะ ใบรู้แก้ไข้อันเมื่อยขบ ดอกรู้กระจายเสียซึ่งโลหิตอันบังเกิดแต่ธาตุอภิญญาณ รากรู้แก้โลหิตอันเดินออกทางโอษฐโรคและนาสิกโรค ศีรษะรู้ขับโลหิตอันร้ายให้ตกเสีย ฯ

อันว่าคุณแห่งกระชายนั้น มีรสอันเผ็ดร้อน ขม รู้แก้โรคอันบังเกิดในโอษฐโรคและรู้แก้มุตกิด รู้แก้ลมอันบังเกิดในดวงหทัย ฯ

อันว่าคุณแห่งหอมนั้น ใบมีรสอันหวาน เค็ม เลือก รู้แก้ไข้หวัดและกระจายเสียซึ่งรังไข้อันผูกเป็นเรือน และรู้แก้ไข้อันบังเกิดแต่อชิณ ๔ ประการ ศีรษะนั้นมีรสอันหวาน ร้อน เผ็ด รู้แก้ไข้อันบังเกิดแต่ทรวง รู้กระทำให้เกสาดกงาม ให้มีศรีสรรววรรณะ รู้กระทำให้อาหารงวด รู้แก้ไข้สันนิบาต และไข้อันบังเกิดแต่จักษุ รู้กระทำให้เสมหะตก รู้แก้โอษฐโรคและรู้บำรุงธาตุ ฯ

อันว่าคุณแห่งกระเทียมนั้น ศีรษะรู้แก้เสมหะแก้ลม รู้แก้ซึ่งกลากเกลื้อน ริดสีดวง ใบรู้กระทำให้เสมหะแห้ง และรู้กระจายเสียซึ่งโลหิตและแก้ลมอันปวดมวน ตามอาจารย์กล่าวไว้ดังนี้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยนัยหนึ่งใหม่ต่อไป อันว่าคุณแห่งแก่นสนนั้น มีรสอันขมเผ็ด แก่นนั้นชุ่มไปด้วยน้ำมัน รู้แก้ไข้อันบังเกิดแต่เสมหะ และกระจายเสียซึ่งลม กระพี้นั้นรู้แก้ไข้สันนิบาต ฯ

อันว่าคุณแห่งดอกคำนั้น รู้แก้โรคอันบังเกิดแต่ผิวหนัง รู้แก้อภิญญาณฌรค รู้กระทำให้โลหิตบริบูรณ์งาม

อันว่าคุณแห่งจันทน์ขาวนั้น มีรสอันขมหวาน รู้กระทำให้เบิดบัญญาและราศรี รู้แก้ไข้อันเกิดแต่ตับและรู้แก้กระหายน้ำ ฯ

อันว่าคุณแห่งจันทน์แดงนั้น มีรสอันขมเย็น รู้แก้ไข้อันเกิดแต่ทรวงและดี รู้กระทำให้ชื่นใจ รู้แก้ไข้รัตตบิตตและแก้บาดแผล ฯ

อันว่าคุณแห่งเปราะหอมแดงนั้น ใบรู้แก้เกลื้อนช้าง ดอกรู้แก้โรคอันบังเกิดแต่จักษุ ต้นรู้แก้ลมในอุทรกระทำให้ท้องขึ้นศีรษะรู้แก้บุพโพโลหิตให้ตก รู้แก้ลมอังคาพยบและแก้ตัวเบิ่นผื่น แก้ไอ รู้แก้พิษในทรวง แก้บาดแผล ฯ

อันว่าคุณแห่งเปราะหอมขาวนั้น ใบรู้แก้คุณผีให้ตก ดอกรู้แก้กุมารโรคสะดุ้งร้องไห้ แล้วและเหลือกตาดูหลังคา ต้นรู้แก้โลหิตเน่าให้ตก หัวรู้กระจายเสียซึ่งโลหิตอันประกอบไปด้วยลมอันมีพิษ ฯ

อันว่าคุณใบชะลูดแดงนั้น ใบรู้กระจายเสียซึ่งโลหิต รากรู้บ่ระหารเสียซึ่งอภิญญาณโรค รู้แก้รัตตบิตอันบังเกิดให้เบิ่นเหตุมีดี เบิ่นต้น ฯ

อันว่าคุณแห่งชะลูดขาวนั้น ใบรู้แก้ไข้จับ ผลรู้แก้ไข้อันกำเริบ ดอกรู้แก้ไข้อันหาสติมิได้ รากรู้แก้ลมหทัยวาต รู้แก้เสมหะไข้พิษ ฯ

อันว่าคุณแห่งสมี่นั้น ใบรู้แก้สิวในหน้า รู้แก้ไข้อันบังเกิดแต่ตับ ผลรู้แก้เสมหะให้สำรอกเสีย ดอกรู้แก้โลหิตสตรีอันมีครรภ์ เปลือกรู้แก้แม่พยาธิ์ คือเกลื้อนใหญ่เกลื้อนน้อย ไส้รู้แก้พยาธิให้ออกจากอุทร รากรู้แก้สันนิบาตลงโลหิตสดออกมา ฯ

อันว่าคุณแห่งตีนเป็ดน้ำนั้น ใบรู้ฆ่าเสียซึ่งพยาธิ์คือกลาก ดอกรู้แก้ริดสีดวงทวาร ผลรู้แก้เกสาอันหงอก ดุจอาจารย์กล่าวไว้ดังนี้ ฯ

ฝายนังศาลา ๗

บุ่นะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่สืบต่อไป อันว่าคุณแห่งกุ่มบกนั้น ใบรู้แก้ลม และรู้ฆ่าเสียซึ่งแม่พยาธิ์ กล่าวคือ ตะมอย รู้แก้เกลื้อนอันบังเกิดขึ้นที่หน้า เปลือกรู้แก้ซึ่งนิ่วและลมอันกระทำให้เย็นในอุทร แก่นรู้แก้ริดสีดวงผอมเหลือง รากรู้แก้มานกระษัยเกิดแต่กองลม ฯ

อันว่าคุณแห่งกุ่มน้ำนั้น ใบรู้กระทำให้เสโทสร้านออกมา ดอกรู้แก้เจ็บในลำคอ และรู้แก้ไข้อันกระทำให้หนาวให้ร้อน เปลือกรู้แก้สะอึก แก้ลมให้เรอขึ้นเบื้องบน แก่นรู้แก้ประเมหะมีนิ่วเป็นต้น รากรู้ทำลายเสียซึ่งบุพโพอันผูกเป็นก้อน ฯ

อันว่าคุณคนทีสอขาวนั้น ใบรู้ตั้งบิตตสมุฏฐานให้เป็นปกติ รู้แก้ลมและรู้ฆ่าแม่พยาธิ์ และแก้สาบสางในกาย ดอกรู้แก้ไข้อันบังเกิดแต่ทรวง และรู้แก้พยาธิ์และหืดไอ แก้ไข้ในครรภ์รักษา เปลือกรู้แก้ไข้อันกระทำให้เย็น และแก้คลื่นเหียน ไส้รู้แก้ระดู และรู้ตั้งซึ่งโลหิต รากรู้แก้ไข้อันกระทำให้ร้อน ฯ

อันว่าคุณแห่งคนทีสอดำนั้น เปลือกรู้แก้ไข้ทั้งปวง แก้ริดสีดวง รู้แก้ลมให้กระจาย และฆ่าแม่พยาธิและคชราด รู้บำรุงธาตุให้ปกติ รากรู้กระจายซึ่งลมอันบังเกิดแต่กองเสมหะ รู้แก้เสโทอันแห้งให้ตกออกมา ฯ

อันว่าคุณแห่งรักขาวนั้น มีรสอันจืด ใบรู้แก้ริดสีดวงทวารและคชราด ยางรู้แก้ริดสีดวงในลำไส้ ดอกรู้แก้แม่พยาธิ คือกลากและเกลื้อน

ผลรู้แก้ซึ่งรังแคให้ตก ต้นรู้บำรุงทวารทั้ง ๙ ให้บริบูรณ์ รากรู้แก้มูกเลือดและไข้เหนือ ฯ

อันว่าคุณแห่งหญ้าพันงนั้น ต้นรู้แก้บ้สสาวะอันขัดคั่ง ใบรู้แก้โรคในลำคอขึ้นดุจหนามก้านบัว ดอกรู้แก้เสมหะในอุทร ผลรู้แก้เมล็ดนิ่วให้ตก รากรู้แก้เปราะเมหะ ๒๐ ประการ ฯ

อันว่าคุณแห่งไฟเดือน ๕ นั้น ต้นรู้บำรุงธาตุ และกระทำให้อาหารงวด ใบรู้ฆ่าแม่พยาธิ์ให้ตายคือกลากเกลื้อนเรื้อนกุฏฐังและไส้เดือนในอุทร และรู้กระทำให้โลหิตในอุทรตกเสีย รากรู้ทำลายโลหิตเบื้องบนให้ตก ดุจอาจารย์กล่าวดังนี้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่สืบต่อไป ฯ

อันว่าคุณแห่งกระเม็งนั้น ต้นรู้แก้ลมให้กระจาย รู้แก้โลหิตอันกระทำให้ร้อน ดอกรู้แก้ดีอันพุ้งซ่านให้บริบูรณ์ผลรู้แก้ลมอันเป็นพิษให้ถอย รากรู้แก้ลมวิงเวียนและลมอันบ่วนอยู่ในอุทร ฯ

อันว่าคุณแห่งว่านหางช้างนั้น ต้นรู้แก้คุณอันบุคคลกระทำด้วยหนัง ใบรู้แก้คุณอันบุคคลกระทำด้วยเนื้อ ดอกรู้แก้คุณอันบุคคลกระทำด้วยผม รากรู้แก้คุณอันบุคคลกระทำด้วยกระดูก ฯ

อันว่าคุณแห่งทองหลางใบมนนั้น ใบรู้แก้ลมแก้ริดสีดวง แก้ไส้เดือนในอุทร ดอกรู้แก้โลหิตให้ตกเสีย ผลรู้บำรุงซึ่งดี เปลือกรู้แก้เสมหะวาโย นิ่วให้ตก แก่นรู้แก้พิษผีมาระณะ รากรู้แก้สรรพพิษทั้งปวง ฯ

อันว่าคุณแห่งคัดเค้านั้น ใบรู้แก้โลหิตสร้าน ดอกรู้แก้โลหิตกองกำเดา ผลรู้แก้โลหิตอันเน่าให้ตกเสีย ต้นรู้แก้โลหิตระดูร้อนให้บริบูรณ์ รากรู้แก้รัตตบิ์ตตโรค ฯ

อันว่าคุณแห่งนมพิจิตรนั้น ใบรู้แก้สรรพพิษทั้งปวง มีพิษไข้ เป็นต้น มีพิษลมเป็นที่สุด ดอกรู้แก้ลมอันมีพิษ ผลรู้ทำลายเสียซึ่งบุพโพให้แตกออก รากรู้แก้ลมอันกระทำให้คลื่นเหียน ฯ

อันว่าคุณแห่งกกลังกานั้น ต้นรู้ทำลายเสียซึ่งดีอันผูกไว้ซึ่งพิษ ใบรู้ฆ่าแม่พยาธิทั้งปวง ดอกรู้แก้โอฏฐโรค รากรู้กระทำให้โลหิตในอุทรนั้นตกเสีย ศรีษะรู้จำเริญซึ่งธาตุอภิญญาณและสุรินธัญญาณธาตุ สมุฏฐานพิกัดรู้กระทำให้อาหารงวดรู้แก้เสมหะอันฟุ้งซ่านให้สงบลง ฯ

อันว่าคุณแห่งสะเดานั้น มีรสอันขมฝาดเย็น ใบรู้แก้ให้ระมัดซึ่งอุทร รู้บำรุงเพลิงธาตุ กระทำให้อาหารงวด ดอกรู้แก้พิษโลหิตอันบังเกิดแต่กำเดา รู้แก้ริดสีดวงในลำคอ ให้คันดุจตัวพยาธิไต่อยู่ ผลรู้แก้ลมหฤทัยวาต ลมสัตถกวาต และลมอันเกิดแต่กองบิ์ตตสมุฏฐาน เปลือกรู้แก้บิดมูกเลือด กระพี้รู้แก้ดีและแก้บ้าอันเพ้อคลั่ง แก่นรู้แก้ลมอันคลื่นเหียนอาเจียนและลมอันผูก รากรู้แก้เสมหะอันเป็นสนิมอยู่ภายในอุทร และรู้แก้เสมหะอันติดลำคอให้ตก ตามอาจารย์ท่านกล่าวไว้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗ (โรงเรียน)

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่สืบต่อไป ฯ

อันว่าคุณแห่งพิลังกาสานั้น มีรสอันขมร้อน ใบรู้แก้โรคอันบังเกิดแต่ตับ ดอกรู้แก้โรคอันประกอบไปด้วยแม่พยาธิเป็นต้น ผลรู้แก้ไข้ในกองอติสารโรค ต้นรู้แก้โรคอันเป็นกุฏฐัง รากรู้แก้โรคสำหรับบุรุษ กล่าวคือประเมหะ ฯ

อันว่าคุณแห่งขี้เหล็กนั้น ใบรู้แก้โรคมุตกิตและนิ่ว ดอกรู้แก้โลหิตและแก้นอนมิหลับ เปลือกรู้แก้โรคริดสีดวง กระพี้รู้แก้โลหิตอันกระทำให้ระส่ำระสาย แก่นรู้แก้ลมอันประกอบกระทำให้เย็นเท้าและทั้งกาย และรู้แก้โลหิตอันกระทำให้ระส่ำระสาย แก่นรู้แก้ลมอันประกอบกระทำให้เย็นเท้าและทั้งกาย และรู้แก้โลหิตอันกระทำให้แสบในจักษุทวาร รากรู้แก้ไข้อันกระทำให้หนาว ฯ

อันว่าคุณแห่งชะมดต้นนั้น ใบรู้ฆ่าเสียซึ่งพยาธิคือกลาก ดอกรู้แก้พยาธิคือไส้เดือนในอุทรให้ตก ผลรู้พอกวิทราธิโรคคือพิษฝีให้บุพโพพลันแตก เปลือกรู้ฆ่าเสียซึ่งแมงคาเข้าหู กระพี้รู้แก้เกลื้อนช้าง แก่นรู้ฆ่าเสียซึ่งแม่พยาธิ กล่าวคือเรื้อนใหญ่เรื้อนกลาง เรื้อนน้ำเต้า รากรู้แก้แม่พยาธิอันเกิดตามขุมขน และรากผมห้ามรังแคมิให้บังเกิด ฯ

อันว่าคุณแห่งส้มบ่อยนั้น ต้นรู้แก้น้ำจักษุพิการให้ตั้ง ใบรู้แก้โรคอันบังเกิดแต่จักษุ รู้ชำระในลำไส้ ดอกรู้แก้เส้นเอ็นอันวิปริตต่างๆให้บริบูรณ์ ผลรู้แก้ปากกุมารอันไข้รู้ชำระเสียซึ่งเสมหะเหนียว รากรู้แก้ไข้อันกระทำให้ร้อนและเย็น ฯ

อันว่าคุณแห่งราชพฤกษ์นั้น ใบรู้ฆ่าแม่พยาธิทั้งปวง ดอกรู้แก้บาดแผลอันเรื้อรังมิได้หาย ฝักรู้แก้เสมหะให้ตกและพรรดึก เปลือกรู้แก้เนื้อและหนังให้ตั้งมั่น กระพี้รู้แก้รำมะนาด แก่นรู้แก้แม่ไส้เดือนในอุทรให้ตก รากรู้ฆ่าเสียซึ่งแม่พยาธิคือคชราดนั้นให้ตาย ดุจอาจารย์กล่าวไว้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณ นัยหนึ่งใหม่สืบต่อไป

อันว่าคุณแห่งผลมะตูมแก่นั้น รู้แก้ซึ่งเสมหะและลม รู้บำรุงสุขธาตุให้บังเกิด กระทำให้อัคคนิผลจำเริญขึ้น รู้แก้ให้อาหารในอุทรงวด ฯ

อันว่าคุณแห่งผลมะตูมสุกนั้น รู้แก้ลมอันเสียดในอุทร รู้แก้ซึ่งมูกเลือด บำรุงจตุกาลเตโช รู้กระทำให้อาหารงวด รู้แก้กระหายน้ำ และอนุโลมตามวาโยธาตุ ฯ

อันว่าคุณแห่งผักโหมหินทั้ง ๒ นั้น ต้นรู้แก้ลมอันผูกเป็นก้อน เป็นลมให้เรอไป รู้แก้เสมหะและดี ดอกรู้แก้โลหิตอภิญญาณให้ตั้งอยู่ รากรู้แก้ลมอัณฑพฤกษ์ให้แตก รู้แก้ริดสีดวงงอกทวารและแก้เสมหะ ฯ

อันว่าคุณแห่งรากจิงจ้อนั้น รู้แก้ซึ่งเสมหะ ลมดี และรู้กระทำให้อาหารงวด รู้ประหารเสียซึ่งเตโชอันกล้าให้ถอยลง ฯ

อันว่าคุณแห่งรากตองแตกนั้น มีรสอันจืด รู้แก้โรคอันบังเกิด แต่แม่พยาธิ์ รู้แก้ซึ่งเสมหะและฟกบวม รู้ทำลายเสียซึ่งอุจจาระอันกล้าให้ตก ฯ

อันว่าคุณแห่งทนดีนั้น รู้แก้โรคอันบังเกิดแต่ลมและเสมหะ รู้แก้โรคในกองประเมหะ ๒๐ ให้ถอยรู้ดับเตโชธาตุและกระทำอุจจาระมิให้ผูกเข้าได้ ฯ

อันว่าคุณแห่งหัศคุณไทยนั้น ต้นรู้แก้ลมภายในให้กระจายผลรู้แก้คุณอันกระทำด้วยผมให้ตกเสีย ดอกรู้แก้เสมหะให้ตก รากรู้แก้โลหิตอันระคนด้วยบุพโพให้ตก ใบรู้แก้ซึ่งลมอันเสียดแทงยอกข้อรู้แก้ไข้อันผอมเหลืองและหืดไอ ฯ

อันว่าคุณแห่งหัศคุณเทศนั้น ใบรู้แก้ลมอันผูกเป็นก้อนให้กระจาย ดอกรู้แก้แม่พยาธิทั้งปวง ผลรู้ฆ่าเสียซึ่งพยาธิอันบังเกิดแต่ไส้ด้วนไส้ลาม เปลือกรู้แก้โลหิตในลำคอและลำไส้ให้กระจาย กระพี้และกระดูกนั้น ๆ รู้แก้โลหิตในลำไส้ รากนั้นรู้แก้ริดสีดวง ฯ

อันว่าคุณแห่งสลอดนั้น ใบรู้แก้ตะมอยและแก้ไส้ด้วนไส้ลาม ดอกรู้ฆ่าแม่พยาธิอันบังเกิดแต่กลากและคชราด ผลรู้แก้ลมอัมพฤกษ์ ดับเตโชมิให้จำเริญ เปลือกรู้แก้เสมหะอันค้างอยู่ในอกและลำคอ รากและไส้นั้นรู้แก้โรคเรื้อน ดังอาจารย์กล่าวไว้ ฯ

จารึกซึ่งรื้อจากศาลาต่าง ๆ

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่สืบต่อไป ฯ

อันว่าคุณแห่งผักชีนั้น มีรสดังขม ฝาด หวาน รู้แก้ไข้อันบังเกิดแต่ทรวง รู้จำเริญธาตุอภิญญาณ รู้แก้สะอึกและกระหายน้ำ รู้แก้เหียนแก้โรคอันบังเกิดแต่จักษุ ฯ

อันว่าคุณแห่งขมิ้นชัน รู้แก้ไข้อันบังเกิดแต่ดี รู้ชำระเสียซึ่งโรคอันบังเกิดแต่ผิวหนัง รู้แก้เตโช ธาตุให้ดับ รู้แก้เสมหะ ฝกบวม และบาดแผล ฯ

อันว่าคุณแห่งขมิ้นเครือนั้น ใบรู้แก้โลหิตเน่าให้ตก ดอกรู้แก้บิดและมูกเลือด ต้นรู้กระจายเสียซึ่งลมอันบังเกิดด้วยดี รู้แก้เสมหะและไข้ตรีโทษ รากรู้ขับลมอัณฑพฤกษ์ให้ตก ฯ

อันว่าคุณแห่งดองดึงนั้น รู้แก้โรคเรื้อนและมะเร็งคชราด บาดแผลและรู้สังหารเสียซึ่งลมอันผูก ฯ

อันว่าคุณแห่งมหาหิงค์นั้น รู้แก้พรรดึกอันผูก และแก้ลมเสียดแทง รู้แก้อชิณโรคทั้ง ๔ ประการ รู้กระทำให้อาหารงวด รู้จำเริญธาตุอันเปื่นมลทินให้ผ่องแผ้ว รู้ชำระเสียซึ่งเสมหะและลม ฯ

อันว่าคุณแห่งการบูรนั้น รู้กระทำให้อาหารงวด รู้แก้ลมคูถทวารให้เปิ่ด รู้ทำลายเสียซึ่งเสมหะ ฯ

อันว่าคุณแห่งชะมดนั้น รู้แก้อภิญญาณโรค รู้แก้โลหิตอันกระทำให้ร้อน และรู้แก้โลหิตอันตั้งอยู่โดยรอบคอบในอุทร และแก้โลหิตอันตีขึ้นเบื้องบน รู้ระงับธาตุอันกำเริบ รู้ตั้งซึ่งสี รู้ทำลายเสียซึ่งลม รู้แก้ปวดแสบและหืดไอ ฯ

อันว่าคุณแห่งพิมเสนนั้น รู้แก้ลมอันบังเกิดแต่นาสิก และรู้กระจายเสียซึ่งลมทั้งปวง มีหทัยวาตเปื่นต้น มีสุมนาเปื่นที่สุด อันตั้งอยู่โดยรอบคอบแห่งสมุฏฐาน ฯ

อันว่าคุณแห่งน้ำประสารทองจีนนั้น รู้แก้ริดสีดวงอันบังเกิดแต่นาสิก รู้แก้เสมหะอันผูกอยู่ในอุทร ฯ

อันว่าคุณแห่งน้ำประสานทองเทศนั้น รู้แก้ริดสีดวงอันบังเกิดในลำคอ รู้แก้ไข้อันผอมเหลือง รู้แก้ริดสีดวง ๒ พวก คือบังเกิดในจักษุและทวารหนัก รู้แก้ ฟกบวม รู้แก้ลมอัณฑพฤกษ์ และรู้แก้หืดไอและมองคร่อดุจอาจารย์กล่าวไว้ ฯ

ฝาผนังศาลา ๗ โรงเรียน

ปุนะจะปะรัง ในลำดับนี้จะกล่าวด้วยสรรพคุณนัยหนึ่งใหม่สืบต่อไป ฯ

อันว่าคุณแห่งแตงหนูนั้น ต้นรู้แก้เสมหะให้ตก ใบรู้แก้ไข้จับอันกระทำให้สะท้านหนาว ดอกรู้แก้พิษโลหิตอันเน่าให้ตก ผลรู้แก้ไข้จับสะท้านร้อน รากรู้แก้ขัดปั๋สสาวะ และแก้ลมแก้เสมหะและคชราด ฯ

อันว่าคุณแห่งชิงชี่นั้น ต้นรู้แก้ฟกบวม ดอกรู้แก้โรคมะเร็ง ผลรู้แก้โรคอันบังเกิดในลำคอ รากรู้แก้อุทรโรคและรู้แก้ภายในให้สร้านออกมา ฯ

อันว่าคุณแห่งบอระเพ็ดและชิงช้าชาลีนั้นคุณดุจกัน ต้นรู้แก้พิษผีดาษ และรู้แก้ไข้เหนืออันบังเกิดเพื่อโลหิต รู้แก้ผีกาฬ อันบังเกิดเพื่อผีดาษ รู้แก้ไข้ตรีโทษ รู้กระทำให้เกิดกำลัง รู้กระทำเพลิงธาตุ ให้บริบูรณ์ รู้แก้กระหายน้ำ อันเป็นเพื่อโลหิตและลม รู้แก้สะอึก แก้สมุฏฐานกำเริบ ใบรู้ฆ่าแม่พยาธิคือมะเร็ง ดอกรู้ฆ่าพยาธิในอุทรและในพื่นในหูให้ตก ผลรู้แก้เสมหะอันเป็นพิษ รากรู้แก้โลหิตอันเป็นพิษไข้เหนือสันนิบาต ฯ

อันว่าคุณแห่งบอระเพ็ดพุงช้างนั้น ต้นรู้แก้ลมแน่นในทรวงให้กระจาย ใบรู้บำรุงเพลิงธาตุ ดอกรู้ฆ่าแม่พยาธิอันบังเกิดแต่โรคเรื้อนและกุฏฐัง ผลรู้กระทำให้อาหารงวด หนามรู้แก้โลหิตอันเน่าในอุทรให้ตก ศีรษะแก้เสมหะเบื้องบนให้ปกติ ฯ

อันว่าคุณแห่งผักปอดตัวเมียนั้น ต้นรู้แก้ไข้สตรีอันอยู่ในเรือนเพลิง ใบรู้แก้เหงื่ออันบุคคลเป็นท้องมานให้ตก ดอกรู้แก้ริดสีดวง อันบังเกิดเพื่อโลหิต รากรู้แก้ไข้จับอันกระทำให้ร้อน ฯ

อันว่าคุณแห่งผักปอดตัวผู้นั้น รากรู้แก้โลหิตอันพิการ ใบรู้แก้เสมหะให้ตก ดอกรู้แก้ไข้จับอันกระทำให้หนาว รากรู้แก้ลมและโลหิตให้กระจาย ฯ

อันว่าคุณแห่งพลูแก ต้นรู้ฆ่าแม่พยาธิภายในอันบังเกิดแต่ริดสีดวง ใบรู้ฆ่าแม่พยาธิภายนอกอันเกิดแต่ผิวหนัง ดอกรู้แก้โรคอันบังเกิดแต่จักษุ รากรู้แก้โลหิตอันระคนด้วยวาโยให้ตก และต้น, ใบ, ดอก, ราก ทั้ง ๔ นี้ ระคนกันเข้าต้มให้กิน รู้แก้เรื้อนใหญ่และน้อย รู้แก้มะเร็งคชราด กลาก เกลื้อน หิด สิว อันบังเกิดขึ้นนั้นตามอาจารย์กล่าวไว้ ฯ

น้ำกระสายยาต่าง ๆ

ขอกล่าวน้ำกระสาย ยาทั้งหลายโดยวิตถาร ให้แพทย์ผู้ชำนาญพึงรู้การในคุณยา แก้เชื่อมน้ำดอกไม้ แก้หอบไซร้โดยตำรา ผลดีมหิงสาละลายยากินหายพลัน แก้มัวน้ำจันทน์เทศ อันพิเศษในข้อขัน จำไว้เป็นสำคัญได้รางวัลเพราะคุณยา อนึ่งสวายสวิง ยานี้ยิ่งจำไว้หนา น้ำซาวข้าวละลายยา กินเร็วราหายทันใจ สะบัดหนาวสะท้านร้อน เร่งผันผ่อนตามวิสัย น้ำมูตรก็แก้ได้ ท่านว่าไว้ตามตำรา แก้ไข้ใจกระเส่า น้ำรากบัวดีนักหนา จะหายคลายโรคา ผู้ปรีชาจำใส่ใจ แก้บิดน้ำกระสาย โดยภิปรายอย่างสงสัย กะทือและหัวไพล เอาหมกไฟละลายยาแก้ไข้เคืองลำบาก ไม่รู้อยากโภชนา บอระเพ็ดสะเดาบ่า ผลชีลานั้นดีจริง ต้มขึ้นละลายยา อย่าพักว่าทั้งชายหญิง ผิดสำแดงแถลงจริง อย่าประวิงในคุณยา น้ำต้มเปลือกแคแดง อย่าคลาง-แคลงดีนักหนา ลงท้องต้องตำรา ท่านแก้มาเป็นมากมาย อุมุมพรเปลือก

มะเดื่อ เอาเข้าเจือคงจะหาย แม้ลงนั้นไม่คลาย ท่านทั้งหลายอย่าไว้ใจ ทับทิมเบญจขันธ์ ของสำคัญอย่าสงสัย ต้นรากผลดอกใบต้มเตรียมไว้ละลายยา แก้รากน้ำลูกยอ ท่านพวกหมออย่าสงกา จะหายคลายโรคา ตามตำราอย่าคลางแคลง ใสเสือกน้ำหญ้าฝรั่ง แก้ให้ทันโดยแถลง นิ่งไว้ไข้จะแรง เร่งจัดแจงละลายยา วุ่นวายน้ำลายเหนียว แก้ประเดี๋ยวไม่มุสา เทียนดำล้ำคุณยา เอาห่อผ้าต้มขึ้นพลัน ทรงบาดาลแก้มะอึก โดยจารึกในคำฉันท์ มะกล่ำเครือเจือด้วยกัน รากสะอึกนั้นต้มละลายยา แก้หอบถึงสามชั้น ท่านอย่าพลันดีนักหนา ทองหลางใบมนมา ต้มเอาน้ำโดยจำนง แม้หอบมิเหือดหาย คำดีความโดยประสงค์ เอาผลมะกอกดง เผาไฟจงละลายยา แก้สลบเถามวกแดง บอกให้แจ้งทั้งกฤษณา จันทน์เทศมีราคา ทั้งระย่อมพร้อมด้วยกัน รากหญ้าภคินี ห้าสิ่งนี้ดีขยัน ใส่หม้อต้มด้วยกัน เอาน้ำนั้นละลายยา กระเทียมพริกไทยขิง ล้วนดีจริงไม่มุสา เม็ดมะนาวดังกล่าวมา คั่วให้ไหม้วางทันที อัดอกหายใจขัด เกิดวิบัติให้เสียดสี แก้ไขได้ทันที ยาทั้งนี้ล้วนสำคัญ รากเขียวรากเหลืองจุก อย่าเป็นทุกข์ยาสวรรค์ แก่นสนไม้สักจันทน์ แทรกเข้ากันรากหญ้าคา รากหวายว่านตีนแร้ง หูกระแชงรากฝางนา ทั้งรากมะกอกป่า ต้มละลายยาให้กินพลัน พริกขิงกระเทียมเจ็ด ไม่ว่าเท็จดีขยันแมลงมุมตายซากนั้น เจ็ดตัวมันเหมือนพริกไทย เมล็ดในมะนาวหนึ่ง ท่านอย่าพึงคิดสงสัย เบี้ยผู้สามเบี้ยไซร้ เผาละลายอย่าช้านัก แก้สะอึกใหญ่สองชั้น กินเร็วพลันหายประจักษ์ ขัดเบาแก่นสนสัก สารส้มหนักขึ้นเต็งชั่งให้ได้บาทหนึ่งนา ละลายยาถ้ามิพึ่ง ยอดสับปะรดอันสมหวัง ให้เอาทั้งสามยอดมา ดินประสิวสารส้มใส่ ถ้าแม้ไข้ไม่พึ่งยา แตงโมและแตงกวา รากมะกอกมาผสม แกลบข้าวเหนียวประกอบกัน ขี้เหล็กนั้นใบขึ้นขม เร็วเร่ง

เอาสารส้ม เคยนิยมได้แก้มา ถึงโรคนั้นเสื่อมคลาย ขัดเบาหายปวดนักหนา อาจารย์ท่านกล่าวมา ยานี้ไซร้หายเหมือนกัน ยาข้าวเย็นรากหญ้าคา ใบชา รากสามสิบนั้น ต้มละลายยาพลัน นัยหนึ่งนั้นขัดเบาแดงนา ท่านแพทย์พึงเร่งหา การฝากมะม่วงพรวนมา ต้มขึ้นละลายยา กินอย่าช้าพอสมควร จะหายคลายโรคา ตามตำราท่านสอบสวน ว่าไว้ให้ใคร่ครวญ สิ้นกระบวนในขัดเบา ยาแก้นอนไม่หลับ โดยตำหรับเป็นเถือกเถา ท่านเร่งให้เก็บเอากัญชาเล่าชุมเห็ดไทย กระชากฉุดขุดเอาราก แก้มามากอย่าสงสัย ตรวจน้ำตาลหวานชื่นใจ รำหัดใส่ละลายยา โรคนั้นจะประเทือง รำคาญเคืองในอุราประสิทธิดีนักหนา ไม่แกล้งว่าคงบรรเทา ถ้าไข้อ้าปากมิออก จงเอาเม็ดมะกอกเผาเห็ดกระถินพิมานเอา เปลือกทองหลางชื่อใบมน กาลเม็ดเห็ดไม้แดง อย่าระแวงคิดฉงน น้ำซาวข้าวมาระคน เอาเข้าปนตามตำรา อนึ่งรากขี้กาแดง มีฤทธิ์แรงดีนักหนา พึงฝนละลายยา ช่วยกันหาเร่งให้กินคลั่งมัวใบมะนาว อาจารย์กล่าวโดยถวิล ร้อยแปดต้มให้กิน จะหายสิ้นซึ่งโรคา รากเลือดน้ำไส้พึ้ก ผ้ากรองรักดีนักหนา เผาไฟอย่าได้ช้า เคยรักษามามากมาย เอาน้ำใบกระเม็ง โรคนั้นเกรงไม่รู้หาย หมึกหอมเปลือกมูกไม้สุราละลายระคนกัน อนึ่งเสมหะปะทะขึ้น อกสะอื้นกระเสียวสัน แก้ไขให้สำคัญ อย่าหมิ่นมันทำนอนใจ น้ำปูนที่เรากิน จงเร่งรินเอาที่ใส ดีงูเหลือมแทรกเข้าไว้ เสลดใหญ่จะค่อยคลาย กินอาหารไม่มีรสมีโอสถเคยแก้หาย กินได้ทั้งหญิงชาย ดีมากมายโกฐหัวบัว ชะเอมด้วยช่วยกันต้ม อย่าปรารมภ์มิใช่ชั่ว สักหน่อยจะกินนัว คงเป็นตัวรอดความตาย แก้ทรางขึ้นอกคอ ท่านพ่อหมอเร่งขวนขวาย ดีงูเหลือมละลายเป็นกระสายทรางรับยา อีกทั้งผักเสี้ยนผี ยาทั้งนี้ดีนักหนา อีกน้ำสุวรรณา หนักเฟื้องหนึ่งจึงจะควร แก้ทราง

ขึ้นทรวงอก หายหยิบยกดังลมหวน ใช่จะทำเป็นสำนวน โดยกระบวนในคุณยา แก้ลงท้องอติสาร โดยอาจารย์ท่านกล่าวมา เถามวกทั้งสองรา เอาฝางนามีฤทธิ์แรง เบญกานีเอามาฝน จันทน์เทศปนกับจันทน์แดง เนระพูสีบอกให้แจ้ง เป็นแม่นมั่นหายเร็วรา แม้นโรคไม่เสื่อมหาย จงขวนขวายแสวงหา กระลำพักกฤษณา ขมิ้นชัน หาทั้งลูกจันทน์ อนึ่ง ทรางละอองพระบาท อันร้ายกาจเกิดเข้มข้น ขึ้นดวงทรวงอกนั้น จงช่วยกันประกอบยาการบูรหนักสี่ไพ อย่าสงสัยตามตำรา กานพลูตมแทรกยา ดีสัตว์ป่างูเหลือมละลาย โกฐเชียงเรียงเทียนดำได้เคยทำมามากหลาย ประสารทองของแยบ-คาย บ่นละลายปูนใสพลัน กวาดทรางและละออง ไม่ขัดข้องดีขยันเคยรับมานับพัน ได้รางวัลอยู่ทุกที แก้ไข้อีดำอีแดง อย่าละแวงตามคัมภีร์ ยาเขียวสามเม็ดมี ฝนทันทีกับมูตนา แก้กาลภายนอกใน จับหัวใจและชิวหา ได้ความสุขเวทนา ทั้งหมูหมาชักแข็งแรง เอายาเนาวโกฐ สามเม็ดโสดกำลังแรง ดีงูตัดจัดแจง เร่งแทรกแทรงละลายยา เป็นโรครากเลือดร้าย ไม่เหือดหายทั้งนาสา เบาและหนักทวารา ไหลออกมาน่ากลัวจริง เปลือกมะรุมรากส้มซ่า ดีนักหนาทั้งสองสิ่ง แก้หายทั้งชายหญิง อย่าประวิงต้มละลายยา แก้ไข้วิสัญญี โอสถตรีดีนักหนา ผักคูนและชิงช้า ทั้งใบหญ้าพองวาโยองอาจกวาดทรางได้ ท่านแก้ไขมาอักโข ละลายด้วยอาโป กินภิญโญโรคหายคลาย อนึ่งโสดมีผู้ไข้ มีครรภ์ไซ้จิตระแวง กลัวพิษไข้ออกดำแดง กำเริบแรงร้อนภายใน จงแต่งยาเข้าประคอง ลูกในท้องล้อมกันไว้ มิให้พิษพานกุมารได้ แก้ทั้งไข้รากสาดเป็นท่านให้เอาลูกผักชี ชะเอมมีทั้งสองเช่นมะพร้าวอ่อนสุมไฟเย็น ละลายยากินสิ้นร้อนหาย ฯ

จะกล่าวกำเนิด ทั้งที่เกิดที่อยู่ ทั้งฤดูเดือนวัน อายุปั้นเวลา อาหารฝ่าสำแลง โรคร้ายแรงต่าง ๆ ยาหลายอย่างหลายพันธุ์ สิ้นด้วยกันเก้ารส จงกำหนดอย่าคลาด ยารสฝาดชอบสมาน รสยาหวานทราบเนื้อ รสเมาเบื่อแก้พิษ ดีโลหิตชอบขม เผ็ดร้อนลมถอยทด เอ็นชอบรสมันมัน หอมเย็นนั้นชื่นใจ เค็มซาบในผิวหนัง เสมหะยังชอบส้ม กำเริบลมที่อยู่ เปลือกตมฟูเยือกเย็น เนื้อหนังเอ็นปูปลา ย่อมภักษาครามครัน เสมหะนั้นโทษให้ที่อยู่ในชลธาร มักเสพหวานเนื่องนิจ ดีโลหิตจำเริญ ที่อยู่เถินเนินผา อาหารฝ่าเผ็ดร้อน อนึ่ง สัญจรนอนบ่าเพื่อภักษางูเห่า กำเริบเร้าร้อนรุม สันนิบาตกุมตรีโทษ นัยหนึ่งโสดกล่าวมา ฤดูว่าเป็นหก ท่านแยกยกกล่าวไว้ เดือนหกในคิมหันต์ ควรแบ่งปั่นเอากึ่ง แรมค่ำหนึ่งถึงเพ็ญ เดือนสิบเป็นคิมหันต์กับวสันต์ฤดู เป็นสองอยู่ด้วยกันอย่าหมายมั่นว่าฝน บังบดบนยิ่งร้อน พระ-ทินกรเสด็จใกล้ มาดแม้นไข้สำคัญ เลือดดีนั้นเป็นต้น แรมลงพ้นล่วงไปถึงเพ็ญในเดือนยี่ พระอาทิตย์ลีลาศห่าง ฤดูกลางเหมันต์ กับวสันต์เป็นสองน้ำค้างต้องเยือกเย็น เสมหะเป็นต้นไข้ แรมลงไปเพียงกึ่ง เดือนหกถึงเพ็ญนั้น เข้าคิมหันต์ระคน เหมันต์ปนสีปักษ์ ลมพัดหนักแม้ไข้ กำเนิดในวาตาซึ่งกล่าวมาทั้งนี้ ต้นปลายปีบรรจบ ฤดูครบเป็นหก สี่เดือนยกควบไว้ ฤดูใดไข้เกิด เอากำเนิดวันนั้น เป็นสำคัญเจ้าเรือน กำเริบเดือนนั้นว่า ในเดือนห้าเดือนเก้า เดือนอ้ายเข้าเป็นสาม เดือนนี้นามเตโช เดือนหกมีกำหนดเดือนสิบหมดเดือนยี่ สามเดือนนี้ปถวี อนึ่ง นั้นในเดือนเจ็ด เดือน ๑๑ เดือนสาม สามเดือนนามธาตุลม เดือนแปดสมเคราะห์เดือน สิบสองเลื่อนเดือนสี่ สามเดือนนี้อาโป กำเริบโรคามี ธาตุทั้งสี่กล่าวมา รายเดือนว่าเหมือนกัน อนึ่ง สำคัญลมดี กำลังมีด้วยไฟ ธาตุภายในแรงยิ่ง อาโปสิ่ง

ทั้งหลาย กำเริบร้ายด้วยเพศ เสมหะเหตุเป็นต้น สันนิบาตทั้นแรงไข้ กำเนิดในปั๋ถวี กำเริบมีกำลัง อนึ่งเด็กยังไม่รุ่น ยามเช้าครุ่นครางไข้ ปฐมวัยพาละโทษเสมหะพัวพัน หนุ่มสาวนั้นแปรไป กำลังในโลหิต ไข้แรงพิษเมื่อเที่ยง คนแก่เพียงพินาศ ไข้บ่ายชาติวาตา ไข้เวลากลางคืน เสมหะพื้นลมดีสันนิบาตตรีโทษา อนึ่ง คลอดมาจากครรภ์ ระวิวันเสารี เตโชมีเป็นอาทิศศิครูปั๋ถวี อังคารมีวาโย พุธอาโปศุกร์ด้วย ธาตุนี้ม้วยกับตน โรคระคนทั่วไป ปฤกษาไข้จงมั่น ฤดูนั้นจับอายุกับเพลา เดือนวันมาประมวล จงใคร่ครวญด้วยโทษ นัยหนึ่งโสดไข้นั้น แทรกซ้ำกันบางที วาโยดีเจือกัน เสมหะนั้นกับดี เสมหะมีกับลม ใคร่ให้สมอย่าเบา อย่าพึ่งเขาผู้อื่น คัมภีร์ยืนเป็นแน่กำหนดแก้เจ้าเรือน อายุเดือนวันเวลา กำเริบมาเป็นแทรก ไข้มาแขกอย่ากลัวถึงเมามัวซบเซา ไข้เจ้าเรือนไป ไข้แขกไม่อาจอยู่พิเคราะห์ดูในไข้ พอยาได้จึงยา ไม่รู้อย่าควรทำ จักเกิดกรรมเกิดโทษ ฯ

ยาแก้หืด

(ของหลวงปู่ทวดวัดช้างไห้)

๑. รากเม็ดมอญเหยียบน้ำทั้ง ๕
๒. รากเชียดเขา
๓. รากคัดเค้า
๔. รากมะปร้างหวาน
๕. รากพุดซ้อน ๔
๖. รากพุดไม่ซ้อน
๗. รากชมภูพาน
๘. รากสายหยุด
๙. รากเท้ายายม่อม

■ *หนักสิ่งละ ๑ บาท ครั้งละ ๑ ถ้วยชา ๓ เวลา*

ยาแก้นิ่ว

(ของหลวงปู่ทวดวัดช้างไห้)

๑. เทียนดำ　　๒. ขิงแห้ง

๓. แห้วหมู　　๔. การบูร

๕. อำพัน　　๖. ลูกเอ็น

■ *ทำเป็นผงอย่างละเท่า ๆ กันละลายน้ำผึ้งรวง หรือน้ำอ้อยแดง หรือน้ำส้มซ่า รับประทานวันละ ๓ เวลา เช้าเย็นปั้นเป็นลูกกลอน*

ยาบำรุงเลือดสตรี

(ของหลวงปู่ทวดวัดช้างไห้)

๑. เกษรบัวหลวง　　๒. เทียนดำ

๓. สะค้าน　　๔. พริกไทย

๕. ดีปลี　　๖. เจตมูลเพลิง

๗. ขิง　　๘. ชะพลู

๙. สารส้ม　　๑๐. ดินประสิว

๑๑. ดอกบุนนาค　　๑๒. ดอกคำฝอย หนักหกสลึง

๑๓. หัวข้าวเย็นทั้งสอง หนัก สิ่งละ ๓ บาท

๑๔. แก่นประดู่ลาย หนัก ๘ บาท

ทั้ง ๑๑ สิ่งนี้หนักสิ่งละ ๑ บาท

ยาอายุวัฒนะ

ทิงก่อน, ตะโกนา สองสิ่งจงหาเปลือกมาเตรียมไว้ บรเพ็ด แห้วหมู หาดูให้ได้ เมล็ดข่อยพริกไท หกสิ่งเสมอกัน ตากแห้งตำผง ธุลีกับน้ำผึ้ง เท่าเม็ดในพุทรา กินทุกวันอย่าเว้นสิบห้าวันแล้วหยุด ต่อไป ๓ วัน ๆ ละ เม็ด (หนักอย่างละ ๑ บาท)

พิมพ์ที่ มิตรนราการพิมพ์